

Riksdagens protokoll

2005/06:61

Onsdagen den 25 januari

Kl. 09.00 – 15.00

16.00 – 16.34

Protokoll
2005/06:61

---

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 19 januari.

2 § Avsägelse

Talmannen meddelade att *Per Rosengren* (v) avsgat sig sig uppdraget som suppleant i skatteutskottet.

Kammaren biföll denna avsägelse.

3 § Meddelande om försök med allmän debattimme

Talmannen meddelade att information om försök med allmän debattimme delats ut till kammarens ledamöter.

4 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Motioner

2005/06:L3 till lagutskottet

2005/06:So11–So13 till socialutskottet

2005/06:K3 till konstitutionsutskottet

2005/06:N16 till näringsutskottet

2005/06:Ju12–Ju15 till justitieutskottet

2005/06:Fi7 till finansutskottet

5 § Psykiatri

Föredrogs
socialutskottets betänkande 2005/06:SoU6
Psykiatri.

Anf. 1 MAGDALENA ANDERSSON (m):

Herr talman! Moderaterna står bakom alla våra reservationer i det här betänkandet, men för tids vinnande yrkar jag bifall bara till reservation 1.

Om någon av oss drabbas av diabetes finns det ingen, tror jag, som ifrågasätter den personens behov av insulin. Men om någon får en psykisk sjukdom ska man minsann klara av den själv och behöva varken tabletter eller annat. Medicin har för många blivit samma sak som skuld och skam när det i stället borde ses som någonting bra, något som hjälper till att ibland få en alldeles outhärdlig värld bra att leva i.

Riksförsäkringsverket uppskattar att omkring hälften av samhällets kostnader för arbetsoförmåga i vuxen ålder beror på just psykisk ohälsa. Var fjärde patient i svensk primärvård har behandlad eller obehandlad ångest eller depression. Det finns ungefär 35 000 personer i vårt land som har schizofreni och 70 000 med manodepressiva sjukdomar. Schizofreni räknas som Sveriges tredje dyraste sjukdom alla kategorier.

En alldeles nyligen publicerad studie om hjärnans sjukdomar visar att kostnaderna för Sveriges del uppgick till svindlande 60 miljarder kronor. Det är alltså inte bara en humanitär och mänsklig insats att satsa på åtgärder för sjuka, det är också i hög grad en ekonomiskt klok åtgärd.

Men psykiatrin befinner sig i en organisatorisk kris. Trots att vi har världens högsta skatter har vi inte världens bästa vård. Antalet vårdplatser har sjunkit från 14 000 till mindre än 5 000. Det är kortare vårdtider, det är alltför ofta för tidiga utskrivningar, det är ökad risk för återinsjuknande, det är brister i samordningen mellan vårdgivarna, och det delade huvudmannskapet mellan kommun och landsting innebär ofta att ingen tar ansvar. Man skjuter hellre över problemet på någon annan. Det handlar inte om att hjälpa – det handlar om att slippa betala.

Det här är några av anledningarna till att allianspartierna nu är överens om att det under lång tid kommer att krävas en resursförstärkning inom psykiatrin. Under den närmaste tioårsperioden handlar det om att se till att psykiatrin får åtminstone 5 miljarder kronor. Alliansen föreslår ett åtgärdsprogram i tio punkter för en förnyad och förbättrad fungerande psykiatri.

Det handlar om att stärka den psykiatriska kompetensen. Det handlar om rätten till diagnos – och det inom tre månader. De patienter som cirkulerar i vårdapparaten i flera år utan att ha en diagnos satt kan aldrig få den hjälp de behöver. Det handlar om en vårdgaranti för barn och unga, om utbildning av personal, om stöd till frivilligorganisationer, om ansvaret för personer med både missbruk och psykisk sjukdom – det vi kallar dubbeldiagnoser – det handlar om hemlösas situation, och det handlar om en vettig och bra sysselsättning så att också sjuka och funktionshindrade kan känna arbetsglädje och delaktighet.

Det handlar om att se över den lagstiftning som finns. Genom att återinföra möjligheten att försöksinskriva en patient i öppenvård kan någon som återinsjuknat för att denne har avbrutit sin läkemedelsbehandling

återintas innan han går ned sig så djupt som dagens stränga kriterier kräver. Det handlar också om att se över den rättspsykiatriska vården.

Herr talman! Den vanliga psykiatriska vården får i dag stå tillbaka för den rättspsykiatriska, som åter upp resurserna i lokala landsting. Vanliga psykiskt sjuka får stå tillbaka och får inte tillträde till vård därför att andra är dömda av domstol och därför går före till vårdplatserna. Det har på sina ställen blivit så att den som begått brott får vård, men den som så att säga *bara* är psykiskt sjuk riskerar att bli utan.

Psykansvarskommittén föreslog en reformerad reglering av det straffrättsliga ansvaret för psykiskt störda lagöverträdare. Den lämnade sitt betänkande i januari 2002, alltså för nästan exakt fyra år sedan. Ett av kommitténs förslag var att staten skulle ta ett större ansvar för den rättspsykiatriska vården genom att ta över finansieringen av den. Av någon anledning kom inte det här betänkandet längre än så. Ibland hänvisar man till det, men riksdagen har inte fått se något enda förslag från regeringen som följd av detta stora arbete. Det är mäktigt, och det innehåller väldigt mycket, men noll har vi sett av det.

Jag har skrivit frågor till ansvariga statsråd om statens ansvar för rättspsykiatrin ett flertal gånger, både 2003 och sedan 2004, när det fortfarande inte hade hänt något. I juni 2005 hade jag en interpellationsdebatt med ansvarig minister om detta. Men svaren är sig ganska lika. Man säger att frågan är komplicerad, att betänkandet är under beredning och att det finns en psykiatriutredare. Jag har många gånger undrat vad som ligger bakom regeringens uppenbara ovilja att ta tag i detta Psykansvarskommitténs betänkande. Problemen kvarstår ju. Frågorna blir inte mindre, snarare tvärtom.

Därför är det glädjande att riksdagen i dag kommer att göra ett tillkännagivande i den här seiga frågan – att vi kommer att tala om för regeringen att ”skyndsamt utreda hur hela eller delar av det finansiella ansvaret för den rättspsykiatriska vården skulle kunna övergå till staten”. Men här krävs det nu, herr talman, att regeringen faktiskt tar sitt ansvar och följer riksdagens direktiv. Det är alltför många tillkännagivanden som har hamnat i någon skrivbordslåda i stället för att åtgärdas. Att inte åtgärda det här direktivet vore ett direkt misslyckande. Jag hoppas att jag får höra någon här i kammaren i dag som har direktkontakt med regeringen berätta för oss att den här gången ska man faktiskt göra det riksdagen har beställt.

Herr talman! Att självskada sig är ett sjukligt beteende som kräver hjälp. Flickor och pojkar som skär sig, ristar sig och bränner sig med cigaretter på kroppen mår inte bra. Det är uppenbart att ungdomar behöver mer hjälp än vad som finns i dag och att samhället har misslyckats att ge den hjälpen. Ingen ung flicka eller pojke ska behöva sitta på sängkanten och tälja i armar och ben för att det är enda sättet att lätta på den ångest man känner.

I dag händer det ingenting. Regeringen står handfallen. Skolan, som är det ställe där man borde få hjälp att växa och utvecklas, är också centrum för mobbning och ensamhet. Det är enligt Skolverket ungefär 20 000 elever som mobbas varje dag. Det är köer till barn- och ungdomspsykiatrin – bortåt ett år är inte ovanligt – och det finns många som inte ens kommer i fråga för ett första besök.

Allianspartierna föreslår att vårdgarantin också ska gälla barn och ungdomar. Väntetiden ska inte överstiga en månad för de barn och unga som behöver hjälp. En förälder till ett barn med uttalad anorexi var förtvivlad när jag pratade med henne häromveckan; dottern vägde 48 kilo och väntetiden på vård var minst åtta månader. Har jag henne kvar då, undrade mamman.

Herr talman! I dag är psykiskt sjuka patienter utlämnade till den vård som landstinget erbjuder. Vi anser att resurserna i stället ska följa patienten. Med ett system med fritt val av evidensbaserade behandlingsprogram, där den ekonomiska ersättningen går till den vårdgivare som patienten själv väljer, ökar mångfalden i utbudet av både psykiatrisk vård och behandling. En psykisk sjukdom innebär inte att man inte har förmåga att välja eller en vilja att välja.

Det behövs mångfald inom den psykiatriska vården. Vi behöver släppa loss entreprenörskap också inom detta område. Det behövs människor med visioner och idéer, eldsjälur som brinner för något. De ska kunna vara med och utveckla en psykiatri som finns för alla – inte bara för några.

Vägverket har stolt meddelat att det nu är färre än 500 som förolyckas i trafiken. Men 1 500 tar sitt liv varje år. Alldeles för många av dem är unga män och kvinnor. Det finns personer som sitter på rättspsykiatrisk avdelning och laddar ned barnporr. En rättspsykiatrisk enhet prickades av JO för att man inte tillät en patient att ringa sina hundratals hotfulla samtal varje dag. 25 % av de rättspsykiatriskt undersökta männen har diagnosen adhd, utan att de någon gång fått diagnos och hjälp trots att de under uppväxten varit i kontakt med barn- och ungdomspsykiatrin. Tillgång till personliga ombud har gjort att värdetiden för många personer minskat från 40 till sju dagar per år. Ändå är detta inte infört i alla kommuner.

Herr talman! Det finns mycket i vårt land att vara stolt över, men det finns också mycket som behöver ändras och åtgärdas. Psykiatrin är en sådan fråga. Regeringen har haft tolv år på sig. Varför skulle vi tro att man nu kommer att lyckas med sådant som man inte lyckats med tidigare?

Det finns många skäl att byta regering. En mänsklig politik för psykiskt sjuka är ett.

Anf. 2 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp):

Herr talman! Vården av människor med psykisk ohälsa och sjukdom är eftersatt. Det tror jag att vi alla kan vara överens om. Även om en stor del av patienterna med psykiatriska diagnoser får bra och adekvat hjälp är det Folkpartiets uppfattning att bristerna inom svensk psykiatri är stora. Då talar vi inte bara om det fåtal patienter med svår psykisk störning som begår våldsbrott och som vi läser om i tidningarna, utan vi talar om alla dem som under någon period av livet lider av psykisk ohälsa, om dem som efter en närståendes död, efter en trafikolycka eller annat trauma är i behov av hjälp för att orka vidare och kanske för att slippa ett långvarigt lidande.

I en interpellation till statsrådet Ylva Johansson, som besvarades den 8 februari 2005, tog jag upp frågan om det långsiktiga stödet till dem som på olika sätt drabbades av naturkatastrofen i Asien. Samtidigt frå-

gade jag hur psykiatrin ska klara av dessa personer, både på kort och på lång sikt, när vi vet att inte ens övriga patienter i dag får tillgång till vård. Statsrådet försäkrade mig i sitt svar att hon även fortsättningsvis kommer att upprätthålla nödvändiga kontakter för att hålla sig väl informerad om utvecklingen av både kort- och långsiktiga behov inom sjukvård och socialtjänst.

Trots detta får vi ständigt rapporter om att de som drabbades av naturkatastrofen inte får den hjälp som de behöver, och vi vet att inte heller andra personer som behöver hjälp får det eller får vänta orimligt lång tid. Eftersom statsrådet Ylva Johansson inte är närvarande måste jag naturligtvis ställa frågan till majoriteten: Hur kan det se ut på det här viset trots extra pengar, trots en psykiatrisamordnare, trots olika löften om förbättringar och all den debatt som vi haft kring dessa frågor både i riksdagen och i medierna?

Från Folkpartiet har vi, herr talman, en lista på brister och naturligtvis även förslag till förbättringar.

- Brister finns främst inom barn- och ungdomspsykiatrin där köerna är långa.
- Tusentals patienter är utskrivna från psykiatrin och får inte den hjälp och det omhändertagande som de har rätt till.
- Dödligheten är hög bland dessa människor.
- Andelen psykiskt sjuka bland hemlösa har ökat påtagligt.
- Alltför många människor som lider av depressioner kommer inte under vård över huvud taget.
- Trycket på de få slutenvårdsplatser som finns kvar är ofta mycket hårt.

Därför är det, herr talman, helt nödvändigt med nya reformer inom psykiatrin, och kvaliteten i vården måste bli bättre. Psykiatrin måste förstärkas i den förebyggande delen genom samverkan med husläkarna och genom utvecklingen av psykosocial kompetens inom primärvården. En särskild behandlingsgaranti inom barn- och ungdomspsykiatrin är mycket viktig och något som vi föreslår. Vi behöver också en förbättrad lagstiftning och ett tillräckligt antal vårdplatser. För att klara detta behövs naturligtvis större bidrag till psykiatrin, till och med större än vad regeringen föreslår under hela perioden 2006–2008. Det har Folkpartiet också föreslagit i sin budgetmotion.

En grupp som kommit i skymundan, herr talman, är de äldre som inte alls får den uppmärksamhet inom vården som de behöver och förtjänar. Ändå vet vi att förekomsten av psykisk ohälsa ökar med stigande ålder. Det handlar om både demenssjukdomar och depressioner. En fjärdedel av de äldre över 75 år behöver hjälp för psykiatriska problem.

De allmänpsykiatriska klinikerna prioriterar ofta andra grupper. De geriatriska klinikerna prioriterar akuta somatiska tillstånd. Därför, herr talman, behövs en utbyggnad av specialiserade vårdenheter för psykogeriatrisk med tillgång till slutenvård för äldre med psykiska sjukdomar. Det finns också en brist på platser i lämpliga boendeformer för äldre med psykiska diagnoser. Yngre som drabbas av svåra psykiatriska besvär

remitteras till en specialist medan äldre ofta behandlas av allmänläkare med anknytning till boendet.

Enligt hälso- och sjukvårdslagen har alla rätt till vård efter behov, oavsett ålder. Det ska bli intressant att se om Socialdemokraterna i sin kommande äldrekampanj tar upp den aspekten vad gäller de äldre. Folkpartiet har i sin motion föreslagit att psykiatrisamordnaren ska få ett tilläggsdirektiv där de psykiskt sjuka äldre och deras livsvillkor beaktas.

Herr talman! Som jag tidigare nämnt är för tidig död vanlig bland människor med psykisk ohälsa, och det handlar ofta om självmord. Upp till tre fjärdedelar av dem som begår självmord har uppvisat ett eller flera symtom på depression. Genom en effektiv förebyggande verksamhet skulle antalet självmord kunna minska. Det finns ett riksdagsbeslut om att ett handlingsprogram för självmordsprevention ska utarbetas. Uppdraget har gått till Folkhälsoinstitutet och Socialstyrelsen. Det är bra att vi antligen får ett handlingsprogram för självmordsprevention, men vi från Folkpartiet anser att det hade varit betydligt bättre om uppdraget i stället gått till Nationellt centrum för suicidforskning, som är landets främsta experter på området.

Herr talman! Som Magdalena Andersson sade i sitt anförande har de fyra borgerliga partierna lagt fram ett förslag med tio punkter för en förnyad psykiatri. Det är tio viktiga punkter för den förnyelse som vi från Folkpartiet anser är nödvändig. En del av dessa punkter har jag redan berört i samband med att jag fört fram Folkpartiets motionsförslag. Inte heller de flesta av de andra förslagen är för Folkpartiets del nya. Vi står naturligtvis bakom dem och har också drivit dem tidigare. Nu har vi ett gemensamt program för vad vi först av allt vill ta itu med. Det behövs säkert mer än vad som föreslås i dessa tio punkter.

Rättspsykiatrin har drabbat psykiatrin i landstingen hårt. Väldigt många patienter har hamnat i skymundan eftersom man i stället varit tvungen att ta hand om dessa människor – som naturligtvis också ska ha den vården.

Det är väldigt viktigt att de som blivit dömda till rättspsykiatrisk vård får en bra vård. Men det förekommer att den tränger undan vård för andra människor – de äldre och de unga. Jag vet att det finns landsting som har dragit ned på barn- och ungdomspsykiatrin för att betala för rättspsykiatrin. Då måste vi inse att det är fel någonstans. Staten behöver ta över ansvaret för rättspsykiatrin. Den ansvarar ju också för lagstiftningen om detta och för domstolarna.

Det är bra att vi har enats om ett tillkännagivande i det här betänkandet. Vi hoppas att det också snart kommer att leda till att det blir en förändring när det gäller finansieringsansvaret för rättspsykiatrin, så att de olika landstingen på ett annat vis kan ägna sig åt den psykiatri som är så viktig för så många av oss människor. Vi vet aldrig vilken dag vi själva drabbas. När det händer vill vi kunna få psykiatrisk vård, lika väl som vi vill få vård för andra sjukdomar som vi kan drabbas av.

Herr talman! Jag står bakom Folkpartiets samtliga reservationer i betänkandet men yrkar nu bifall bara till reservation 2.

Anf. 3 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Herr talman! Kära vänner! Många människor – kanske vi alla – hamnar någon gång i livet i en situation där vi behöver hjälp av psykiatrin,

primärvården, på grund av att vi mår dåligt invärtes. Jag kan inte nog understryka att bland det viktigaste vi politiker har att göra är att lyfta fram de människor som inte kan eller vågar tala för sig själva och kräva sin rätt.

Det var en viktig sak som hände när Prioriteringsutredningen lade fram sitt betänkande, som riksdagen sedan antog 1997. Då slog man fast att just människor med nedsatt autonomi skulle hamna i prioriteringsgrupp 1, det vill säga att de skulle prioriteras allra högst i vård och omsorg.

Vi vet alla att när vi mår psykiskt dåligt orkar vi inte och förmår inte glädjas åt en materiell välfärd som vi när vi mår gott hälsar med stor glädje. Därför tycker jag att dessa frågor är grundläggande för hela vårt välfärdssamhälle. Någon har sagt att det är när vi ser hur vi behandlar dem som har det svårast som det bevisas hur vårt samhälle fungerar och vilken nivå vi har på välfärdssamhället.

Därför, herr talman, är jag glad för att alliansen, som är regeringsalternativet till hösten och som ska ta över regerandet, har enats om tio mycket viktiga punkter. Många av dessa punkter har Kristdemokraterna jobbat för i många år, liksom även andra allianspartier. Minst 5 miljarder har vi lovat att avsätta under den kommande perioden för att restaurera psykiatrin och hjälpa de människor som kanske har de största behoven men inte orkar framföra dem.

I sjukvårdsdebatten hör man ibland att ”efterfrågan” är det som ska styra, och det underförstås att det skulle vara detsamma som behov. Det är det inte. De som har de största behoven orkar inte efterfråga dem.

Herr talman! I det sista numret av Läkartidningen har Filipe Costa, som är chefsöverläkare och verksamhetschef inom Psykiatrin Södra i Stockholms läns södra sjukvårdsområde en mycket intressant artikel. Rubriken är ”Någonting är gale i psykiatrin ... Miljarder missar kärnverksamheterna”. Han menar att de stora pengarna hamnar i ett otal projekt som är massmedialt eller politiskt mer intressanta än kärnverksamheten. Jag uppmanar till läsning av den artikeln. Författaren är en person med ett stort ansvar i psykiatrin och som nu drar i larmklockorna. Då måste vi som politiker lyssna. Det gäller inte minst regeringen. Detta är en alldeles färsk larmsignal om att det inte fungerar.

För några år sedan inträffade flera uppmärksammade våldsbrott, där vi visste att personen i fråga först hade knackat på hos någon sjukvårdsinstans för att få hjälp, för han mådde så dåligt. Men personen fick ingen hjälp utan hänvisades någon annanstans. Resultatet blev – och det känner jag stor frustration över – att vederbörande begick ett brott som han aldrig hade velat begå, men på grund av att han blev sjuk blev det så i alla fall. Vi måste se till att sådant inte händer igen. Det är en av punkterna i den borgerliga alliansens tiopunktsprogram. Jag tror att vi alla är överens om att vi inte ska behöva larmrapporter och fruktansvärda brott för att få upp ögonen för att detta är ett viktigt område.

Jag vill också reflektera lite över våra barn. I Västra Götaland genomförde föreningen Dampens hus en enkät bland 60 familjer med barn som har neuropsykiatriska problem, adhd. För 40 % av de barnen saknades åtgärdsprogram i skolan, och 12 % av barnen var helt avstängda från skolan. Det ger vid handen att vi måste sätta in mycket mer resurser för att i ett så tidigt skede som möjligt hjälpa de här barnen och ge dem åt-

gärdsprogram, så att inte sjukdomen hinner förvärras och kanske blir svår att rå på. Att få det stöd man behöver så tidigt som möjligt är en av nycklarna till lyckade resultat.

Vi vet också att en stor andel – upp till 40 % är en siffra som jag har hört nämnas – av dem som i dag sitter på Kumlaanstalten har i barnaåren och ungdomsåren haft problem av neuropsykiatrisk karaktär. Kanske hade vi sluppit att se dessa unga killar och tjejer begå brott om samhället hade satt in ett åtgärdsprogram så tidigt som möjligt.

Många av dessa barn som inte får hjälp hamnar i ett drogberoende. Man känner lite att drogen blir en behandling mot de symtom man har. Det är väl inte rimligt att våra barn ska behöva hamna där? Därför är barnpsykiatri och resurserna till den oerhört viktiga för framtiden.

Vårdplatser har vi kristdemokrater talat mycket om. Jag fortsätter att göra det. På tio år har antalet vårdplatser inom psykiatri minskat från 14 000 till mindre än 5 000. Det är alldeles galet om man på grund av en trend minskar vårdplatserna.

Jag vet, och jag är glad för, att alltfler människor kan vårdas i öppna vårdformer. Självklart är det bäst, och de som kan och har möjlighet ska naturligtvis göra det. Men de som får en medicinsk bedömning och behöver en vårdplats ska naturligtvis också ha rätt till det. Och vem är det som gör den bedömningen? Jo, det är faktiskt läkaren och patienten tillsammans. Där ska inte vi politiker hamna i någon trend att det är fint att skära ned vårdplatser, utan vi ska se till att det finns vårdplatser så att den medicinska professionen kan ge och patienterna, till syvende och sist, får den vård som de behöver.

När det gäller alliansens förslag i övrigt är det oerhört viktigt att den vårdgaranti som vi faktiskt har talat om i kanske tio år – men vi har haft ett gemensamt borgerligt förslag i varje fall sedan april 2002 – även omfattar psykiskt sjuka. Det är självklart. Också alliansens förslag om att ett barn ska ha rätt till utredning inom en månad känns oerhört angeläget. Vi vet ju att det inte bara är barnets psykiska sjukdom som kan förvärras om det inte får den hjälp det behöver, utan den övriga utvecklingen av kroppen kan också försenas.

Det här, mina vänner, handlar om en etisk grundsyn om alla människors lika rättigheter och samma värde. Självklart är det precis lika viktigt att den psykiatriska vården är evidensbaserad, att den har en vetenskaplig grund för behandling på samma sätt som när vi behandlar en hjärt- och kärlsjukdom eller magsår. Det måste vi också lyfta fram. Det finns också i det tiopunktsprogram som vi ser här.

Jag ser fram emot den 18 september när valet har varit och vi har fått en borgerlig regering och då vi kan börja genomföra detta som är grunden för välfärdens samhälle. Det ser jag fram emot.

Avslutningsvis ställer vi kristdemokrater oss naturligtvis bakom alla de reservationer som vi är med på i betänkandet, men för tids vinnande yrkar jag bifall till reservation 3 och reservation 10.

Anf. 4 GUNILLA WAHLÉN (v):

Herr talman! De senaste 30–40 åren har psykiatri genomgått stora och nödvändiga förändringar. De har förbättrat levnadsvillkoren för människor med psykiska problem och sjukdomar, men de är långt ifrån tillräckliga. Det finns fortfarande mycket att göra för att tillgodose män-

niskor med psykisk ohälsa och garantera att de får en god vård på samma villkor som när man drabbas av annan sjukdom. Det är inte enbart en vårdfråga, utan det handlar fortfarande mycket om attityder, om samhällets syn på psykisk sjukdom. I mitt anförande kommer jag att ta upp några förslag till förbättringar som Vänsterpartiet har.

Den psykiatriska hälso- och sjukvården är i stort behov av samordning, utveckling och nytänkande. I skuggan av de uppmärksammade händelser som satt psykiatri i fokus för samhällsdebatten finns den enskilda patienten. Psykisk sjukdom eller psykisk ohälsa är fortfarande ett tillstånd som man försöker dölja trots att många någon gång i sitt liv själva upplever det eller har någon i sin nära omgivning som är psykiskt sjuk.

Många patienter inom psykiatri känner en ökad oro för en tillbakagång till en psykiatrisk vård som innebär mer inlåsning och utanförskap. Vi måste komma ihåg att de reformer som genomförts under 1990-talet inom psykiatri har haft som syfte att humanisera vården. Och ingen vill ha tillbaka den rättsosäkerhet och de ibland livslånga vårdtider på stora institutioner som tidigare fanns.

Reformerna syftade till att ge psykiskt sjuka människor en möjlighet att leva ett värdigt liv i gemenskap med andra och en möjlighet till öppnare vårdformer som utgår från den enskildes behov. Tyvärr har många patienter och anhöriga kommit i kläm eftersom landsting och kommuner inte har samarbetat, och därför har man inte uppnått de mål som fanns med psykiatireformen.

Precis som inom all annan vård och omsorg ska psykiatri vara tillgänglig, trygg, säker och human med hög kvalitet. Och det är viktigt att komma ihåg reformernas etiska och humanistiska intentioner.

De senaste årens minskning av antalet vårdplatser har skett huvudsakligen av ekonomiska skäl. Psykiatris andel av kostnaderna har minskat från 11 % till 8 %. Den statliga ekonomiska satsning på psykiatri som Vänsterpartiet har gjort tillsammans med regeringen och Miljöpartiet är ett viktigt steg i rätt riktning. Samtidigt får kommuner och landsting ökade generella resurser. Vi menar att de ansvarar för att komplettera satsningen på psykiatri så att kvaliteten och tillgängligheten i psykiatri förbättras.

Vi vill att man skapar fler öppna och flexibla vårdformer och att det blir ett ökat stöd till eget boende och sysselsättning och ökade möjligheter till psykoterapi.

Vänsterpartiet står bakom tillkännagivandet om finansieringen av rättspsykiatri. Det är angeläget att utreda hur det finansiella ansvaret ska fördelas inom rättspsykiatri och om man ska lägga ansvaret på staten.

Herr talman! När det gäller kompetens inom den psykiatriska vården vill jag lyfta fram en behandlingsform som är underdimensionerad, nämligen psykoterapi. Vi kan konstatera att det medicinska och farmakologiska synsättet dominerar framför ett psykologiskt förhållningssätt. Min mening är inte att ta ställning för den ena eller den andra behandlingsmetoden, men jag vill understryka behovet av helhetssyn och tillgång till olika behandlingsmetoder. Tillgången till psykoterapi ska inte heller vara en kostnadsfråga för en person med psykisk ohälsa.

Studier visar att höga egenavgifter för psykoterapi ställer den behandlingen utom räckhåll för dem som behöver den mest. Självtänker jag på

ungdomar som lider av psykisk ohälsa. 20 % av kvinnorna i åldern 18–29 år upplever psykisk ohälsa. De så kallade SSRI-preparaten, lyckopillren, räcker inte som enda behandlingsalternativ. Vänsterpartiet anser att den offentliga vården måste utvecklas så att fler psykoterapeuter finns tillgängliga. Läkemedel och annan behandling måste komplettera varandra.

Det är i dag endast läkare och sjukgymnaster som får ge psykoterapi som omfattas av hälso- och sjukvårdens högkostnadsskydd. Det är orimligt att inte legitimerade psykologer och arbetsterapeuter ska ha motsvarande möjlighet eftersom de har motsvarande kompetens när det gäller psykoterapi. Psykologer och arbetsterapeuters behandling bör kunna ingå i försäkringssystemet på samma villkor som för andra yrkesgrupper.

Herr talman! I all psykiatrisk hälso- och sjukvård spelar språket en central roll. Det är bland annat genom orden – det handlar om att bli förstådd och lyssnad på – som patienten ger personalen en möjlighet till insikt om de behov som han eller hon har. Det är därför viktigt att psykiatrin tar hänsyn till det och utvecklas så att de svenskar som inte har svenska som modersmål också ges möjlighet till en god psykiatrisk vård. De nationella minoriteterna, såsom de samiska och finska med flera, och människor med annat etniskt ursprung än svenskt måste kunna få vård på sitt eget modersmål.

Barn och ungdomar i Sverige har i en internationell jämförelse en mycket god hälsa. Men det finns undantag när det gäller den psykiska hälsan. Psykosomatiska symtom som magont, huvudvärk och sömnbesvär har ökat kontinuerligt hos barn sedan 80-talet enligt Socialstyrelsens folkhälsopolitiska rapport från 2005. Vi i Vänsterpartiet är mycket oroad över den här utvecklingen. Det handlar om självdestruktiva handlingar, som vi har hört tidigare i dag. Det handlar om svält, om att man skär sig, om depressioner, om självmordsförsök – ja, till och med självmord. Barn- och ungdomspsykiatrin får absolut inte hamna på efterkälken när man utvecklar psykiatrin.

Herr talman! Den som blir vårdad enligt lagen om psykiatrisk tvångsvård är i en mycket utsatt situation. Patientens akuta behov av vård kan vara större än behovet av integritet och självbestämmande. Vanligtvis är orsaken att man vill skydda den enskilda från att själv fara illa, men det handlar även om att hon inte ska skada andra i samhället. Samhället har i sådana situationer ett mycket stort ansvar för att i största möjliga mån ändå försöka skydda, stödja och behandla dessa människor.

Ett sätt att ge ett sådant stöd är att tilldela patienten en stödperson, en vanlig person som arbetar ideellt, som kan vara ett stöd under den tvångsvårdsperiod man har. Tyvärr finns det inte tillräckligt mycket kunskap om hur det här ska kunna gå till. Därför borde Socialstyrelsen utvärdera det. Och i detta sammanhang yrkar jag bifall till reservation nr 19.

Kvinnor upplever oro och ångest i större utsträckning än män i samtliga åldersgrupper, enligt en rapport om könsperspektiv på hälso- och sjukvården kallad *Jämställd vård?* I Socialstyrelsens senaste folkhälso-rapport konstateras att yngre kvinnor mellan 16 och 34 år står för den största ökningen av inrapporterad ångslan, oro och ångest. Den psykiska hälsan skiljer sig mellan kvinnor och män.

Det kan även vara viktigt att notera att fler kvinnor än män äter anti-depressiva läkemedel. Kvinnor ordinerar antipsykotiska läkemedel oftare

än män trots att man inte har en dokumenterad psykosdiagnos. Enligt Socialstyrelsen saknas det klinisk forskning och kunskap om könsspecifika faktorer inom psykiatrin.

Vänsterpartiet har med anledning av våra motioner på området valt att inte reservera oss, utan vi har lämnat ett särskilt yttrande. Men vi kommer att noga följa frågan framöver.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag framhålla att det fortfarande finns mycket kvar att göra för att garantera människor med psykisk ohälsa en vård som är lika god och tillgänglig som den är för dem som drabbas av fysisk ohälsa.

Den psykiatriska vårdens status behöver höjas. Hur ska vi kunna göra det? Vänsterpartiet anser att det behövs en nationell handlingsplan för psykiatrin, såväl inom landstingen som i kommunerna, där även barn- och ungdomspsykiatrin inkluderas.

Några områden som man kan vara kritisk till är bristen på sysselsättning och bristen på brukarmedverkan och individuellt utformade insatser. Därutöver är det många kommuner som brister i sin organisation för att möta psykiskt funktionshindrades behov. Det finns till och med kommuner som saknar kunskap om vilka behov som finns i den egna kommunen.

En nationell handlingsplan skulle innebära en möjlighet att strukturerat driva psykiatrin framåt och skapa en samling kring gemensamma mål. Regeringen bör snarast påbörja en beredning av en sådan handlingsplan.

Vi menar att en nationell handlingsplan kan bidra till att synliggöra psykiatrins behov och till att till exempel lyfta fram vad som behöver göras för att rekrytera kompetent personal i framtiden. Det är ändå personalen som ska vara den som är bäst på att ge psykiatrisk vård.

Herr talman! Vi står bakom våra motioner, men yrkar nu bifall till reservation 19 om stödpersoner.

Anf. 5 KENNETH JOHANSSON (c):

Herr talman! Regeringen har misslyckats med psykiatrin, vilket vi ser konsekvenserna av i dag. Psykiskt sjuka människor lever ett ovärdigt liv, och oskyldiga, ibland anhöriga, fortsätter att utsättas för hot. Vi behöver inte mer ord och kommenterande försvar; vi behöver åtgärder. Från Centerpartiet har vi själva eller i samarbete med övriga i den borgerliga alliansen skarpa förslag om vad som behöver göras.

Centerpartiet medverkade till att psykiatrin prioriterades i handlingsplanen för hälso- och sjukvård. Från alliansen tar vi nu också konsekvenserna av våra förslag och tillför psykiatrin mer resurser – betydligt mer än regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet hittills har redovisat. Vi säger 5 miljarder kronor i tillskott under en tioårsperiod för att förstärka psykiatrin.

Effektiviteten inom psykiatrin måste öka genom att göra uppdraget tydligare, ställa krav på resultat och följa upp hur det går. Vi behöver stimulera entreprenörskapet även inom psykiatrin.

Det är inte acceptabelt att personer som faktiskt vill ha och söker vård, bland annat för att de vet att de kan vara farliga för sin omgivning, inte ges den hjälp som de behöver. Sparkrav och platsbrist kan ha bidragit till att psykiatrin i alltför hög grad har dragits med i den somatiska vårdens strävan att förkorta vårdtiderna. Omställningen av psykiatrin har

gått för fort. Sköra människor kommer i kläm när resurser, kompetens och regelverk inte hänger med. Definitionen av begreppet utskrivningsklar behöver förtydligas.

Bristerna i samarbetet mellan bland annat psykiatrin, missbrukarvården och socialtjänsten är uppenbara. Efter utskrivning från slutenvård finns det ofta ett behov av uppföljning som inte tillgodoses. Rehabiliteringsinsatserna lyser oftast med sin frånvaro. Ansvarsfördelningen behöver förtydligas, och det behövs omfattande rehabiliteringsinsatser. Här kan en finansiell samordning där passiva sjukskrivningspengar används till att korta vårdköer och till att rehabilitera vara en modell. Den modellen har vi presenterat från Centerpartiet och från alliansen utifrån en lokal utformning. Det gäller att sätta patienten i centrum och ta fram de ekonomiska möjligheterna.

Andra mycket viktiga krav från Centerpartiet på den psykiatriska vården är att mycket mer satsa på förebyggande insatser. Mycket mer kan göras för att tidigt upptäcka tendenser till psykisk ohälsa, snabbt ställa diagnos och sätta in åtgärder när så krävs. Närheten och tillgängligheten kan förbättras bland annat genom en väl utbyggd primärvård som ska ha en ökad psykiatrisk kompetens.

Barnen finns i skolan, och behöver en ökad kompetens och beredskap beträffande psykisk ohälsa, en väl utbyggd elevvård och gott samarbete och stöd till föräldrarna. När det kommer till nivån att barn- och ungdomspsykiatriska insatser krävs får inte väntetider stoppa. Vårdgarantin för barn- och ungdomspsykiatrin får inte vara längre än högst en månad.

En av de allvarliga bristerna som länsstyrelsernas och Socialstyrelsens granskning av psykiatireformen visar är att nästan hälften av de psykiskt funktionshindrade saknar sysselsättning i 32 granskade kommuner. Självfallet måste samhället ge de psykiskt funktionshindrade möjlighet att bidra och känna sig delaktiga, vilket också ökar den psykiska hälsan. Den så kallade sysselsättningsgarantin inom LSS, lagen om stöd och service, måste prövas. Kanske går det att finna nya former med sociala företag, kooperativ och annat som sköter kafé- och annan verksamhet där det är hög delaktighet från de psykiskt funktionshindrade själva, för att ta några exempel.

Från alliansen har vi, som redan har hörts i dagens debatt, presenterat ett tiopunktsprogram. Utöver det som jag redan har nämnt, som i flera fall inryms i allianspaketet, föreslår vi att man inför ett kvalitetsregister och att man förbättrar utbildningen och förändrar lagstiftningen för patienter som är farliga för sig själva eller andra. Det måste också finnas möjligheter att omhänderta otillåten egendom, exempelvis mobiltelefoner. Vi föreslår åtgärder för att ge alla en tak-över-huvudet-garanti. Hemlösheten är en skam för vårt välfärdsland. Vi vill se en statlig finansiering av rättspsykiatrin, och på den punkten välkomnar vi tillkännagivandet i dagens betänkande.

Såväl det ansvariga statsrådet Ylva Johansson som psykiatrisamordnaren Anders Milton uttryckte sig ganska positivt om våra förslag. Jag utgår ifrån att det var ärligt menat. Den största tveksamheten från Ylva Johansson orsakades av vårt förslag att staten ska ta över det ekonomiska ansvaret för rättspsykiatrin. Dagens tillkännagivande fyller alltså verkligen sin funktion. Stå på er i det nuvarande regeringsunderlaget!

Men hur är läget i parlamentet? Där har jag en fråga till Socialdemokraternas, Vänsterpartiets och Miljöpartiets representanter. Är ni lika glada över vårt tiopunktsprogram som Ylva Johansson och Anders Milton? Jag utgår ifrån att ni har tagit del av det. Ni, liksom jag, är ju allmänt intresserade, följer DN Debatt och läser TT-meddelanden och liknande. Är ni lika positiva till alliansens förslag? Det skulle jag vilja ha besked om i dag.

Herr talman! I det här betänkandet behandlas även Centerpartiets motion om insatser för att stödja skogsägare och andra berörda som blev så hårt drabbade i samband med stormen i södra Sverige den 8–9 januari 2005. Mycket goda insatser gjordes av enskilda, föreningsliv och myndigheter för att begränsa lidandet och ge enskilda stöd. I det här sammanhanget är det, vilket framgår av en reservation vi har, väldigt viktigt att det psykosociala stödet fungerar, att alla berörda nu följer upp det noga och att vi ökar beredskapen inför ett läge där vi åter står inför en katastrof.

Herr talman! Till slut vill jag yrka bifall till reservation nr 5, och jag står självfallet även bakom övriga reservationer där Centerpartiet förekommer.

Anf. 6 GUNILLA WAHLÉN (v) replik:

Herr talman! Den debatt som vi har haft i dag visar att det finns en väldigt stor kunskap och en väldigt stor samstämmighet i kammaren och Sveriges riksdag om de behov som finns för att utveckla den psykiatriska vården inom en rad områden, bland annat för barn och ungdomar, inom skolhälsovården, för kvinnor och andra grupper. Med dagens tillkännagivande är vi också tämligen överens om att man bör flytta över ansvaret för rättspsykiatri till staten.

Det finns några saker som jag undrar över. Vi diskuterar de medel som man tillför just psykiatri. Där säger Kenneth Johansson att ni i den nya alliansen kommer att tillföra mycket mer medel till den här verksamheten. I det här sammanhanget kan man betänka de extraresurser som Vänsterpartiet tillsammans med Socialdemokraterna och Miljöpartiet reellt har tillfört psykiatri och de medel som vi generellt har tillfört under ett flertal år och kommer att tillföra kommuner och landsting bland annat för kompetensutveckling av personalen. Vi menar att alla dessa medel behövs. Hur har Centerpartiet tänkt sig att klara detta med alla de skattesänkningar som ni föreslår tillsammans med de övriga partierna?

Anf. 7 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! I den samlade budget som Centerpartiet och alliansen kommer att redovisa har vi mer resurser till både hälso- och sjukvården, som är ett prioriterat område, och psykiatri. Centerpartiet har medverkat till att psykiatri är prioriterad i handlingsplanen för hälso- och sjukvård. Sammantaget under fyra år omfattar den 9 miljarder kronor. Psykiatri var ett utpekade område där. Vänsterpartiet stod inte bakom den handlingsplanen.

De satsningar som regeringsunderlaget har redovisat för psykiatri är 500 miljoner ett år, 200 miljoner år två, och sedan är det ingenting i extra satsningar. Det blir sammantaget 700 miljoner. Mot det ska alliansens 5 miljarder ställas. Det kan kanske ändras i framtiden, men det är dessa

fakta vi har att ta ställning till i dag. Det är skillnad. Det är skillnad på prioriteringar. Det är skillnad på hur vi ser på ambitionen att vi ska förstärka primärvården och ta ansvar för de sköra människorna. I den diskussionen står vi i Centerpartiet och alliansen mycket starka.

Det finns delar som är bra, och jag har ingen annan tro än att Gunilla Wahlén fullt ut står bakom dem. Det gäller rättspsykiatrin. Det har vi drivit länge, och det är bra att det kommer. Ligg bara på så att inte de tveksamheter som regeringen har där vinner gehör! Driv på den frågan!

Jag redovisade tio punkter, och vi har hittills diskuterat två punkter. Tycker Gunilla Wahlén, som Milton och Ylva Johansson, att alliansens förslag ska prövas positivt?

Anf. 8 GUNILLA WAHLÉN (v) replik:

Herr talman! Låt mig svara på detta om tiopunktsprogrammet. Vi har självfallet läst det, och jag har till och med med mig det i kammaren i dag. Vi har gått igenom de här punkterna och tycker att det finns många saker som är bra i det här programmet. Det finns saker som redan fungerar, och det finns saker som bör förbättras, till exempel vårdgarantin. Jag tycker att det är självklara saker som man måste utveckla.

Det är därför Vänsterpartiet föreslår att man ska göra en nationell handlingsplan för psykiatrin. Den nationella handlingsplanen ska utgå ifrån landstingen och kommunerna. Kommunerna måste samarbeta med landstingen om resurserna. Vi kan inte ha det här glappet som finns när man ska tillbaka ut efter att ha varit inskriven i slutenvård eller haft slutenvårdskontakt. Psykiatireformen innebar att det är kommunen som ska hjälpa mig, stötta mig, se till att jag får sysselsättning och bostad och att mina behov blir tillgodosedda. Hur detta ska gå till ska finnas i den här handlingsplanen. Det brister mycket inom det här. Det är vi överens om.

Centerpartiet, tillsammans med alliansen, pratar om entreprenörskap på de här områdena. Man pratar om privata skolor, privata mottagningar och att olika delar av välfärden ska gå över i ett privat entreprenörskap, men det ska finansieras med offentliga medel. Hur tänker man sig då att man ska tillgodose ungdomars behov av skolhälsovård i den privata skolan? Hur tänker man sig att man ska tillgodose behoven för alla de ungdomar och alla de vuxna som inte är inne i systemet? Hur ska de kunna få tillgång till en privat vård om man inte har ett garanterat skydd som innebär att kostnaderna blir betalda?

Anf. 9 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Det är bra att vi fick ett gillande av ett antal av våra tio punkter som Gunilla Wahlén kommenterade. Då går vi vidare. Vi vill se detta i verklighet och realitet. Det är vår förhoppning att detta ska komma i form av en proposition efter höstens val. Jag hoppas att den propositionen då får stöd från Vänsterpartiet.

Vi kan kanske vara överens om att de utpekade extraresurserna till psykiatrin är dessa 700 miljoner under två år som Gunilla Wahlén hittills står bakom. Det ska ställas mot 5 miljarder kronor under tio år, som är alliansens förslag. Det är skillnaden när det gäller resurser. Det allra viktigaste är dock, tror jag, att vi har det tydliga uppdraget och den tydliga uppföljningen av att detta verkligen leder till resultat inom psykiatrin. Det är jätteviktigt.

När det sedan gäller formen för en solidariskt finansierad vård och omsorg efter vars och ens behov är det för oss självklart att se var man kan få ut mest resurser i form av kvalitet för insatta pengar, och då är entreprenörskapet väldigt viktigt att prova. Det finns exempel på att det ibland blivit riktigt bra resultat, och ibland har det blivit mindre bra. Men den som bedömer det är den som upphandlar.

Kvalitet och pris ligger i botten för oss, och sedan vill vi ha en mångfald av vårdgivare. Det ökar valfriheten och möjligheten att se till enskildas behov och önskemål på ett bredare sätt. Det tycker vi är ett utmärkt sätt att se på tillvaron. Släpp fram entreprenörskapet även inom vården och omsorgen!

Anf. 10 JAN LINDHOLM (mp):

Herr talman! Situationen för människor med psykiska problem eller psykiska sjukdomar är, som vi har hört från många talare tidigare här, inte bra. Självklart måste den förbättras. Det finns fortfarande många brister. Hälften av kommunerna har exempelvis inte ens genomfört en inventering av de behov som finns hos de människor i kommunen som har psykiska funktionshinder. Det är nödvändigt med en förbättrad samordning mellan myndigheter, kommuner och landsting – det har flera sagt – om de som har olika psykiska vårdbehov ska kunna få rätt vård i rätt tid.

Förbättringar sker, som på alla andra områden, oftast alltför långsamt. Därför kan det vara viktigt, tror vi, att stärka rättighetslagstiftningen även för dem med psykiska funktionshinder.

Vårt moderna välfärdssamhälle bjuder oss på väldigt mycket. Det bjuder oss på dioxiner, PCB, DDT, mjukgörare, flamskyddsmedel, ett helt smörgåsbord av antibiotika i olika former, antidepressiva läkemedel, konserveringsmedel, tungmetaller och mycket annat som påverkar vår hälsa på medvetna och omedvetna sätt.

Redan som väldigt unga kan vi ha oturen att få frikostig tillgång till exempelvis filmer som beskriver hur människor bryter ned, krossar och förstör andra människor, bilder som visar hur en del rentav njuter av att slå sönder människoliv. Det finns musik som förhärmligar våld, reklam som använder våld som metod för att locka kunder och tidningar som beskriver lika ruskiga saker som filmerna.

Vårt samhälle skapar alltså inte bara det som vi kallar för välfärd. Det finns även en baksida som handlar om ångest, ohälsa och förfall. Som någon sade tidigare här: En del svälter sig sjuka, och andra äter sig till ohälsa. Många kan inte låta bli att titta fast de vet att de inte kan sova med alla bilder på näthinnan. Det har nog egentligen aldrig funnits så många droger och flyktvägar från verkligheten som det finns i dag.

Jag påstår inte att det är samhällsbyggets fel att det är så här illa. Jag försöker inte heller säga att det var bättre förr. Jag bara konstaterar att i detta välfärdsbygge lyckas vi inte riktigt så som vi antagligen allesammans skulle vilja. Många har det svårt i vårt land och utvecklar ohälsa på många olika sätt, och ibland kan det leda till psykiska besvär och behov av psykisk vård.

Herr talman! Miljöpartiet står bakom det betänkande som vi nu lägger på riksdagens bord. Även om vi naturligtvis utgår ifrån att det av utskottet föreslagna tillkännagivandet ska leda till att regeringen skyndsamt

arbetar fram en proposition utifrån Psykansvarskommitténs betänkande har vi dock valt att i utskottets betänkande markera en del av de frågor som vi kanske tycker är lite viktigare än andra med hjälp av tre reservationer och ett särskilt yttrande.

Vi tycker att det är viktigt med helhetssyn på alla politikområden. Förebyggande arbete är ofta ett väldigt bra exempel på det, vilket vi också markerar. Vi anser att det är väldigt viktigt att vi bygger ett samhälle där vi alla har tid för varandra – och då tid som medmänniskor, inte bara som kunder, klienter eller arbetskamrater. Brist på sådan tid kan vara en av många orsaker till de problem som vi ser i vårt moderna, hektiska och rationella samhälle. Den effektiva människan kanske inte självklart alltid är den lyckliga människan.

Var och en borde ha tid att vårda sina egna relationer och det egna nätverket så att det finns nära människor att luta sig emot de gånger som tillvaron av någon anledning sviktar. Det är en orsak till att vi till exempel driver kravet på arbetstidsförkortning. Men självklart finns det gränser för vad vänner kan klara av, och då är det viktigt att samhället har ett skydds nät som fungerar.

Vår reservation 6 tar upp flera aspekter på tillgänglighet, bemötande och brukarstöd. 60 % av kommunerna bedriver ingen uppsökande verksamhet alls trots att det här ofta handlar om människor som själva har väldigt svårt att söka den hjälp de så väl behöver. Här måste det självklart bli en ändring. En sak vi föreslår är ett ökat stöd till brukarrörelserna, något vi tror kan förbättra samhällets möjlighet att nå denna grupp.

Att den enskilde inte får den vård som han eller hon behöver på grund av att huvudmännen tvistar om ansvaret har också många tagit upp, och det kan inte heller vi acceptera. Det är viktigt att man får den vård man har behov av. En sådan här tvist måste naturligtvis lösas utanför bemötandet och omhändertagandet. Den får parterna sköta efteråt. Man måste få den vård man har behov av omedelbart.

Psykiska problem kan kosta barn och ungdomar livet. Psykosociala faktorer är inblandade i de flesta dödsfall som drabbar tonåringar. Själv-mord är den vanligaste dödsorsaken bland pojkar och unga män i åldern 15–29 år. Själv-mord är faktiskt en vanligare dödsorsak än trafikolyckor i alla åldersgrupper. Även bland unga kvinnor är själv-mord en av de vanligaste dödsorsakerna.

Jag hörde någon nämna en annan siffra, men den jag har fått är att 10–15 % av alla barn söker barnpsykiatrisk konsultation någon gång under uppväxtåren. Dessa problem skapar naturligtvis lidande även hos familj och närstående.

Herr talman! I reservation 9 tar vi upp andra gränsdragningsfrågor som kan skapa problem. Först har vi åldersgränsen mellan å ena sidan barn- och ungdomspsykiatri och å andra sidan vuxenpsykiatri. Vi anser att det borde finnas en betydligt större flexibilitet i intervallet 18–25 år för att man ska kunna förhindra onödiga avbrott och förflyttningar mellan de olika vårdformerna. Vi anför i vår reservation att Socialstyrelsen borde få i uppdrag att titta på ett regelverk som kan göra det möjligt att komma ifrån den problematiken.

Sedan har vi problemet med öppenvård kontra slutenvård. Det finns barn som får vänta inte bara månader utan år på den slutenvård de har behov av och då tvingas vänta i en vårdform som inte kan ge dem det

adekvata stöd de behöver. Vi vill alltså att regeringen återkommer med förslag på hur man löser detta, eventuellt med någon form av garanti.

I reservation 25 pekar vi på behovet av översyn av organisationen. Det har också flera talare nämnt tidigare. Det förekommer att patienter som har olika behov av vård och som även omfattas av olika säkerhetsnivåer blandas på ett olyckligt sätt, och det får en negativ inverkan på behandlingsresultatet. Det är ju en brist som även skapar onödigt oro hos anhöriga. Man kanske inte ska säga onödigt, det kan faktiskt vara befogad oro.

Vi har också påpekat att tillgängligheten till terapeutiska samtal måste bli bättre även inom den nära vården. Vi utgår från att regeringen återkommer till riksdagen med förslag på hur primärvården kan bli bättre rustad för att klara behoven av psykiskt stöd genom samtal och mentalt stöd redan tidigt ute i samhället.

Vår förebild är hämtad från Australien, där den psykiatriska vården, psykoterapeutiska behandlingar inklusive psykoanalys, är kostnadsfri och lättillgänglig. Vi är övertygade om att det är lönsamt och att det finns många sjukdagar att vinna med en bättre närhet och avvaktar därför snarast ett förslag från regeringen på området.

Herr talman! Det finns väldigt mycket att göra på det här området. Så kan man sammanfatta de anföranden som har hållits. Vi hoppas att vi ska kunna få väljarnas förtroende att jobba med detta under den kommande mandatperioden.

Vi har tre reservationer, herr talman, men jag väljer för tids vinnande att yrka bifall enbart till reservation 9.

Anf. 11 JAN EMANUEL JOHANSSON (s):

Herr talman! Det är ingen tvekan om att vård av och omsorg om psykiskt sjuka uppmärksammas och beaktas, nu mer än tidigare. Många fördomar och okunnighet har ersatts av mer kunskap och mer förståelse. Det är positivt och ett steg framåt för vårt samhälle. Men det återstår fortfarande mycket när det gäller attityder och inställningar.

Detta till trots är det väldigt många människor i vårt samhälle som lider av psykiska sjukdomar, vilket många i den här salen tidigare har tagit upp. Ungefär vart femte besök på vårdcentralerna görs av människor med psykisk problematik. Debatten måste därför vara mångfasetterad och bred och inte bara utgå från den massmediala bild som har målats upp av extrema händelser som har utförts av en mycket liten grupp väldigt sjuka människor.

Mycket har gjorts för att förbättra livssituationen för personer med psykiska funktionshinder. Psykiatrireformen för tio år sedan var ett steg i rätt riktning. Det var en tydlig bild av att vi strävar efter ett samhälle där människor inte ska vara inlåsta utan ges en möjlighet till ett öppnare, mer mänskligt liv, ett liv där man kan få ha ett eget hem, en bostad dit man kan bjuda hem kompisar på fika, men också med ett stöd från samhället.

Reformen utgick från att kommuner och landsting skulle ha ett nära samarbete kring individen. När Socialstyrelsen har utvärderat kan man se att mycket har hänt i positiv riktning. Men det ska också sägas att det finns en hel del brister.

När vi gått från Plattan till riksdagen tror jag att det är många av oss som har sett människor som är hemlösa. Många av de människor som är

hemlösa har ett förflutet på institution. Det är människor som föll mellan stolarna när man genomförde psykiatrireformen. Så får det självklart inte vara. Det är fullständigt oacceptabelt.

Folkhemmets fiende är utanförskapet. Det de personer som hamnade på gatan upplever är självklart ett utanförskap. Det måste vi sätta punkt för. Det måste vi sätta stopp för. De bristerna och tillkortakommandena måste åtgärdas.

Jag tycker att det i grunden här inne finns en ganska bred samsyn i alla de här frågorna. Kenneth Johansson tog i talarstolen upp de förslag som kommit från borgerligheten. Det gläder mig att lyssna på Kenneth, för han talar som gammal folkrörelsecenter. Han går bort från konfrontationspolitiken, påminner om ett samarbete och lyfter fram saker som vi har gemensamt. Det tycker jag är bra. Jag tror att ju mer vi eftersträvar konsensus, ju mer lösningsfokuserade vi är, desto närmare kommer vi lösningarna, och det är lösningarna vi vill komma fram till.

Psykiatriverksamheten bygger på ett samspel mellan stat, kommun och landsting. Flera olika myndigheter på statlig nivå har roller att spela. Vi pratar om Socialstyrelsen, länsstyrelsen och SBU, Statens beredning för medicinsk utvärdering, och fler än så.

För att få ett samlat grepp om vilka brister som finns och vad vi kan göra organisatoriskt och lagstiftningsmässigt tillsattes Anders Milton som psykiatrisamordnare med uppgift att titta över psykiatrin i ett brett perspektiv. En del förslag och bedömningar har redan lämnats av psykiatrisamordnaren och mycket kommer att redovisas under den närmaste tiden.

Mycket av det vi har behandlat i detta motionsbetänkande kommer vi alltså att få återkomma till i kommande budgetarbete när psykiatrisamordnaren har lagt fram alla sina förslag. Jag tror att det vore oklokt att föregripa det arbetet. Jag tror att det finns en risk att vi får ett lapptäcke, massvis av små förslag och olika små lösningar, i stället för att komma fram till en samlad bedömning som bygger på att alla ansvariga nivåer har en tydlig och fastlagd roll och en tydlig uppgift och inriktning. Jag tror att vi ska undvika det lapptäcket.

De generella satsningarna med kraftiga ekonomiska tillskott till kommuner och landsting från och med 2005 öppnar för ytterligare satsningar på psykiatrin. De ekonomiska resultaten för kommuner och landsting för 2005 är mycket bra. Detta ökar möjligheten att prioritera viktiga verksamheter som psykiatrin. Under år 2005 och 2006 görs också en särskild statlig satsning på psykiatrin med totalt 700 miljoner kronor. Även införandet av vårdgaranti kommer att öka tillgängligheten till vården.

En utsatt grupp, vars psykiatribehov måste prioriteras, är barnen. Även vikten av detta har flera talare lyft fram. Landstinget har prioriterat barn- och ungdomspsykiatrin genom att öka tillgängligheten. Trots detta finns det en hel del saker som är otillfredsställande.

Psykiatrisamordnarens uppgift är att se över barn- och ungdomspsykiatrin i landet för att se om det finns några övergripande och organisatoriska grepp som behöver tas. Det kan nog vara så.

En särskild utredare tittar också närmare på hur det kommer sig att vissa barn – jag säger inte att det är många – i vårt land lider av sådan stress att det i sin tur har genererat en psykisk sjukdom. När det är på det

viset är det självklart någonting som är snett. Jag säger inte att det är många barn, men de existerar och är så pass många att man har tillsatt en särskild utredare. Och jag tror att vi här måste flytta fokus från enbart den lilla individen för att se vad det är i ett samhälle som gör att barn blir så pass stressade.

Jag tror heller inte att det räcker med en särskild utredare. Jag tror inte att utredaren kommer att komma tillbaka och säga att om vi gör så här och så här löser vi det hela. Men vi måste tillsammans göra vad vi kan för att analysera vårt samhälle och se vad vi kan göra för att sådant här inte ska kunna uppkomma.

Utredaren kommer med ett förslag i maj. Då får vi se vad som presenteras.

Något som får obefogat stor uppmärksamhet är omhändertagandet av den lilla, och då menar jag den lilla, gruppen av farliga människor. SBU har tydligen visat att det finns en metod att analysera vilka patienter som lider av en psykisk sjukdom som kan utveckla ett utagerande och bli farliga. Tyvärr har det också visat sig att metoden inte har varit klockren. När man har gått igenom och kollat hur pricksäker den har varit har ungefär var tredje analys visat sig vara fel. Där finns det mycket att göra.

Lösningen på detta tror jag är, och nu kommer samarbete återigen, någonting som väldigt många har tagit upp, nämligen upprättande av nationella kvalitetsregister för att kunna skynda på en utveckling och finna de bästa lösningarna.

Nationella kvalitetsregister behövs naturligtvis inte bara inom den slutna psykiatrin. Det är någonting som behövs inom psykiatrin generellt.

Jag anser, som många andra, att det finns brister i vårdkedjan. Det behövs möjligheter till viss form av tvång i öppenvården. Det är ett stort spektrum mellan slutenvård och öppenvård. Där måste vi finna nya lösningar, nya vårdformer. Att finna nya vårdformer mellan slutenvården och öppenvården är en central bit för psykiatrin generellt. Jag tror att det är ett måste för att vi ska ha en bra och kvalitativ vård i framtiden. Flera motioner som jag har läst och tagit del av finns inom området. Jag tycker att de är bra. Jag ser med stort intresse fram emot vilka förslag och bedömningar psykiatrisamordnaren kommer att lägga fram.

Något som enligt min mening måste lösas omgående med hjälp av ett särskilt beslut är att inskränka, i vissa fall också ta bort möjligheten, för människor intagna inom rättspsykiatrin och inom slutenspsykiatrin att få ta med sig mobiltelefon och ha tillgång till datorer så att de kan kommunicera med andra.

Möjligheten att använda mobiltelefon och ta sig ut på Internet har inte bara förlängt och försvårat behandlingen av dessa personer utan de har också fått tillfälle att begå brott och på så sätt gjort att andra människor har mått dåligt. Det måste vi göra något åt.

Här kommer ett förslag från psykiatrisamordnaren med utgångspunkt i detta. Regeringen kommer inom kort, snart i vår, så fort de juridiska problemen är lösta, att lägga fram ett förslag.

Psykansvarskommittén har pekat på de problem som finns med nuvarande organisation, system, för rättspsykiatrin. Det finns ett enligt tillkännagivande från utskottet om att regeringen skyndsamt ska utreda hur hela eller delar av rättspsykiatrin ska kunna övergå till staten. I dag finns en trend att landstingets psykiatrivårdsplatser i ökande grad upptas av rätts-

psykiatripatienter. Problemet måste självklart ses över och analyseras. Utskottet pekar på att man här måste titta på inte bara finansieringen utan också på problem som rör organisationen, samordningen, samverkan och kvalitetsutvecklingen på området.

En viktig grupp för vilken vården måste utvecklas gäller psykiskt sjuka missbrukare. Här finns påtagliga brister i dag, vilket också belyses på ett bra sätt i flera motioner. Här pågår ett arbete. De nationella samordnarna för narkotika och psykiatri har samarbetat. De har lagt fram en gemensam programförklaring. Den stora satsningen från regeringen, Ett kontrakt för livet, omfattar 820 miljoner kronor. I den vårdöverenskommelse som har tagits fram om hur pengarna ska användas föreslås insatser för missbrukare med psykisk sjukdom.

Det pågår ett brett och gediget arbete för att få fram förslag och lösningar som kan förbättra psykiatri. Psykiatrisamordnaren har en nyckelroll, och regering och riksdag måste prioritera psykiatrifrågorna ytterligare framöver. Från Socialdemokraternas sida – det känns igen hos flertalet partier i salen – finns det några hållpunkter vi vill lyfta fram i det kommande arbetet. Det handlar om resursfrågan, kompetensutveckling för personalen, samverkan mellan kommuner och landsting, utvecklandet av kvalitetsregister i psykiatri, utvecklandet av mellanvårdsformer, någon form av tvång i öppenvården, samverkan med brukarna, bättre vård för psykiskt sjuka missbrukare och stärkandet av psykiskt funktionshindrades rätt i samhället samt primärvårdens roll för den psykiska hälsan.

Som jag sade från början kan psykisk sjukdom drabba vem som helst. Heinemann tog upp det på ett målande sätt och sade: ”Det kan drabba dig när som helst.” Det är en folksjukdom. Var femte besök till sjukvården gäller personer med psykiska problem. Jag vill här återkomma till den i grunden gemensamma syn vi har på problemet. Vi måste kosta på oss att vara självkritiska, och jag tycker mig kunna påstå att jag har vågat vara det i mitt anförande.

Det finns många hål i det sociala skydds nätet när man bär på en psykisk sjukdom. De hålen måste vi laga. Vi måste lyssna på varandra. Jag hoppas att vi kan göra det. Jag lyssnar på er, och jag hoppas att ni kan lyssna på mig. Ju mer vi eftersträvar konsensus, ju mer lösningsfokuserade vi blir, desto bättre kan vi också se igen hålen i det sociala skydds nätet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 12 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Herr talman! I och för sig är det en trevlig debatt eftersom vi i så hög grad är överens i alla frågor.

Men det är en bit som jag saknar. De flesta motioner avstyrks med hänvisning till att arbete pågår. Men när det gäller de äldre psykiskt sjukas problem finns egentligen ingenting i betänkandet. Det pågår inget speciellt arbete. Psykiatrisamordnaren har inget speciellt uppdrag att titta på äldres psykiska problem. Ändå vet vi att de har kanske annorlunda problem än barn, ungdomar och andra vuxna. Det är ofta så att de inte bara har psykiska problem utan också en del andra hjälpbehov i form av sjukdomar och hemtjänst.

Det finns flera undersökningar som visar att de äldre sällan får en adekvat behandling för depression. Självmod hos äldre beror ofta på att de just har en depression. Det är en sak som också måste tas med i diskussionerna om psykiatri. De är en speciell grupp. De har inte samma behov som till exempel jag om jag skulle få en psykisk sjukdom. Man måste titta på dem på ett speciellt sätt.

Vi hade ett yrkande om ett tilläggsdirektiv till psykiatrisamordnaren. Jag skulle gärna vilja höra från Jan Emanuel Johansson hur ni i Socialdemokraterna ser på de äldres rätt och möjligheter att få en adekvat vård när de har en psykisk sjukdom. Det är faktiskt 7 % av de äldre som får det. Antalet kommer att öka eftersom det kommer att bli ännu fler äldre människor.

Anf. 13 JAN EMANUEL JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Du frågar hur Socialdemokraterna ställer sig i synen på de äldre. Låt mig få göra en utsvävning. När man pratar politik, kanske om fred på jorden, är det svårt att hitta någon motpol. När du frågar mig om socialdemokratin vill satsa på de äldre får du svårt att finna någon sosse, moderat eller någon annan som säger: Nej, det vill vi inte göra.

I de satsningar som görs, inom de 700 och 820 miljoner kronorna, bereds självklart även frågan om de äldre. Det är inte så att de exkluderas eller att man tänker att det nu ska bli bättre för de unga och sämre för de äldre. De inkluderas i de satsningar som görs.

Vi talar här om multisjuka personer. På samma sätt som att det är problem med dubbeldiagnoser är det svårt att jobba med dessa personer. Men självklart ska de ha all rätt till den vård de behöver.

Anf. 14 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Herr talman! Det är lite märkligt att man avstyrker ett yrkande om att psykiatrisamordnaren också ska titta speciellt på de äldres behov. Vi är tydligen ändå överens om att de många gånger har alldeles speciella behov eftersom de också har en del andra hälsoproblem.

Vad jag förstår ska Socialdemokraterna börja en massiv kampanj i äldre frågor. Då får jag verkligen hoppas att man i den kampanjen också tittar lite grann på hur äldre människor har det när det gäller den psykiska hälsan. Där har vi jättestora problem.

Det är inte bara fråga om att sjukvården inte tar hand om problemen. De äldre negligeras. De får ofta inte specialistvård utan de får nöja sig med medicinering. Många av de äldre bor hemma och vårdas av en anhörig. Det kan inte vara alldeles enkelt som anhörig att ta hand om en människa med djup depression, med psykiska problem, som i vissa fall – vi ska inte jämföra med våldsmän – kan vara aggressiva. Det vet vi kan bli en följd av demenssjukdomar. Det gör att även anhöriga har jättestora problem.

Jag tycker att vi har en skyldighet att också underlätta för de anhöriga som tar hand om de här svårt sjuka, äldre patienterna med de olika symtomen. Här måste sjukvården ställa upp och se till att även äldre människor får en adekvat behandling för sina depressioner och andra psykiska sjukdomar.

Anf. 15 JAN EMANUEL JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag är återigen glad att se det gemensamma engagemanget. Jag kan garantera att du med tillförsikt kan se fram emot vår kampanj riktad mot äldre.

När du läser motivationen runt avslaget ser du att man hänvisar till att det här är tillgodosett. Det gör man på grund av de satsningar som redan finns.

Återigen tror jag, med all respekt, att vi strävar mot samma mål och att vi har ungefär samma idéer om hur vi ska komma fram till lösningarna.

Anf. 16 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Psykiatrin står ofta på löpsedlar. När vi pratar runt köksbordet, ofta i ganska upprörda former, har vi personliga erfarenheter eller tagit del av erfarenheter som gör att det känns mycket besvärligt. Min fråga till Jan Emanuel Johansson är: När får vi upp de här frågorna på regeringens bord? Kan vi få hjälp och drag från Jan Emanuels sida med att få det?

Vi är överens om att det finns behov av åtgärder. Det är tur, brukar jag tänka, att det finns så många duktiga medarbetare inom psykiatrin på olika nivåer runtom i vårt land som sliter och kämpar. Det är tur att vi har dem när det händer så lite på den nationella regeringsnivån.

Jag tackar för omdömet att jag vill ha en dialog. Det vill jag verkligen – jag är sådan. Jag vill se åtgärder.

Men jag är inte nöjd när det gäller att hänvisa till psykiatrisamordnaren i maj. Vad är det som säger att regeringen den här gången lyssnar på psykiatrisamordnaren? Det har regeringen inte alltid gjort, speciellt inte när det gäller resurser.

Jag delar också de synpunkter på behov av insatser som Jan Emanuel redovisade. Jag tyckte att det stämde väl med vad flera av oss har uttalat.

Jag skulle vilja ta upp två områden. Jag har redovisat alliansens bedömning, som är 5 miljarder under en tioårsperiod. Det är 500 miljoner öronmärkta per år. Det andra området gäller sysselsättningsgaranti och hemlöshet, som ofta hänger ihop. Vad är det konkret som Jan Emanuel vill redovisa när det gäller åtgärder, så att folk slipper gå på Plattan? Jag instämmer i att det är förnedrande.

Anf. 17 JAN EMANUEL JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Du frågar när frågorna ska komma upp på regeringens bord. Vi har en hel hopar med frågor som ligger på regeringens bord.

Om vi pratar om frågor gällande elektronisk kommunikation, det vill säga rätten att ha mobiltelefon eller dator inom rättspsykiatrin, ligger förslaget under utarbetande på Socialdepartementet. Man kan följa upp möjligheterna till kroppsvisitering, och där finns det redan en lag som vi har tagit.

Det är krav på minsta vårdtid när läkare utfärdar vårdintyg, och där sade vi nej. Den frågan har gått i gång efter många år – upprepningens konst har inte fungerat där.

När vi pratar om evidensbaserade behandlingsmodeller är det någonting som har legat framme länge och som vi jobbar med. Problemet där är att det inte finns alltför många evidensbaserade modeller att lyfta fram.

Oavsett hur många forskare det finns runtom i världen har vi inte tillräckligt många. Men när vi pratar om evidensbasen är det få som säger att vi inte ska använda oss av de modellerna.

Det ligger på regeringens bord. Jag kan inte svara mer än att frågorna är där och tas på största allvar.

Nästa fråga gällde sysselsättningen. Där tror jag återigen att Centern och Socialdemokraterna har en gemensam syn på vikten av att sysselsättningen är grunden för hur en människa mår, synen på sig själv och möjligheten att tjäna sina egna pengar. Det om något är prioriterat. Jag tror nog att alla känner till att basen för hela socialdemokratins tänk är rätten till arbete.

Anf. 18 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! När jag säger "regeringens bord" menar jag när man kommer till beslut och ställningstagande. När vi ställer frågor till ministrar brukar det ibland till och med vara två ord i svaret: Beredning pågår. Jag har flera sådana exempel.

Vad jag menar är: När kommer vi till skott? När går vi från ord till handling? När blir det verkstad? När får vi ut de beslut som vi behöver för att kunna genomföra de här idéerna? Jag tycker att vi hittills har sett oerhört lite av det, och det är jag mycket kritisk till.

När det gäller resurserna har jag redovisat var vi står. Jag har inte fått någon kommentar om det från Jan Emanuel, men han har en replik kvar. Vårt förslag är 5 miljarder kronor under en tioårsperiod, och ni har redovisat 700 miljoner under en tvåårsperiod. Frågan är hur ni för er del ser på det.

När det sedan gäller sysselsättningsgarantin har vi ett skarpt förslag, och vi erkänner att vi måste kostnadsberäkna det noga och se till att det blir realism i det. Men det finns någonting som vi inte orkade med den gången då assistansreformen genomfördes, och det är personkrets 3. Det är många av dem som vi ser på Plattan. Det är många av dem som snurrar runt och lever ett ovärdigt liv, som behöver daglig verksamhet, som behöver någon form av aktivitet, som behöver rehabilitering, så att de slipper det liv och leverne som de i dag tvingas utsätta sig för.

Jag tror att man måste pröva nya grepp. Jag tror att de sociala företagen, gärna kooperativa, är ett exempel – att stödja de ideella rörelserna. Jag är själv engagerad i Riaverksamheten i Falun som rör just dessa grupper.

Till syvende och sist: Finns det något som är en så stark rättighet som rätten till ett boende? Något starkare har vi knappt. Det är grundlags-skyddat. Det är ingen tvekan om att när alla andra medel har provats är det socialtjänstens yttersta ansvar.

I Stockholm har vi de största problemen i landet. Min fråga är: Varför inte gå till det vänsterpartistiska socialborgarrådet i Stockholm och ge en liten signal om att man ska följa den lagstiftning som trots allt finns?

Anf. 19 JAN EMANUEL JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Det är en ganska beprövad metod att hela tiden hänvisa till vad som inte har skett och fråga när man ska komma fram och när besluten ska komma på regeringens bord.

Jag tror att vi alla inser att om det hade varit enkelt, om det bara var att ta ett beslut så ordnar det sig, skulle vi ha gjort det. Jag tror inte att någon tror att vi på pin kiv håller inne med några förslag eller undviker att komma till skott.

När vi tar ett beslut gäller det att det ska kunna hålla, kanske inte bara i sex månader eller ett år utan i tio eller tjugo år. Därför är det bättre att göra en ordentlig beredning och se över ärendet så att det verkligen fungerar innan man kommer till skott. Men ser man tillbaka är det också en hel del som vi har kommit till skott med. Jag tror inte att man behöver ha någon form av nihilistisk grundsyn och bara se det svart, utan ibland fungerar det också väldigt bra.

Anf. 20 MAGDALENA ANDERSSON (m) replik:

Herr talman! I dag är det en halv miljon människor som är förtidspensionerade. De har inkomster som Socialdemokraterna hävdar att man inte kan leva på. De är förtidspensionerade. Det är ett växande problem på svensk arbetsmarknad.

I Jan Emanuels anförande saknade jag resonemanget om hur psykiskt funktionshindrade ska ha en chans att komma in på svensk arbetsmarknad. Det är fler psykiskt funktionshindrade som är förtidspensionerade än som vill vara det, som hellre vill vara ute i jobb, åtminstone på deltid.

Tror Jan Emanuel Johansson att det är lättare för dem att få ett arbete, att komma in på arbetsmarknaden, när varenda arbetsgivare vet vad ytterligare en sjukdag innebär i ökade kostnader med medfinansieringen i sjukersättningen?

Det vore intressant om Jan Emanuel kunde förklara för oss här i kammaren hur medfinansieringen i sjukersättningen kommer att medföra att fler psykiskt funktionshindrade kommer i arbete.

Jag har en fråga till. Det gäller entreprenörskapet, personligt ombud och rätten att välja vård. Min uppfattning är att en person som har en psykisk sjukdom inte saknar förmåga att välja eller vilja att välja – ibland kan det vara väldigt viktigt att få välja. Varför är då Jan Emanuel Johansson och stödpartierna så starka motståndare till att ge psykiskt funktionshindrade möjlighet och rätt att välja den vård som de själva vill ha?

Anf. 21 JAN EMANUEL JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Den första frågan eller påståendet om människor med psykiska funktionshinder gällde hur man ska kunna få ut dem på arbetsmarknaden. Om jag satt inne med svaret hur man skulle få dem att kunna komma ut på arbetsmarknaden på ett bra sätt lovar jag att jag hade kommit fram med det, Magdalena. Jag är också övertygad om att om du hade suttit inne med det svaret så hade du lyft fram det.

Jag tror inte att det är så pass enkelt att om man slår omkull anställningstryggheten och skrotar facket, eller vad man nu vill göra, skulle en sådan sak gagna möjligheterna för de psykiskt funktionshindrade att komma ut på arbetsmarknaden. Jag tror att det är helt andra saker som är grunden till de besvär som finns att komma ut på arbetsmarknaden för de psykiskt funktionshindrade.

Anf. 22 MAGDALENA ANDERSSON (m) replik:

Herr talman! Jag tror att det är flera vägar man måste titta på för att få möjligheter till arbete. Alliansens förslag till nystartsjobb är en väg. Jag tror inte att medfinansiering i sjukersättning är den väg som gör att fler arbetsgivare känner sig lockade att anställa personer som man vet kommer att vara borta oftare från arbetet.

Jan Emanuel Johansson svarade inte när det gäller möjligheten för psykiskt funktionshindrade att välja, varför det inte ska vara möjligt att välja den vård, det personliga ombud och den hjälp de vill ha.

Herr talman! Varför ska inte en psykiskt sjuk person i Sverige ha rätt till diagnos? Det föreslår allianspartierna. Det ska finnas en rätt till diagnos. När det har gått tre månader ska man faktiskt ha en chans att veta vad det är. Människor snurrar ibland runt i vårt system i flera år, och man vet inte vad det är, bara att det är något som är galet. Vi vill att man ska ha rätt till diagnos. Vi vill att unga människor ska ha en rätt till diagnos inom en månad. Varför har man inte det i dagens socialdemokratiska Sverige? Varför finns det så många förtidspensionärer i Sverige i dag? Och varför är utbildningen för dem som jobbar med psykiskt sjuka så bristfällig i Sverige i dag?

Anf. 23 JAN EMANUEL JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! När det gäller tankarna i det borgerliga förslaget har jag det faktiskt med mig här, både av respekt och för att jag har läst det. Ylva Johansson kommenterade att det finns jättemånga bra förslag. Ett av förslagen är att man ska kunna garanteras en diagnos inom tre månader. Jag har jobbat ungefär tio år med människor med olika former av dubbel diagnoser. Ett problem har just varit att finna diagnoser för att man ska kunna få rätt till LSS, rätt medicin och så vidare. Men att komma med ett förslag om att man ska kunna greja det inom tre månader känns kanske lite väl radikalt med tanke på att det finns personer som under 20 år tillsammans med massvis med olika specialister kämpat för att finna en diagnos. Så det är inte så väldigt enkelt. Jag är tacksam för de visioner som läggs fram i det här förslaget, men ibland tror jag att man tar i lite väl mycket när man talar om en garanti inom tre månader.

Anf. 24 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag kanske ska kommentera lite av det sista Jan Emanuel sade. Jag som har varit i den här riksdagen i många år vet att Socialdemokraterna har arbetat emot en vårdgaranti under väldigt många år. Så det är inget ovanligt att man inte tror att det går. Man måste ju ha som ambition att göra det så snabbt som möjligt. Då finns det fortfarande saker att förändra.

Herr talman! Jag skulle vilja ställa två frågor. Jag menar att i Socialdemokraternas Sverige ligger de största misslyckandena, förutom jobben som är ett jättemisslyckande, hos våra äldre och våra barn. Min fråga är: Vad har den socialdemokratiska regeringen gjort för äldres psykiska tillstånd? Det är fortfarande 40 % av alla som jobbar inom äldrevården som inte har adekvat utbildning för det jobbet. Det har varit så under åtminstone de senaste 10–12 åren.

Det andra är att Socialstyrelsens rapporter och larm och Folkhälsoinstitutets rapporter under åtminstone fem år – det kanske är längre – har

sagt att barnens fysiska hälsa är bra i Sverige, men den psykiska hälsan försämras och är ett hot. Min fråga är då: Om Socialdemokraterna inte har lagt fram några förslag under de här snart tolv åren som man har regerat, vad är det som gör att medborgarna och vi i oppositionen ska tro att man gör det sju åtta månader före ett val? Det måste ju finnas någonting som Jan Emanuel kan säga, som att nu kan ni lita på oss, det har ni inte kunnat på tolv år men just i dag kan ni lita på vad jag säger.

Anf. 25 JAN EMANUEL JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Strindberg har särskilt i *Röda rummet* en förmåga att måla upp en nihilistisk bild. Han utgår från att allt är svart. Om jag utgår från att alla blåser mig och är taskiga emot mig blir jag glad när det inte är så. Ibland känner jag igen mig lite grann i Strindberg när jag lyssnar på dig.

Om barn- och ungdomspsykiatrin tar ni upp i tiopunktsprogrammet att Stockholms universitet har undersökningar som visar på att barn mår dåligt psykiskt. Man lyfter fram, som vi också förut i debatten, ett självskadebeteende, att flickor skär sig och så vidare. Det man kanske måste fråga sig är om det här är regeringens fel. Är det regeringens fel att flickor skär sig? Är det Göran Perssons fel att unga pojkar är så pass stressade att de måste söka hjälp för psykisk sjukdom? Eller kan det vara så att sexualiseringen av det offentliga rummet spelar in? Kan det handla om det som Jan Lindholm målade upp, om bilderna, om *Motorsågsmassakern*, läskiga filmer? Kan det vara kommersialismen och konsumismen som tvingar in unga flickor och pojkar i ett själsligt illamående? Kan det vara så, eller är det bara Görans fel?

Om det skulle ha lite grann med konsumismen att göra, lite grann med filmerna eller alla de perverterade ideal som finns, skulle det vara kul att höra vad borgerligheten har för förslag. Är det att stoppa de multinationella superkapitalisterna att exploatera vår vardag med en massa sexistiska och skeva verklighetsbilder? Hur ska ni stoppa det? Är det förbud mot läskiga filmer? Vad är idén?

Jag tror att det är lite vanskligt att bara lägga över det på Göran och regeringen.

Anf. 26 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! Det är också ett sätt att försöka lyfta över fokus för att slippa svara på en fråga. Jan Emanuel vet att på de två minuter jag har till mitt förfogande kan jag inte gå in i och tala om de sakerna. Jag skulle ändå vilja påstå att regeringen lägger fram det ena förslaget efter det andra som kan öka problemen. Jag tänker inte minst på Svenska Spel och hur man arbetar nu. Ändå vet man att spelberoende är ett svårt problem. Man måste ta sitt ansvar när man sitter i regeringen, är Göran Persson och har 20–22 statsråd vid sin sida. Då måste man ta ansvar.

Jan Emanuel Johansson talade om Strindberg. Det är ju spännande. Jag vill gärna tala om jultomten, som jag gillar. Men nu heter jultomten Göran Persson eller Jan Emanuel Johansson. Jag tror ju inte på jultomten. När det är valår kommer jultomten och serverar olika julklappar. Folk vill veta vad det är i det stora röda paketet med vita snören som är lockat och krusidulligt och ser så vackert ut. Någon öppnar det och ser att det är tomt.

Det är ju innehållet, verkstaden och förslagen som folk vill lyssna till. Jag hade varit väldigt glad om jag hade stått här i dag och inte behövt svartmåla någonting. Tyvärr är mycket av verkligheten inom psykiatri i dag ganska mörk. Det är mörkt för många människor, för många anhöriga och för väldigt många grannar.

Vi pratar om Plattan och hemlöshet. Jag deltog vid ett tillfälle förra året i en diskussion om detta. När de berättade hur många år det kan ta innan de kan få en bostad blev jag djupt berörd och undrade: Lever vi egentligen i ett välfärdssamhälle? Vad är det som konkret gör att vi ska lita på Jan Emanuels ambitioner i dag?

Anf. 27 JAN EMANUEL JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! När det gäller ambitionerna tror jag inte att du tror att jag har ambitionen att göra saker sämre eller dåligt. Jag tror att vi har ett ganska gemensamt mål. Jag tror att vi har ungefär samma idéer om hur vi ska nå målet. Vi har bara vissa olika prioriteringar.

Psykiatri är kanske det mest komplicerade vi har. Det handlar om människor som mår dåligt på insidan. Hade det funnits enkla svar på frågorna hade vi löst detta för länge sedan.

Vi jobbar, och vi gör så gott vi kan. Av de förslag som har tagits fram ser vi hur många gemensamma nämnare vi har.

Du pratade om jultomten som kommer med paket.

Jag ska citera en filosof som är väldigt lik jultomten. Jag travesterar en smula. Jag tårs inte säga att jag citerar. Då gör jag bara fel.

Han sade ungefär så här: Tidigare filosofer har bara tolkat historien och tolkat samhället. Det som gäller är att förändra det.

Det är det vi måste göra nu också.

Verkligheten förändras och vår vardag förändras. Vi måste se vad vi kan göra tillsammans för att förbättra för de människor som har hamnat ute i samhällets marginal.

Vi har ganska många konkreta förslag från psykiatrisamordnaren, och det har kommit fram många andra förslag. Jag tycker att vi ska jobba vidare med dem.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 12 §.)

6 § Tandvårdsfrågor

Tandvårdsfrågor

Föredrogs
socialutskottets betänkande 2005/06:SoU8
Tandvårdsfrågor.

Anf. 28 MAUD EKENDAHL (m):

Herr talman! Socialutskottets betänkande SoU8 behandlar en hel del motionsyrkanden vad gäller tandvårdsfrågor. Redan inledningsvis vill jag yrka bifall till reservation nr 1. Jag står naturligtvis också bakom alla reservationer där Moderaterna finns med.

I dag finns det inte något fullgott skydd mot höga kostnader i tandvården. Dagens regler på tandvårdsområdet är ett lapptäcke av regler och åldersgrupper. Det stora problemet är den maxtaxa som Socialdemokraterna införde den 1 juli 2002. Den kallas ju för 65-plusreformen.

Vi moderater tycker att det är väldigt åldersdiskriminerande att ha en taxa som gäller efter det att man har fyllt 65 år. Tänk så många människor som har tandproblem men väntar eftersom man vet att man får hjälp när man blir 65 år. När jag har varit ute i olika sammanhang har jag träffat på flera som kanske redan från 63 och 64 års ålder har påtagliga problem med tänderna, men vill få högkostnadsskyddet på 7 700 kr och väntar på att få laga sina tänder.

Tänk så många människor som dessutom blir lurade. Man säger: Vi socialdemokrater har maxtaxa. Ni ska bara betala 7 700 kr.

Det är så man har uppfattat förslaget. När man kommer till tandläkaren och går igenom allt som måste göras visar det sig att man också ska betala för förberedande arbete och inte minst för material.

Den nuvarande konstruktionen är dessutom kopplad till landstingens priser. Det ger väldigt orättvisa effekter. Arvodet kan variera kraftigt på samma behandling. Det beror på var man bor, vilket landsting man tillhör och var vården utförs.

Det finns dessutom begränsningar när det gäller behandlingsmöjligheterna. Om en patient väljer att frångå det regelverk som man har satt upp förlorar han eller hon rätten att få stöd för tandvården. Rätten att själv få bestämma vilken tandvård man ska få har beskurits och begränsats.

Jag skulle vilja höra vad Catherine Persson, som står bakom förslaget, tycker om detta.

Reformen har lidit av omfattande stor administration som ligger i Lund. Det finns bara ett enda ställe i Sverige där man normalt tittar igenom ansökningarna och avgör om patienten ska få detta utfört eller inte. Det är tjänstemän och tandläkare som ska godkänna om andra tandläkare får utföra det här arbetet i munnen på patienten.

Det skulle vara lika knäppt om jag ville ha en höftledsoperation i Nyköping och några andra läkare någon annanstans skulle bedöma om den doktorn ska få utföra operationen.

Jag förstår inte, Catherine Persson. Har ni inte funderat på hur idiotiskt det är? Denna administration kostar 51 miljoner kronor per år. Hade det inte varit bättre att laga tänder för pengarna? Det är en administration på 75 personer. Ett 50-tal tandläkare, vilket motsvarar 14 heltidstjänster, sitter i Lund. Det är huvudsakligen tandläkare som bor i Skåne som ingår i den här organisationen.

Nej, vet ni vad. Vi måste hitta en annan form så att de som är från 20 år och uppåt i åldrarna får samma möjligheter. Det ska vara rättvist.

Vi moderater står givetvis fast vid att barn- och ungdomstandvården får vara gratis.

Tänk så bra förslag vi har lagt fram. De som har låga tandvårdskostnader och inte har så stora behov ska få betala det själva, herr talman. Det är de som har höga tandvårdskostnader som ska ha det mesta stödet. Så enkelt är det.

Vi säger så här: Från 0 kr till 3 000 kr får man stå för själv. Från 3 000 kr upp till 15 000 kr betalar man 40 % själv. Om man har kostnader över 15 000 kr betalar man 20 % själv.

Det tycker vi är en väldigt bra lösning.

Herr talman! Det är vår mening att fri prissättning, konkurrens på lika villkor och stabila regler för tandvården gagnar alla – inte minst patienterna.

En förutsättning för detta är ju en total översyn av tandvårdsförsäkringens regelverk.

Jag vill avslutningsvis peka på att den godtyckliga åldersindelning av behandlingar som görs i dag inte är något bra skydd för människor.

Kom ihåg en sak när det gäller tänderna som man inte tänker på. Man ska se fräsch ut. Man tittar på folks tänder. Jag gör det i alla fall. Tänder och händer säger allt om en människa. Och tänderna säger om man ser fräsch ut. Tänderna är viktiga för att man ska kunna tugga maten och må väl i kropp och själ. Det ska inte vara klasskillnader så att tänderna avspeglar om jag har det väldigt risigt ställt.

Anf. 29 GABRIEL ROMANUS (fp):

Fru talman! Våren 1994, alltså för tolv år sedan, fanns det ett förslag från den borgerliga regeringen, för övrigt framlagt av den nuvarande landshövdingen i Sörmlands län, som skulle ha gett alla svenskar rätt till den tandvård som de behöver för en fast årlig avgift. Men det förslaget satte Socialdemokraterna och Ny demokrati stopp för.

Nu har det gått snart tolv år med en socialdemokratisk regering. Då kan man fråga sig: Vad har gjorts åt tandvårdsfrågan sedan dess? Priskontrollen har tagits bort och det på ett ganska klantigt sätt. Det har lett till prishöjningar på 65–70 %. Dessutom har man infört ett tandvårdsstöd för dem som är över 65 år, men det har inte fungerat särskilt bra. Det är klart att de som har fått det har haft nytta av det. Men som vi just har hört har det varit väntetider, det har varit självrisker på mer än 10 000 kr om man räknar in materialkostnader, och det är en konstruktion som driver fram ökade vårdåtgärder, vilket också har konstaterats.

Sedan har vi fått en utredning om ytterligare reformer. Den lades fram sommaren 2002, det vill säga för snart fyra år sedan. Men det var blygsamma förslag i den. Men inte ens dessa förslag har genomförts.

Så sent som i budgeten för 2005 sades det inte ett ord om att man planerade några ytterligare åtgärder. Men efter det har det utbrutit en febril aktivitet i Socialdepartementet. Och det är inte så konstigt eftersom denna utveckling har väckt starka reaktioner, inte bara från oss i oppositionen utan också inom socialdemokratin. LO-ordföranden gick ut och sade att om det inte hände något skulle LO driva en kampanj för detta i den kommande valrörelsen – mot regeringen, får man förmoda. Och det var motioner till den senaste partikongressen. Jag tror att det var 50. Och det gjordes ett mycket kritiskt uttalande, och partikongressen var djupt oroad över utvecklingen.

Nu behandlar vi ett utskottsbetänkande med inte mindre än 23 socialdemokratiska motioner. Jag undrar hur ofta som det väcks 23 socialdemokratiska motioner på ett område. Det är en signal så god som någon om det missnöje som finns med regeringens politik.

Låt mig säga att det är bra att regeringen har kommit i gång nu – äntligen – även om det är sent. Ännu så länge har vi inte sett några konkreta resultat av detta, utan vi har sett löften om arbetsgrupper och utredningar och så småningom också direktiv till en utredning.

Men efter tolv års regerande står vi här och ser ännu så länge bara löften och förhoppningar. Varför ska människor tro på dessa löften nu när man har tolv års misslyckanden bakom sig? Om nu utredningen kommer med ett förslag – det ska den visst göra före valet – hur länge kommer det att bli liggande på Socialdepartementet? Kommer det att bli liggande i fyra år som den förra utredningen? Man kan undra, och man kan faktiskt fundera över detta fiasko under dessa elva tolv förlorade år.

Det var ändå Socialdemokraterna som en gång i världen för 30 år sedan införde tandvårdsförsäkringen. Man kan verkligen undra. Jag har tre teorier.

Den första teorin är att de som har makten lever för långt bort från människors vardag. Man har tröstat sig med, vilket man också har sagt här, att de flesta inte betalar så mycket för tandvård – kanske under 2 000 kr om året i genomsnitt. Men det som man har bortsett från är att det ibland är väldigt stora kostnader. Och då är man inte beredd på dem om man har en vanlig normal ekonomi. Och om man skulle behöva implantat, alltså det som man nu får i stället för de gamla lösgommarna, kostar det kanske 30 000–40 000 kr.

Men även för yngre människor som råkar bita av en tand eller få varbildning i en tand kan det kosta 5 000–6 000 kr för en godartad lagning. Om man får tanden utdragen kan det kosta 10 000 kr för en brygga eller kanske 16 000 kr för ett implantat, det som kallades för stifttand förr i världen. Jag har unga människor i min närhet som har råkat ut precis för detta, alltså att en tand måste dras ut. Det är klart att man kan gå med en glugg, men om man ska täppa igen den kostar det 10 000 kr eller kanske 15 000 kr om det ska göras på ett snyggt sätt.

En annan förklaring, bortsett från att man inte riktigt har uppfattat problemets allvar, kan vara att man har stirrat sig blind på att man måste lägga in miljarder skattekröner i tandvårdsförsäkringen. Och dem har man inte haft tillgång till. Man har fallit för det enkla talesättet att tänderna är en del av kroppen, och alltså ska tandvårdskostnaderna in under högkostnadsskyddet på 900 eller 1 000 kr. Men om vi inte har dem är det inget skäl att inte göra någonting. Det finns ju andra möjligheter.

Situationen att man betalar lite varje år men då och då drabbas av höga kostnader gör att det ropas efter en försäkring. Och det ska helst vara en försäkring som inte driver fram ökade vårdåtgärder som inte behövs.

Nu börjar en del landsting bygga upp sådana system. Det kallas abonnemangstandvård eller lite slagordsmässigt årskort för tandvård.

Min tredje teori är att man har velat ge landstingen en konkurrensför-del här i förhållande till den privata tandvården. Konstigt nog är det faktiskt konkurrens om patienterna, särskilt i storstadsområdena, trots att vi har brist på tandläkare på andra håll. På en rationell tandvårdspraktik kan varje tandläkare ta hand om 2 000 patienter. Då vet vi att vi har tandläkare i Sverige som skulle kunna räcka till för en befolkning på 15 miljoner människor. Vi har drygt 7 500 tandläkare. Ändå har vi brist på en del håll, men vi har överskott i storstäderna. Därför är inte privattandläkarna

entusiastiska för denna lösning med abonnemangstandvård. Det är klart att de som bor i storstäderna och inte vill flytta vill kunna leva på kanske 700 eller 1 000 patienter. Och det kan man kanske inte göra med ett abonnemangssystem, utan då behöver man kunna ta ut mycket pengar för åtgärder.

Men vi i Folkpartiet vill att även den halva av den vuxna befolkningen som går hos privata tandläkare ska få denna möjlighet till en fast avgift varje år som man sedan kan dra på när man behöver stora åtgärder. De som går hos privata tandläkare gillar att gå till privata tandläkare.

I dagens tidning finns det faktiskt en redovisning för Svenskt Kvalitetsindex där de privata tandläkarna ligger högst av alla när det gäller tjänster som man kan köpa. De ligger till och med högre än Systembolaget, Posten och andra samhällsinrättningar. Och de ligger högre än Folkandvården. Det gör de trots dessa höga priser. Men det är klart att de flesta människor hellre skulle vilja skydda sig. Det har gjorts undersökningar som pekar på att en miljon svenskar avstår från tandvård av ekonomiska skäl.

Fru talman! Vi har två reservationer i detta betänkande. I den första erinrar vi om de riktlinjer som vi vill ha för en tandvårdsreform. Men vi pekar också på köerna för de äldre och misslyckandet att bara hälften av de äldre och funktionshindrade som har rätt till uppsökande tandvård – bara hälften av de 180 000 som är berättigade till uppsökande tandvård – får den.

Jag talade om detta med statsrådet Ylva Johansson här i kammaren i förra veckan. Hon var väldigt upprörd; hon var rentav förbannad på landstingen. Jag tror att hon mest var upprörd över att Svenska Dagbladet hade upptäckt saken. Men några åtgärder har vi ännu inte sett till. Därför påminner vi om det. Vi påminner också om att man behöver både möjlighet till tandvård med fast avgift och högkostnadsskydd, som då måste införas stegvis. Vi har mer pengar i vår budget, som majoriteten har avslagit, än vad regeringen hittills har velat satsa på detta område. Det är bra att det står i direktiven till den nya utredningen att man inte ska försvåra abonnemangstandvård. Men det är enligt min uppfattning en alltför låg ambitionsnivå.

Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 2. Vi är också med på reservation 11 tillsammans med Centerpartiet som gäller personalförsörjningen. Där skulle jag vilja säga att det viktigaste av allt nu inte är att få fram fler tandläkare utan att få fram fler tandhygienister, så att vi kan få en effektivt bedriven tandvård med bra utnyttjande av resurserna. Vi stöder naturligtvis den, men jag yrkar inte bifall till mer än reservation 2.

Anf. 30 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! Kristdemokraterna är uppkäftiga nog att påstå att munnen tillhör kroppen. Det är inte så konstigt, men kanske många tycker det när jag säger det. Ibland verkar det i debatten att vara det. Plötsligt accepterar man att munhålan ska ha en helt annan försäkringslösning än övriga kroppen.

Ändå kan jag konstatera att munhålsan och tänderna har en oerhörd betydelse för människor. Det finns en ganska nyligen publicerad undersökning i Norge. Där beskriver man i vilken grad en befolkningsgrupp genom livet har varit besvärad av tandsjukdomar i förhållande till andra

sjukdomsbesvär. Också allvarlighetsgraden av upplevelsen av tandförlust beskrivs i förhållande till andra icke-dödliga följder men ändå hälsoförluster som det inte går att göra någonting åt.

Som det tredje vanligaste hälsoproblemet alla kategorier uppgavs faktiskt tandsjukdomar. Först kom ryggbesvär, sedan kom huvudvärk och som tredje kom alltså tandsjukdomar. Efter tandsjukdomarna kom hjärt- och kärlsjukdomar och luftvägssjukdomar.

Risken för tandlöshet värderades faktiskt allvarligast av alla möjliga hälsoförluster, det vill säga även allvarligare än insulinberoende för diabetiker. Jag har inte svårt som egen person att tycka att det är så här viktigt, och jag tror inte att någon av er andra har det heller.

Likväl vet vi att många, många svenskar i dag har en tandhälsa som de inte vill ha, utan det syns i princip i munnen vilken ekonomisk ställning man har. Regeringen Persson, den förre socialministern Lars Engqvist och andra har många gånger sagt att så ska vi inte ha det i tandvården. Så är den i alla fall i dag. Jag känner stor empati med alla de människor som i dag inte vågar eller kan le på grund av att de har förlust av tänder eller en dålig tandhälsa. Jag skäms för det, men jag tycker kanske egentligen att det i första hand är majoriteten som borde skämmas för det som har tillåtit att tandhälsan och det antal människor som inte har råd att gå till tandläkaren har ökat under senare tid.

Det kom en folkhälsorapport för några månader sedan där det framkom att 38 % av alla män och 28 % av alla kvinnor med svag ekonomi hade dålig tandhälsa. Det är alldeles för många.

Nåväl, vad gör regeringen? Ja, äntligen efter påtryckningar av bland annat Kristdemokraterna har man tillsatt en utredning som, om jag har förstått saken rätt, ska komma med ett delbetänkande redan den 1 mars. Det är bra, och det är på tiden. Vad det kommer att innehålla vet jag naturligtvis inte och inte andra heller. Men en sak är säker, och det är att det måste till konkreta tydliga och långtgående förslag för att vi ska kunna bromsa den negativa utvecklingen för människor och tandhälsan.

Gabriel Romanus och jag har diskuterat tandvård flera gånger. Han påstår att det finns partier som säger att tandvården ska ingå i det allmänna högkostnadsskyddet med en egenavgift på 900 kr. Det är ingen som har sagt det, Gabriel Romanus. Däremot har vi sagt att om man kan samordna det, och det ska en utredning titta på, får vi se vilka nivåer det ska vara. Vad är det för skäl till att Kristdemokraterna fortfarande tycker att detta är den långsiktiga lösningen? Jo, när vi betalar vår skatt efter bärighet ska vi också tillförsäkras att även munhålets sjukdomar och den nödvändiga tandvården ingår. Det är en jätte viktig välfärdsprincip. Men jag inser att detta är en kostsam förändring. Därför måste vi i vanlig ordning som oppositionsparti försöka att i det lapptäcke som finns hitta förslag som redan nu kan hjälpa människor.

En miljon människor går inte regelbundet till tandläkaren. Detta har vi tagit fasta på och också lagt fram ett förslag – det finns inte här, för det är färskare än så – som innebär att vi ska ge en check vartannat år till alla för att uppmana att gå till tandläkare. Det ska vara ett sätt att visa att det förebyggande är jätte viktigt. Den här checken ska vara värd 300 kr och gå till alla svenskar över 20 år. Med det visar vi att vi på något sätt uppmanar människor att gå till den förebyggande vården.

Sedan arbetar vi vidare i den tandvårdsgrupp som partiet har för att lägga fram förslag om ett rimligt högkostnadsskydd så att speciellt de med stora tandvårdsbehov ska få den hjälp de behöver.

Jag vill också säga när det gäller tändernas betydelse för kroppen att det inte bara är en utseendemässig sak eller är begränsat till munhålan. Faktum är att väldigt många sjukdomar – hjärt- och kärlsjukdomar, diabetes och så vidare – förvärras om man har dålig tandhälsa. Kroppens olika delar är alltså beroende av varandras funktioner. Det måste vi också se som en del i argumentationen att hälsan för oss alla människor handlar om hela kroppen.

Fru talman! En annan fråga som har diskuterats i många år är biverkningar av inte minst amalgam och andra tandfyllningar. Det här har man talat länge om, och ändå vet vi att det inte är löst. Det finns många människor som inte tål de olika materialen och som har det svårt i dag.

Därför, fru talman, vill jag avsluta med att yrka bifall till reservation 5 och reservation 6, men jag står naturligtvis även bakom de övriga reservationer där Kristdemokraterna är med.

Anf. 31 GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Fru talman! Jag tror att Chatrine Pålsson missförstod mig eftersom hon trodde att jag kritiserade henne och hennes parti. Det gjorde jag inte. Jag kritiserade regeringen.

En teori som jag hade om varför det här området har varit så misskött är att man har stirrat sig blind på det enkla talesättet att tänderna är en del av kroppen. Det är de ju förvisso, men om man då säger att det kostar så många miljarder att föra in tandvården under sjukvårdens högkostnads-skydd och tar det till intäkt för att göra ingenting, då menar jag att man har missförstått den enkla iakttagelsen att tänderna är en del av kroppen.

Nu framgick det av Chatrine Pålssons anförande att hon inte inbillar sig att man bara kan föra in tandvården under sjukvårdens högkostnads-skydd. Det tycker jag är väldigt bra eftersom vi hoppas att vi ska kunna samarbeta om det här. Det finns flera skäl till det, inte bara att det kostar många miljarder utan också att situationen på tandvårdens område är annorlunda än på kroppssjukvårdens område, framför allt därför att vi har den situationen att hälften av vården ges av privata vårdgivare och att vi har för många privata vårdgivare i storstäderna.

Det förstår ju alla att om vi bara skulle införa ett högkostnadsskydd skulle det fungera vårddrivande. Det erkänner alla som verkar på det här området. Behöver man bevis behöver man bara titta på den reform som nu har införts för äldre. Det är som en tandläkare sade en gång, att patienten och tandläkaren tar varandra i hand och går in i lyckans land och försäkringen betalar alla stora åtgärder.

Det är inget konstigt att ha en försäkring där åtgärderna granskas innan man får sätta i gång att betala. Om bilen går sönder gäller samma sak. De som representerar försäkringen vill förvissa sig om att vårdgivaren och patienten inte drar på försäkringen för höga kostnader. Det är självklart.

Anf. 32 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag är övertygad om att vi kommer att komma överens efter valet om en bättre tandvårdsförsäkring.

Samtidigt vill jag varna lite för det här talesättet, som jag också hör ganska många gånger, nämligen att tandläkarna skulle vara något slags resurskrävande personer som inte professionellt skulle bedöma behovet av åtgärder. När det gäller läkare som behandlar den övriga delen av kroppen har vi ju inte den diskussionen. Om en läkare bedömer att till exempel en protes som kostar lite mer ska användas eller använder något annat sätt har inte vi i Sverige hitintills haft synpunkter på det. Vi har haft den tilliten, oavsett om det är en privatpraktiker eller en offentligt anställd, att den behandling ges som är enligt vetenskap och beprövad erfarenhet.

Jag skulle vilja fråga Gabriel Romanus om det verkligen är så att vi ska gå ut i Sverige och säga: Ni som är tandläkare är något slags lyxkonsumenter av det allmänna försäkringssystemet. Eller ska vi försöka hitta lösningar inom all vård som är nödvändig vård? Vård i mer kosmetiskt hänseende tycker jag är självklart att man ska betala själv. Vad är Gabriel Romanus och Folkpartiets åsikt om detta?

Anf. 33 GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Fru talman! Jag har stor respekt för tandläkares professionalitet, men det befriar mig inte från att använda mitt omdöme. Jag har lika stor respekt för bilverkstäderna och deras professionalitet. Men det är klart att om en större del av verksamheten är i privat regi måste de som representerar försäkringen granska stora kostnadskrävande åtgärder. Det är inget konstigt med det. Titta på USA, som har en stor del av vården i privat regi. Där har man precis problemet att försäkringar kan fungera vård drivande. Det är inte något märkvärdigt med den situationen. Det är väl lika bra att erkänna det, tycker jag. Skulle vi ha hälften av kroppssjukvården i privat regi skulle vi ställa samma krav där.

Det låter väldigt bra när vi säger att vi litar på varje tandläkare. Det är inte så att tandläkarna har bristande etik. Däremot är det ofta så i tandvården, har jag lärt mig, att man antingen kan avvakta eller vidta åtgärder, att man kan vidta begränsade åtgärder eller stora åtgärder. Det är självklart att i en situation som i Stockholm, där vi har alldeles för många tandläkare i förhållande till vad som är rationellt, frestas tandläkaren och patienten att driva upp vården. Jag tror att det är lika bra att vi alla erkänner det och inte för någon romantisk, orealistisk diskussion om att vi skulle kunna ha ett högkostnadsskydd på kanske 900 kr, 1 000 kr eller 2 000 kr och att patienten och tandläkaren tillsammans skulle kunna bestämma om stora åtgärder som kostar 50 000 kr. Det vore omöjligt. Varför ska vi inte erkänna det och föra en realistisk debatt?

Anf. 34 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Jo, den debatten ska vi fortsätta att föra.

Sedan har jag en fråga: Vad tycker Folkpartiet om Kristdemokraternas förslag om en tandvårdscheck som har ett värde under en begränsad tid?

Anf. 35 GUNILLA WAHLÉN (v):

Fru talman! Även Vänsterpartiet har under alla år upprepat att tänder måste betraktas som en del av kroppen. Men nu är det dags att detta ges

en konkret innebörd. Det är hög tid att vi får en ny tandvårdsreform. En sådan reform är kostsam men nödvändig.

Ett nytt tandvårdsstöd som omfattar alla, inte bara barn och ungdomar, kommer att innebära att vuxna får lägre kostnader för undersökningar och förebyggande behandlingar, men det ska även innebära lägre kostnader för lagning och andra åtgärder för att förbättra tandstatusen.

Det är dyrt att gå till tandläkaren, och efter avregleringen av tandvårdspriserna har priserna ökat kraftigt. I de undersökningar som Konsumentverket genomfört svarar de tillfrågade att de anser att tandvården är för dyr och att den har blivit en klassfråga.

Vård, oavsett om det är vård av kropp, själ eller tänder, ska inte behöva vara en fråga om ekonomiska tillgångar. Plånbokens tjocklek ska inte vara avgörande för om du går till tandläkaren eller avstår från viktig behandling därför att det är för dyrt, så som det de facto är i dag.

Försäkringskassan har gjort en studie över kostnadsutvecklingen. Den visar att priserna för enkla behandlingar som undersökningar, förebyggande behandlingar och lagningar är de som ökar mest. Kostnaderna för tandvård tar en allt större del av löntagarnas inkomster i anspråk, och det slår extra hårt mot människor som har små ekonomiska marginaler.

Fru talman! Förebyggande tandvård är en viktig folkhälsoinsats som sträcker sig långt utanför tandläkarmottagningen. En bra tandhälsa handlar om munhygien, om att borsta tänderna och om matvanor. Den påverkas även av vissa sjukdomar och läkemedel. Primärvården, barnvårdscentraler och elevhälsa är nödvändiga och viktiga verksamheter i arbetet med att förebygga tandskador.

Även i kontakten med tandläkarmottagningen bör det förebyggande arbetet prioriteras. Tandhygienister gör redan i dag värdefulla insatser inom detta område. En samverkan med övrig hälso- och sjukvård måste stimuleras så att tandläkare kan finnas i anslutning till primärvården.

Tandhälsan försämras hos de fattigaste i samhället, såväl barn som gamla. Som vi alla vet minskar dålig tandhälsa livskvaliteten, försämrar sociala relationer och är ett hinder för bra matvanor och en god hälsa.

Fru talman! Tandvården har inte granskats särskilt ur ett genusperspektiv – om tandhälsan skiljer sig mellan kvinnor och män.

Vissa sjukdomar, bland annat reumatiska sjukdomar och ätstörningar, och vissa läkemedel har påverkan på tänderna. Reumatism är ett exempel på en sjukdom som företrädesvis drabbar kvinnor. Under 40- och 50-talen behandlades vissa reumatiker med tandutdragning. De fick helproteser. Många unga kvinnor fick alla sina tänder utdragna utan att de fick någon förbättring av sina reumatiska besvär. Vänsterpartiet begär i en motion att regeringen ska undersöka hur stor omfattningen är och vilka konsekvenser det har fått för dessa människor.

Amalgam har länge varit ett ifrågasatt tandfyllningsmaterial och subventioneras inte längre. Det är på väg att försvinna helt, men med ett undantag. Det förekommer fortfarande att somliga barn får fyllningar med amalgam trots att det egentligen råder totalförbud för amalgamfyllningar för just barn. Vi menar att det är oerhört cyniskt att ett skadligt tandfyllningsmaterial ska kunna användas för att laga tänderna på barn. Vi anser därför att undantag inte ska få medges för användande av amalgam till barn.

Men amalgam är inte det enda tandfyllningsmaterial som är förenat med miljö- och hälsorisker för personal, patienter och miljön. Det finns andra material som tidigare varit förbjudna i Sverige men som nu är tillåtna på grund av Sveriges medlemskap i EU. Det finns tandläkare som i motsats till Socialstyrelsens rekommendationer använder dessa material med stor risk för att patienterna ska utveckla reaktioner mot materialet. Socialstyrelsen bör kartlägga förekomsten av detta. I detta sammanhang yrkar jag bifall till reservation 8.

Fru talman! Tandvårdens prisavreglering hade som syfte att tandvård för vuxna ska bedrivas på en fri marknad där vi patienter ska bli kunder och konsumenter. Vi ska förhandla om olika åtgärder och priser, göra prisjämförelser och ta eget kostnadsansvar för att få våra vårdbehov tillgodosedda. Ja, och vad har hänt? Kostnaderna har ökat, alltfler avstår från vård och kunderna har inte blivit nöjdare.

Prislistor finns inte tillgängliga på alla mottagningar. Det har inte blivit bättre efter avregleringen, tvärtom. Vi blir alltmer missnöjda med tandvården. Den uppsökande verksamheten hos äldre lyser på många ställen med sin frånvaro, trots att det finns en skyldighet att genomföra den.

Enligt min mening har utvecklingen helt klart visat att hälso- och sjukvård inte ska finnas på en helt avreglerad marknad. Den ska finnas tillgänglig efter behov till rimliga kostnader såväl i storstad som på mindre orter.

En satsning på kvalitetssäkring inom tandvården skulle enligt vår mening innebära ökad tillsyn av kompetens, behandlingsriktlinjer, ökade möjligheter för patienten att framföra klagomål, produktkontroller och inte minst garantier på behandling. I dag kan en patient få en åtgärd utförd på flera olika sätt till olika kostnader utan att få en rimlig vägledning om hur man ska välja. Tandvård är inte vilken vara som helst som jag som konsument kan välja att köpa eller avstå från. Det går inte att få en ångervecka om jag köpt fel tjänst till för högt pris.

Alltfler väljer att söka tandvård utomlands eller, vilket just nu är aktuellt, hos tandläkare från andra EU-länder som söker sig hit. Det är bra med ökad konkurrens under förutsättning att de som etablerar sig följer de villkor som gäller i Sverige. De ska ha kollektivavtal och följa miljöregler, arbetsmiljöregler och de lagar som gäller i Sverige. Om de nya tandläkarna kan pressa priserna med bibehållen kvalitet är de välkomna.

Fru talman! I dag har vi ett tandvårdssystem som är svårt att förstå för både patienter och tandläkare. Tandvården ska nå alla åldersgrupper, inte bara barn. Tandvård ska styras av behov och solidaritet och inte av inkomst och klasstillhörighet.

Till skillnad från Sveriges Privattandläkarförening anser Vänsterpartiet att all tandvård går att jämföra med hälso- och sjukvård.

Patienterna ska ha inflytande över sin vård och behandling, pappersarbetet och administrationen ska minska eftersom systemet ska bli mer enhetligt och gamla överlappande regler ska försvinna. Kvalitet och kostnadskontroll är viktig i all vård. Men viktigast är att vi har ett tandvårdssystem som accepteras av de flesta människor, minskar snedfördelningen, gynnar dem med de minsta ekonomiska marginalerna och prioriterar det förebyggande arbetet oberoende av ålder, kön och var i landet man bor.

Fru talman! Vi står givetvis bakom våra reservationer, men jag yrkar bifall till reservation 8, som jag tidigare sagt.

Prot. 2005/06:61
25 januari

Tandvårdsfrågor

Anf. 36 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! Den svenska tandvården debatteras och synas i sömmarna. Det är bra. Vi har i många avseenden en bra tandvård, och den ska vi verkligen vara rädda om. De allra flesta tandläkare och medarbetare gör ett bra jobb och blir uppskattade. Men det finns också stora brister.

För några månader sedan meddelade Folkhälsoinstitutet att tandhälsan blir sämre. Dessförinnan synade SVT ”ett försäkringssystem som berikar tandvårdsindustrin men som lämnar de fattigaste i sticket”. Enligt Folkhälsoinstitutet har antalet låginkomsttagare som är i behov av tandvård ökat med 30 %. Dessutom lider uppemot en halv miljon svenskar av tandlossning. Många har inte råd att gå till tandläkaren. Tandvårdspriserna har ökat med 70 % sedan 1999.

Konkurrensen inom svensk tandvård är svag och måste stärkas. Konsumentmakten är i det närmaste obefintlig och måste öka. Ersättningsystemen är orättvisa och krångliga och måste reformeras. Till en början, som Maud Ekendahl så väl målade upp, kan Försäkringskassans förhandsprövning av högkostnadsskyddet 65-plus slopas. Personer kan få vänta upp till ett år på behandling. Väntetiden förvärrar deras tandhälsa. Åttioalet årsarbetare, som årligen kostar 40–50 miljoner, skulle frigöras. Vi får bättre tänder och mindre byråkrati.

Ansvarigt statsråd, Ylva Johansson, säger sig vilja göra någonting åt problemen, tillsätter en utredare i vanlig ordning och aviserar att det får kosta mycket pengar. Mina frågor ställer jag före valet, och i dag är det Catherine Persson som är mottagare till frågeställningarna. Hur många miljarder? När ska en ny försäkring gälla – i praktiken? Kommer några beslut före valet – för det är väl inte valflask som det handlar om?

Visa korten, gärna i dag, Catherine Persson, i stället för att skapa förväntningar som i värsta fall leder till besvikelse! Jag förstår att vi inte kan få detaljer, men vi kan få en vink om vad det handlar om. Jag tror att det är många som väntar på det.

Centerpartiet vill se en ny tandvårdspolitik som säkrar en god tandvård i hela landet. Våra utgångspunkter är att folk ska ha råd att åtgärda sina problem, att vi ska ha en ökad valfrihet och en ökad konkurrens mellan vårdgivare, att vi ska vara rädda om en fri prissättning och att det här sammantaget leder till kostnadseffektivitet. Tandvårdens ställning som en fungerande marknad med många privata vårdgivare ska vi vara rädda om och om möjligt stärka. Vi vill se fler nyföretagare. Vi behöver fler innovativa tandvårdsentreprenörer.

Vi säger också, för att ta fram något, att det offentliga stödet ska öka. Det vi har klarat för 2006 i den budget vi har lagt fram är, om man jämför med majoritetens budget, plus 325 miljoner kronor. Så mycket har vi mer än vad regeringen har för 2006. Vi vet att det inte är tillräckligt för att möta framtiden och de stora reformerna, men just i år är det den skillnaden mellan regeringen och Centerpartiet.

Vi anser också att stödet ska ges efter behov och inte efter ålder. Vi tycker att det är en orättvis och bakvänd fördelningspolitik när miljonären, 67 år, får subventioner medan tvåbarnsmamman, 37 år, deltidsarbetande och med knaper ekonomi, inte får del av subventionerna i högkost-

nadsskyddet. Det är inte så vi vill se det framtida Valfärds-Sverige. Så ser det ut i dag. Jag vet dock att det kommit besked från regeringshåll om att vi är överens om att detta ska ändras. Det tycker jag är bra. Alla ska få del av resurserna på ett annat sätt. Det är vi överens om.

Vi vill se en ökad transparens. Vi vill ha tydligare konsumentperspektiv. Konsumenten eller patienten har onekligen ett underläge i väntrummet beträffande vad som ska göras när det gäller de höga kostnaderna. Försäkringskassan rapporterade för bara några dagar sedan att det till och med är svårt att få fram prislistorna. Individens möjligheter att påverka sina tandvårdskostnader måste stärkas.

Förra veckan kom en rapport från Socialstyrelsen som sade att fler än 90 000 funktionshindrade och äldre varken fått tillräcklig tandvård eller sin munhälsa bedömd i hemmet, trots att landstingen är skyldiga att erbjuda uppsökande verksamhet. Detta är naturligtvis oacceptabelt och måste åtgärdas. Det kan inte vänta på någon valreform utan bör åtgärdas snarare än så. Jag vill också fråga Catherine Persson om vi inte kan vara överens om att ge den signalen.

För en god tandhälsa kan de förebyggande insatserna inte nog betonas. Kampanjer och andra insatser om vådan av godis, läsk och så vidare är effektiva. Vi vet det. En tandvårdscheck till alla 22-åringar är även vi från Centerpartiet inne på. Det kan vara ett sätt att påverka och uppmuntra våra ungdomar att vidmakthålla den fina tandvårdsinvestering som är gjord.

Fru talman! I november debatterade vi i kammaren påstådda och misstänkta fall av mutor avseende implantat, som tv-programmet Uppdrag granskning tagit upp. De enskilda fallen gick till förundersökning, och dem lämnar jag därhän, men de så kallade bonusprogrammen var vi kvicka att kritisera från många håll, inte minst jag själv. Företag som tillverkar implantatsystem hade använt sig av dessa bonusprogram gentemot tandläkarna.

Det finns både en legal och en etisk aspekt i detta, och båda är lika viktiga att ta på allvar. Åtgärder har vidtagits, etiskt samtal förs och avtal om samarbetsformer ingås mellan berörda parter. Vi var överens om att det var, och är, viktigt att noga följa detta. Därför är min fråga till Catherine Persson, som är en mycket noggrann och lojal medarbetare: På vilket sätt följs detta från det departement som jag utgår från att du har täta kontakter med? Det skulle vara intressant att få veta.

Fru talman! En sammanfattning av delar av Centerpartiets politik på tandvårdsområdet framgår av reservation 4, vilken jag yrkar bifall till. Jag står självfallet också bakom övriga reservationer där Centerpartiet förekommer.

Anf. 37 JAN LINDHOLM (mp):

Fru talman! Först vill jag säga att ordväxlingen mellan Gabriel Romanus och Chatrine Pålsson var intressant att höra. Jag uppfattar att detta tidigare varit en höger-vänster-fråga, och därför tycker jag att det är bra att det inom de borgerliga partierna nu finns en diskussion om tyngden inom ett verksamhetsområde, mellan offentligt och privat, och hur det kan påverka. Som Gabriel Romanus så väl uttryckte det kan det vara kostnadsdrivande beroende på hur man konstruerar sådant. Det är en mycket intressant diskussion, och det verkar som om det hänt något på

den borgerliga sidan eftersom man kan föra sådana diskussioner. Det är jag glad för.

Jag vill också säga att även om inte alla partiets företrädare säger det rent ut fick jag, när jag lyssnade på inläggen, en känsla av att man från alla håll tycker att det är märkligt att villkoren för vård i munhålan ska skilja sig så mycket från annan kroppslig sjukvård. Jag konstaterar att Kristdemokraterna i princip har samma inställning som Miljöpartiet i den frågan. På lång sikt är målet att försöka hitta någon form av högkostnads-skydd för hela vårdområdet, alltså för både sjukvård och tandvård. Det är roligt att det kan finnas en sådan koppling mellan två partier som i andra frågor kanske inte alltid delar uppfattning.

Från Miljöpartiets sida fick vi för lite drygt ett år sedan hjälp med att göra en kalkyl, och Kenneth Johansson frågade också Catherine Persson om beloppen. Vi lät göra en utredning, och beroende naturligtvis på var man lägger egenfinansieringsnivån på sådana system hamnar vi på olika kostnadsnivåer. Vi kan dock konstatera att detta kommer att kosta statskassan åtminstone 10, kanske 15 eller ännu fler miljarder. Det handlar alltså om oerhörda pengar. Därför är en sådan reform givetvis långsiktig. Eftersom vi behöver vidta åtgärder inom tandvården måste vi därför på kortare sikt hitta andra lösningar som inte kostar så mycket.

Efter det senaste valet, 2002, förhandlade Miljöpartiet tillsammans med Vänsterpartiet och Socialdemokraterna fram en uppgörelse som populärt kallats för 121-punktsprogrammet. I det programmet finns även lite grann om tandvårdsfrågor. Jag tycker att vi lyckats genomföra en hel del av det som finns i överenskommelsen.

Vi har lyckats genomföra en ny trafikpolitik som ger många företag möjligheter att skapa nya jobb. Vi har lyckats genomföra en skatteväxling som ger medborgarna betydligt mer pengar i plånboken och en större frihet att själva välja om de vill betala för att förorena naturen. Vi har genomfört en skattepolitik som skapar förutsättningar för en revolution inom bilindustrin. Vi har gjort en satsning på biologisk mångfald som saknar motstycke i världen. Vidare har vi gjort en helt unik satsning på att kartlägga alla naturens arter i vårt land; något liknande finns ingen annanstans i världen. Vi har lyckats genomföra en kraftig omrustning av försvaret, och vi har gjort stora satsningar på internationellt bistånd. Det finns dessutom mycket mer.

Just när det gäller tandvårdsområdet har det varit svårt att komma fram. Det har tidigare nämnts att Dentalmaterialutredningen lade fram sitt förslag i mars 2003, och efter det har inte mycket hänt. Det är klart att många, även vi, är otåliga, vilket visas inte minst av motionsfloden på hela 65 motioner, vilka föreligger för avgörande i detta betänkande. Hur många yrkanden det är fråga om har jag inte räknat efter. En lustig koppling är kanske att siffran 65 förekommer två gånger. Jag tog upp den i ett annat sammanhang; reformen kallas nämligen just 65-plus.

Jag var ju inte med på den tiden, men jag har frågat många från inte bara mitt parti som var med och fattade beslut om den reformen, och många är ganska självkritiska och besvikna. Det är bra att man kan erkänna att man fattat beslut om en reform som inte fungerat särskilt bra, inte bara för att den blivit väldigt mycket dyrare utan också för att människor till och med fått sämre livskvalitet då man väntar med åtgärder

som annars kanske skulle ha vidtagits tidigare. Den var nog inte så lyckad och har också fått mycket kritik, vilket vi hört här.

Det är snart 17 månader sedan jag började i riksdagen som ledamot, nästan ett och ett halvt år. Man kan tycka att det är en lång tid, men jag blir fortfarande ofta förvånad över hur tröga beslutsprocesserna är, att de måste ta så lång tid. Vid lunchen i går fick jag lära mig att det tar sju år att genomföra en större förändring. Kanske är det på det sättet.

Nu är det snart tre år sedan Dentalmaterialutredningen skrev att ”det kan finnas skäl att överväga att en möjlighet öppnas att överklaga landstingsbeslut”. Vi har i utskottet enats om att anse två motioner, som föreslår just denna överklagandemöjlighet, som delvis tillgodosedda med motivet att vi förväntar oss att regeringen skyndsamt bereder ett sådant förslag.

Hela betänkandet genomsyras av ett sådant resonemang. Man väntar sig att sådant som föreslås i motionerna ska komma när regeringen förverkligar utredningens förslag. Man kan förstå att medborgare och väljare, som är åskådare till den demokratiska beslutsprocessen, ibland tar sig för pannan. Det är snart tre år sedan utredningen lade fram förslag, och regeringen har fortfarande inte kommit med några förslag utifrån utredningen.

Vi i mitt parti har jagat regeringen, åtminstone under de 17 månader som jag har varit här. Under förra hösten lyckades vi till exempel skriva ihop en uppgörelse med regeringen om medel för forskning om biverkningar av dentala material. Det var pengar som hade beslutats i budgetuppgörelsen 2003, men det har fortfarande inte verkställts. Vi kämpade hela förra året med frågan om högkostnadsskyddet. Nu fick jag höra att det var Kristdemokraterna som hade lyckats få regeringen att sätta i gång utredningen. Jag trodde att det var vi i Miljöpartiet och Vänsterpartiet, som hela förra året kämpade och brottades med det här, som fick dem att tillsätta denna utredning, som ska vara klar i mars. Men där ser man vad lite man vet.

En sak är i alla fall säker. När man är ny här i kammarens gemenskap frågar man sig ofta varför det måste ta så lång tid. Varför måste det vara så trögt att komma till skott?

Men i dag ska jag ändå vara glad och tacksam. Två av de fyra motioner som Miljöpartiet har medverkat till anses, som det heter, ”åtminstone delvis” tillgodosedda, och en anses ”delvis” tillgodosedd. Det är ju jättekul.

Den motion som avstyrks är en motion som kräver att amalgamanvändningen i Sverige omedelbart ska förbjudas av miljöskäl. Då kan man ju tro att regeringen vill att amalgam ska fortsätta användas – varför skulle man annars avslå ett sådant förslag? Men så enkelt är det inte. Regeringens inställning är nämligen att amalgam ”i princip” bör förbjudas, och därför avstyrker man motionen. Vad menar man då med sådana formuleringar – att det ”bör” förbjudas, ”i princip” och så vidare? Ja, jag kan inte veta vad regeringen menar, men jag hoppas att man faktiskt avser att amalgam ska fasas ut och att man snart kommer med förslag på det området.

Trots att jag ska vara glad och tacksam för hur våra motioner behandlas i betänkandet har jag valt att ändå skriva en reservation om just amalgamförbudet, fast jag tänkte, fru talman, inte yrka bifall till denna enda

miljöpartireservation. Det innebär inte att vi inte står bakom den. Vi anser att amalgamanvändningen ska stoppas. Men vi avstår från att yrka bifall av hänsyn till kammaren – det riskerar att bli en lång och krånglig votering när det finns många reservationer på en och samma punkt.

Det här betänkandet har tagits fram i en anda av samförstånd. Formuleringar som ”åtminstone delvis tillgodosedd” och liknande gjorde att det kändes så. Därför känns det dumt att insistera när vi ändå är överens om helheten. Regeringen har ju åtagit sig att göra detta. Då behöver vi inte reservera oss.

Man kan säga att betänkandet pekar med hela handen åt regeringen. Nu får regeringen en chans att visa att man kan verkställa detta, som vi alla tycker är ganska självklart. Jag tolkar det som att vi är överens både om möjligheten att överklaga och när det gäller hur vi ser på de dentala materialen. Egentligen ville jag med mitt anförande bara ta tillfället i akt att uttrycka min frustration över att det tar så lång tid att nå resultat.

Anf. 38 GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Fru talman! Det är lätt att hålla med Jan Lindholm om att det går långsamt. Med den nuvarande regeringen går det väldigt långsamt på vissa punkter. Det är kärnan i dagens diskussion.

Med anledning av Chatrine Pålssons och min debatt sade Jan Lindholm att det tydligen hade hänt något på den borgerliga sidan. Ja, jag hoppas att det fortsätter hända saker, så att vi kan beteckna oss som nya partier då och då. Den aspekten fanns ju med i partiledardebatten också.

På just den här punkten måste jag dock tyvärr erkänna att den ståndpunkt som jag talar för här hade jag redan 1994. Jag satt inte i riksdagen då, men jag var med och utredde tandvårdsfrågorna när förslaget om en fast avgift – det som då kallades premietandvård, men nu kallar vi det abonnemangstandvård – arbetades fram.

Det går an att säga att vi på sikt ska ha samma regler för tandvården som för vård av resten av kroppen. Men då måste man också fråga sig vad det är för regler vi ska ha. Ska privata vårdgivare, som ju står för hälften av vuxentandvården, ha fri dragningsrätt på försäkringen, eller ska vi ha en granskning när det är privata vårdgivare?

Jag säger igen: Se på USA, där man har en stor andel privat vård. Där gör man i varje försäkring självklart en granskning innan man ger klarsignal för stora ingrepp, såvida det inte rör sig om akutsjukvård. Om det är stora planerade kirurgiska ingrepp är det klart att man måste granska det från försäkringsgivarens sida. Det måste man i Sverige. Det är därför vi har köer i äldrevården. Där har man infört en typ av högkostnadsskydd som inte är så väl genomtänkt, även om det för den enskilde är positivt.

Anf. 39 JAN LINDHOLM (mp) replik:

Fru talman! Jag vet inte riktigt vad jag ska kommentera. Jag tyckte inte att jag fick någon riktig fråga.

Gabriel Romanus talar om ”fri dragningsrätt”. Han för ett resonemang av en typ som vänsterpartister brukar föra. Jag ville bara påpeka att jag är glad över att se att det finns en försiktighet inför reformer och en debatt om det på den borgerliga sidan. Det tycker jag är jätteviktigt.

För mig har detta varit ett argument. Jag har känt oro inför reformer där man blandar in vinst som drivkraft i vårdsektorn. Precis som Gabriel

Romanus har jag tittat på effekter av detta i USA och England. Jag är bara tacksam för att ni för den debatten.

Anf. 40 GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Fru talman! Jag vore tacksam om Jan Lindholm också ville föra den debatten och inte bara säga att det är klart att det ska vara samma regler för tänderna som för resten av kroppen. För resten av kroppen görs det ju ingen sådan granskning i dag.

Det här betyder inte att jag misstror patienterna eller den privata tandvården, tvärtom. Privattandläkarna ligger i topp när det gäller kvalitetsindex. Men tandläkare är också människor, och när tandläkaren och patienten har en gemensam uppfattning om att en behandling är önskvärd är det inte i sig tillräckligt för att man ska kunna ta ut det från försäkringen. Man måste ha någon form av förhandsgranskning. Det är lika rimligt som att det görs en förhandsgranskning när jag vill att försäkringen ska betala en bilreparation på verkstaden.

Jan Lindholm säger att om vi inför samma regler för tandvård som för resten av kroppen så kommer det att kosta många miljarder för statskassan. Hur ska de miljarderna skaffas fram, då?

Något jag har lärt mig av tandvårdsdebatten är att man inom alla socialförsäkringar måste ha rätt incitament. Abonnemangstandvården är ett sådant incitament. Då får patienten och tandläkaren ett gemensamt intresse att hålla patienten frisk och inte göra mer lagningar än vad som behövs. Vi borde lära oss detta i alla våra socialförsäkringar, för de kostar i dag mer än vi har råd med. Vi måste bygga in rätt incitament. Incitamentet när det gäller tänderna är att det ska löna sig för både patienten och tandläkaren att hålla tänderna friska.

Anf. 41 JAN LINDHOLM (mp) replik:

Fru talman! Jag vet fortfarande inte riktigt vad jag ska svara på. Jag kan tolka det som Gabriel Romanus säger som någon sorts angrepp, att vi skulle vara ekonomiskt oansvariga. Vi har från Miljöpartiet försökt att vara väldigt tydliga med att vi inte alls vill falla i någon sådan fälla utan verkligen vill se till att vi har täckning för de förslag som vi för fram.

Att vi pratar om en långsiktig vision, om att vi anser att man när det gäller samhällets åtaganden och ansvar och medborgarnas rättigheter bör behandla vården i munhålan på samma sätt som annan sjukvård, innebär inte att vi är beredda att i dag sjösätta ett förslag som ger sådana enorma kostnader. Vi har alltså tittat noga på det. Det här är ett svårt ekonomiskt projekt, och då måste vi hitta former för det.

Jag kan också tolka anförandet från Gabriel Romanus sida lite grann som att han tror att vi skulle vara motståndare till rätt incitament. Det är tvärtom. Hela den gröna skatteväxlingen, hela det tänket, bygger ju på att vi försöker hitta incitament som gör att man verkligen sänker kostnaderna. Det är det som är själva grejen. Sedan kanske man får betala lite mer här och lite mer där, men kostnaden finns där oavsett om man betalar för den eller inte. När det gäller tandvård är det väldigt tydligt att kostnaden blir större om man inte gör åtgärden. Det blir dyrare att göra den sedan, men det blir också ett lidande som ju är en kostnad.

Vi tycker att abonnemangstandvård verkar vara en väldigt bra modell. Vi motarbetar inte alls den, utan vi ser den som kanske en av de bästa

modellerna hittills. Vi ser att där finns den form som kanske bör vara någon sorts övergångsform i väntan på att vi kan få ett mer heltäckande kostnadsskydd.

Prot. 2005/06:61
25 januari

Tandvårdsfrågor

Anf. 42 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Det är lite spännande att höra Jan Lindholm när han säger att han gick upp i talarstolen för att tala om hur långsamt och trögt det går i regeringen. Vi är överens om det, hela oppositionen. Det är en regering som är oförmögen att regera och att lägga fram förslag som är bra och korrekta och kommer i rätt tid. Där kan jag hålla med Jan Lindholm. Det är därför som vi behöver en ny regering. Det är just därför Allians för Sverige ska ta över i höst. Då är vi överens om det.

Sedan säger Jan Lindholm att man för diskussion med regeringen. Då är det klart att det känns jobbigt att man inte har nått längre inom tandvårdsfrågan. Det är bara beklagligt. Jag kan säga att vi har en frejdig och fräsch debatt i allianspartierna om olika frågor, och det är väldigt bra.

Men sedan är de förslag som verkligen har kommit av teknisk karaktär. 65-plus är ju oberoende av behov, och det är väl inte heller riktigt förenligt med hälso- och sjukvårdslagen, där man ska bedömas efter behov. När det gäller *second opinion*, det vill säga att man ska ha en extra kontroll på vägen, är det också en säkerhet för patienten. Man har någon form av andrahandskontroll för att få en kvalitet på det hela.

Jag vill då fråga Jan Lindholm: Hur skulle ert koncept se ut om Miljöpartiet helt skulle få bestämma? Och vad tycker Jan Lindholm om Kristdemokraternas förslag om en tandvårdscheck på 300 kr som alla svenska medborgare får del av efter 20 års ålder?

Anf. 43 JAN LINDHOLM (mp) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är väljarna som ska bestämma vilka som ska regera efter höstens val. Vi får väl se vad det blir för någonting då.

Jag kan konstatera att alliansen har bestämt att väljarna i varje fall inte ska få bestämma vilken politik som alliansen ska driva, utan det bestämmer ni redan innan. Jag har konstaterat att en röst på Kristdemokraterna är en ganska bortkastad röst i valet, eftersom ni har bestämt er för att om väljarna nu skulle tippa över inom alliansens partier och tycka att något parti skulle vara mycket bättre än det andra ska det ändå inte påverka den politik som ni ska driva efter valet. Den ligger fast innan. Det är klart att det för ett litet parti inom alliansen är en bra försäkring. Då får man med sig mycket av sin politik även om man skulle tappa i valjarunderlag. Men för mig är det ett lite märkligt sätt att se på hur man utnyttjar väljarna som någon sorts signal om vad människor i landet vill att man ska driva för politik.

Vi får se vad som händer. Jag hoppas naturligtvis att Miljöpartiet ska få ett stort inflytande även efter nästa års val, att det är vi som kanske till och med tar ansvar för politiken genom att sitta i regeringen. Det är vårt mål.

Sedan tyckte jag att det var rätt intressant att Chatrine Pålsson nämnde *second opinion*. Du har i ditt anförande tidigare kritiserat det här med granskning av förstahandsutlåtande, så att säga. Man borde ta bort den. Du kallade det för byråkrati. Jag förstår inte riktigt hur det går ihop.

Ska man inte få ifrågasätta eller ska man få ifrågasätta en bedömning?
Det förstod jag inte riktigt.

Anf. 44 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Den delen tog jag inte upp i mitt anförande. Men *second opinion* har Kristdemokraterna, under många år, hävdad som en rättighet och säkerhet för patienten inom all vård. Så där finns det ingenting. Där-
emot tycker jag att den byråkrati som just nu finns för 65-plus är alldeles för kostsam och byråkratisk. Det håller jag med om.

När det gäller regeringsdeklarationer är min fråga: Vilken valplattform har Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänstern deklarerat före valet? Alliansen har ett samarbete inom vissa områden, som vi under året kommer att deklarerera. Där står jobben i fokus. Det menar vi är välfärdens kärna, att människor har jobb. Och för att garantera en fortsatt välfärd ska vi se till att vi får fler jobb. Där är alliansen solklar. Sedan finns det frågor där vi skiljer oss. Tandvårdsfrågan är en sådan som vi efter valet kommer att arbeta vidare med. Men vilken valplattform har Miljöpartiet och Socialdemokraterna och Vänsterpartiet lagt fast eller diskuterat för att väljarna, om möjligt, ska veta vad som gäller i den delen?

Anf. 45 JAN LINDHOLM (mp) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är en lite märklig syn. Just när det gäller den här överprovningen av besluten enligt plus 65-reformen skulle det få finnas en annan värdering och en annan karaktär än när det gäller kravet på *second opinion*. För mig går det inte ihop.

Jag tycker att det är väsentligt när man har en reform där det finns risker. Om man har en verksamhet där det offentliga betalar och det finns aktörer på marknaden som man på något sätt behöver ha kontroll över så att det inte rusar iväg är det viktigt med någon form av system för stickprov eller överprovning eller någonting sådant. Jag förstår inte hur man kan tycka det ena och sedan säga nej till det andra.

När det gäller vilken valplattform Miljöpartiet, Vänstern och Socialdemokraterna kommer att ha kan jag säga att det inte kommer att finnas någon sådan valplattform till årets val. Vi vill nämligen inte gå ut och driva någon annan politik än den som är vår politik. Hur Vänstern och Socialdemokraterna gör känner jag inte till, men de kanske kan tänka sig att ha en gemensam valplattform. Det vet jag inte. Men vi ser det i varje fall som oerhört viktigt att vi går ut med våra frågor till väljarna, och det jobbar vi med. Jag vill inte föregå det arbetet, utan det kommer så småningom att presenteras en valplattform från Miljöpartiet där vi visar vilken politik vi vill genomföra under den kommande mandatperioden, och det är den vi vill få väljarnas mandat för.

Anf. 46 CATHERINE PERSSON (s):

Fru talman! När man säger ”tandvård” är reaktionerna från omgivningen väldigt skiftande. Ett som är säkert är att man alltid får en reaktion. Jag kan inte annat än att uppmärksamma att innan jag ens har börjat prata begär representanten för Moderaterna replik – hon tror väl att jag ska säga någonting som hon inte gillar.

Nåväl. Reaktionerna är ofta avhängiga av ålder och den egna erfarenheten, naturligtvis. En del tycker att tandvårdsbesök är obehagliga.

Många i min ålder minns flourtanten. Hon gjorde också att många av oss har en bra tandhälsa. Många yngre konstaterar belåtet att de inte har några hål, eller väldigt få. En del minns ständiga kontroller av tandställningen. Någon annan påtalar ständigt sönderbitna plomber, och tycker att tandvård är dyrt. En dam som jag träffade strax före jul sade: Det var ju inte så dyrt! Det hade stått i tidningen att det skulle vara fruktansvärt dyrt, men hon tyckte att 650 kr för undersökning, putsning, röntgen och en allmän kontroll var ett ganska humant pris. Hon hade blivit rädd eftersom det hade stått i tidningen att det var så dyrt.

Andra har fått betala mycket pengar, och har så klart all rätt när de säger att det kan bli väldigt dyrt. Det finns också många anhöriga som vittnar om att deras gamla mamma eller pappa har fått en ny eller förbättrad tandprotes under de senaste åren.

De här spridda kommentarerna visar att vi har olika behov och att vi också har haft möjlighet att över tid få olika typer av tandvård. Tandhälsan i Sverige har förbättrats under hela 1900-talet, och framför allt har det sedan 70-talet skett en kraftig förbättring. Den fria barn- och ungdomstandvården upp till 20 år innebär att många unga vuxna i dag har en bra tandstatus och att barnen och ungdomarna fortsätter att gå in i vuxenlivet med en bra tandhälsa.

Det innebär så klart att alltfler har fler tänder kvar. Alltfler har färre lagningar. Vi har fått åtgärder vidtagna för bättre funktion och bättre utseende.

Fru talman! Icke desto mindre krävs det ytterligare insatser på området. Det kan fortfarande bli väldigt dyrt för en del att få tandvård. Det finns också oroande tendenser hos en del ungdomar som visar att man inte längre förbättrar tandhälsan. En del har till och med en sämre tandhälsa än jämförelsekullar under tidigare år.

Prisutvecklingen har för en del tandvårdsinsatser varit mycket kraftig. Det gör att en del avstår från att regelbundet söka tandvård. Det medför ofta lidande för den enskilde, och riskerar att försämra den goda tandhälsa som byggs upp bland befolkningen.

Jag vill i sammanhanget säga att tandhälsovården har varit och är framgångsrik i arbetet med förebyggande inriktning. Tandvården har varit betydligt mycket bättre än hälso- och sjukvården i övrigt, och det är ett beteende som vi naturligtvis ska fortsätta att premiera. Utmaningen är därför också att dels motverka att skador uppstår, dels behandla skador som redan har uppstått. Tandvårdsstödet bör därför vara utformat på ett sådant sätt att vi dels ekonomiskt stöder dem som har behoven i dag och som redan har fått problem, dels ekonomiskt stöder och uppmuntrar beteenden som minskar tandvårdsbehovet på sikt. Det är gynnsamt för individen, och det är naturligtvis gynnsamt för samhället i ett kostnads-perspektiv.

Under de senare åren har vi i takt med förbättrade statsfinanser tillfört ytterligare medel för att stödja den enskilde. Det gäller till exempel stödet till bastandvården och ökat stöd till dem med behov som är 65 år och äldre – utifrån behov och inte så som tidigare har sagts i debatten.

Fru talman! Klassisk socialdemokratisk politik är att verka för att skapa en välfärd som vänder sig till alla efter behov. Det är för oss en mycket angelägen fråga att ytterligare förbättra tandvården. Alla ska kunna ha möjlighet att gå till tandläkaren eller tandhygienisten när man

behöver utan att det blir så väldigt dyrt. Att rejält förbättra tandvårdsförsäkringen och det ekonomiska stödet till den enskilde blir dock också mycket dyrt för staten. Men den svenska ekonomin är bättre. Därför menar vi socialdemokrater att vi vill satsa de pengar som finns på att förbättra tandhälsan hos fler och att minska människors kostnader för tandvård. För oss socialdemokrater är det därför angeläget med mer pengar till tandvård. Vi väljer hellre det än det som borgarna föreslår, nämligen gigantiska skattesänkningar som skulle innebära mindre pengar till olika välfärdsområden.

Jag kan konstatera att de borgerliga förslagen spretar rejält. Det har vi också hört tidigare under debattens gång. Deras förslag är i huvudsak inte finansierade. De har helt enkelt inte avsatt pengar för de önskelistor som de har skrivit. Det lite märkliga i resonemanget är att den person, nämligen Chatrine Pålsson, som pratade om jultomten har den längsta och mest ofinansierade önskelistan. I stället finns rejäla försämringar av statens finanser genom undandragande av skatteintäkter.

Nej, fru talman, det är inte trovärdigt! Det är inte trovärdigt att säga en sak och göra någonting annat. Chatrine Pålsson uttryckte tidigare att hon tyckte om att vara uppkäftig; ungefär så sade hon. Det må var hänt, men det kan inte bara glappa friskt och inte finnas något innehåll. Det måste finnas någonting att ge. Man kan inte bara prata, och det är precis det som Kristdemokraterna gör. Man säger också att man skäms, och man vill visa empati. Det är klart att man kan skämmas och visa empati, men vad hjälper det om man vill sänka skatterna med 350 miljarder? Mats Odell uttrycker det som att man måste ha skottsäker väst för att möta väljarna eftersom man vill ta bort alla de här pengarna. Det är inte trovärdigt.

Fru talman! Jag ska gå vidare till de motioner som finns i betänkandet. Det är riktigt att det finns många motioner; det är ju tre års motioner som vi behandlar i betänkandet. I flera motioner tar man upp behovet av ökad förebyggande tandvård och även problemet med att det blir höga tandvårdskostnader för en del – för alltför många.

Regeringen tillsatte i december förra året en utredning om ett nytt tandvårdsstöd för vuxna. Tandvårdsstödet där ska både främja förebyggande insatser och ge tillfredsställande skydd mot höga avgifter. Bland annat ska det utredas hur ett grundstöd ska kunna täcka större delen av kostnaderna för det grundläggande behovet av undersökningar och förebyggande åtgärder. Stöd som täcker viss del av behandlingskostnader överstigande karensbelopp ska utformas och det ska också övervägas om det finns behov av ett särskilt stöd vid extremt höga tandvårdskostnader.

Med tanke på att tidsplanen tidigare har efterfrågats vill jag säga att den finns uppgiven i tandvårdsdirektiven. Där står att förslagen ska presenteras under våren 2006. Enligt budgeten för 2006 ska också genomförandet påbörjas år 2007. Det är regeringen som har skrivit direktiven, och det är också regeringens ambition att fullfölja den tidsplanen när utredningen har landat med sina förslag.

I ett antal motioner tas biverkningar av olika dentala material upp, däribland amalgam. Det är angeläget att kunskapen om olika dentala material och deras eventuella biverkningar är väl känd bland människor som arbetar med tandvård, men också inom hälso- och sjukvården. I det

sammanhanget är det positivt att den svenska regeringen i EU-samarbetet aktivt driver frågan om att amalgamanvändning i princip ska förbjudas.

Jag fick tidigare frågan om vad ”i princip” betyder. Riksdagen har faktiskt en gång beslutat att amalgam ska förbjudas. Det börjar bli några år sedan nu. Då stötte vi på patrull i EU eftersom det här är en produkt som det skulle anses konkurrenshämmande att förbjuda på den fria marknaden. Den strategi som nu finns är att göra detta till en miljöfråga. Där har man varit betydligt mer framgångsrik än man var på den väg som man valde tidigare. Det är också detta som den svenska regeringen driver. Man har fått bra genomslag inom EU-samarbetet. Kommissionen arbetar nu också utifrån den strategin. ”I princip” handlar om att det har bedömts finnas ett behov, om ändock väldigt litet, av att kunna göra undantag för de människor som har allergier mot i princip alla andra material. För dem bedömer man därmed att amalgam är det enda användbara.

Fru talman! Jag känner minst lika stor frustration som andra över att alla förslag inte blir beredda. Men en del förslag kan det ju vara mer angeläget att komma fram med i Dentalmaterialutredningen. Det gäller framför allt behandling och bemötande vid besvär till följd av dentala material eller misstanke därom. Som tidigare har nämnts kan det därför finnas skäl att överväga om det ska finnas möjlighet att överklaga landstingsbeslut enligt 6 och 7 §§ i tandvårdsförordningen, alltså utbyte av tandfyllningar. Naturligtvis måste man då bedöma eventuella konsekvenser för hälso- och sjukvårdslagen. Som vi skriver i utskottsbetänkandet utgår vi ifrån att regeringen skyndsamt bereder utredningens förslag.

Eftersom det finns flera reservationer vill jag i det här sammanhanget säga att det finns medel avsatta till Socialstyrelsen för att öka kompetensen och kunskapen när det gäller dentala material. Det finns också ytterligare medel i budgeten som vi ska fördela gemensamt under den närmaste tiden.

Ytterligare ett område som har nämnts är personalförsörjningen. Vi vet att personalen ofta är en stor och viktig del i all verksamhet som är personalintensiv. Det gäller både hälso- och sjukvård och tandvård, även om tandvården är ett område där det finns ett stort utrymme för egenvård som också ger ett tydligt resultat.

I budgeten kan vi läsa att det tillsätts fler platser på tandläkarutbildningen. Antalet tandhygienister beräknas också öka framöver. Det är väldigt positivt. Det innebär att vi förhoppningsvis kan få en överströmning. En del av de insatser som görs av tandläkare i dag kan i stället göras av tandhygienister. Den utredning som sitter i dag kan också fundera över om det är möjligt att bygga upp en försäkring som uppmanar till ett bättre utnyttjande av den kompetens som tandhygienisterna besitter.

Den uppsökande verksamheten för äldre är ett ansvar för landstingen. Det är naturligtvis över huvud taget inte tänkbart att landstingen inte ska ta sitt ansvar. Jag förutsätter att de gör det. De har dessutom fått pengar för ändamålet. Jag vet knappt hur jag ska uttrycka det, men jag blir förbannad om de inte gör det. Jag utgår från att de gör det omgående. Det här är inget nytt ansvar. Det har varit känt sedan lång tid, och de har, som sagt var, pengar för ändamålet. Det är bara för landstingen att sätta i gång

och göra detta. Som tidigare sades har också statsrådet sagt att om inte landstingen sätter fart på det här området är hon beredd att vidta åtgärder.

Avslutningsvis vill jag yrka bifall till förslaget i utskottets betänkande och avslag på motioner och reservationer.

Anf. 47 MAUD EKENDAHL (m) replik:

Fru talman! I höstas, i november månad, var vi i Göteborg på odontologiska riksstämman. Vi var sex representanter, men det är en som saknas här. Då bjöd Catherine Persson in oss olika partier till en övergripande diskussion om en kommande tandvårdsförsäkring. Det var veckan innan Socialdemokraternas kongress i Malmö. Jag undrar var den inbjudan som gjordes så offentligt i Göteborg finns i dag. Regeringen tillsatte ju en enmansutredare. Var det bara för att imponera på församlingen där och för att Catherine skulle ha något att säga som den här inbjudan kom?

Sedan sade Catherine Persson här i talarstolen att Socialdemokraterna vill att alla ska få tandvård efter behov. Med tanke på regelverket och som det är uppdelat i dag skulle jag vilja fråga Catherine Persson om de som är mellan 20 och 64 år innefattas på något sätt som inte vi vet om, så att alla ska få tandvård efter behov. Vad vill Catherine Persson svara oss som befinner oss i den åldersgruppen? Är det detta ni ska rätta till i en kommande tandvårdsförsäkring?

Anf. 48 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag jobbar mycket med handikappfrågor. Det innebär att jag ofta får möjlighet att diskutera LSS och LASS, som ju är lagen om stöd och service till personer med omfattande funktionshinder. Det som jag ibland möter i den mest vulgära debatten är att man säger att där får man inte insatser efter behov, utan där räcker det med att tillhöra personkretsen. Så använder man det som argument för att man ska avskaffa LSS och LASS eller för att man ska försämlra dem, och det sker oftast från huvudmännen. Det är väldigt slarvigt. Och om vi ska gå över till tandvårdsfrågan, för det är dit jag ska komma, ger det också en signal om att ge fritt uttag ur en försäkring. Jag vill gärna anknyta till det Gabriel Romanus sade tidigare. Det är nämligen inte så att man har tandvård utan behov efter 65 år. Man ska naturligtvis ha behov av insatser även efter 65 år.

Jag vill varna för att föra den typen av debatt. Det ger också en signal till tandläkarna att det är okej att göra precis vad som helst. Det är naturligtvis så att vi har ännu större behov av en förhandsprövning.

I det sammanhanget vill jag också fråga Maud Ekendahl om hon menar att man är beredd att ta bort all förhandsprövning. Jag kan säga att det finns brister i det sätt som det hanteras i dag. Men menar hon att man ska ha fritt uttag ur försäkringen utan någon typ av kontroll? Hälso- och sjukvården i övrigt har ju inte en fri prissättning som gör att man inte kan lyfta ut detta eller ta hur mycket betalt som helst för höftfrakturen. Frågan är därför tillbaka: Behövs ingen kontroll över huvud taget?

Anf. 49 MAUD EKENDAHL (m) replik:

Fru talman! Jag har tagit upp vår modell, och den handlar inte om något fritt uttag. Jag har sagt att från 0 kr till 3 000 kr betalar patienten hela kostnaden. Vi hjälper patienter som har höga kostnader genom att försäk-

ringen går in. Från 3 000 kr till 15 000 kr får patienten betala 40 % själv, och sedan står staten för 60 %. Över 15 000 kr betalar patienten 20 % själv. Vi menar att då har vi en egenavgift hos patienten. Patienter betalar alltid en viss andel själv. Något fritt uttag har vi över huvudet taget inte. Tandläkaren och patienten vet vad som är bäst för patienten och ska kunna komma överens om vad som ska göras.

I Socialdemokraternas värld med 65-plusreformen får man bara hjälp till och med tand nummer sex. Sjuan och åttan, om man har visdomstanden kvar och har problem med den, ingår inte i försäkringen. Vill jag ha en annan behandlingsmodell i munnen får jag inte tillgodoräkna mig de här pengarna för då ingår jag inte i de begränsningar som finns. Då har man sagt att människor måste göra precis den och den behandlingen för att man ska få utnyttja den här maxtaxan. Det tycker vi är helt fel.

Eftersom vi har så kort tid kvar vill jag fråga Catherine Persson om detta med tandhygienisterna. Det är väldigt positivt att de gör så mycket förebyggande arbete. Är Socialdemokraterna beredda att utöka deras utbildning till 120 poäng så att de kan ansvara för mer i vården än vad de gör i dag?

Anf. 50 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Fru talman! Först vill jag säga att det naturligtvis finns skäl att fundera en del på hur 65-plusreformen tillämpas. Jag vill också säga att en hel del är gjort på vägen. Det är inte så som tidigare påståtts av Maud Ekendahl i debatten att det bara görs i Skåne. Det görs i Västra Götaland, Stockholm och Skåne. Det är de tre enheter som gör förhandsprövningarna i dag.

Vi ska också komma ihåg att väldigt många äldre människor hade en dålig tandstatus. Det är också en grupp som har låga inkomster och inte har möjlighet att ytterligare öka sina inkomster. Många människor har fått en betydligt bättre tandstatus efter möjligheten att ta del av 65-plusreformen.

I det system som Moderaterna beskriver finns det över huvudet taget inte någon förebyggande verksamhet. På sikt innebär det att vi fortsätter att öka tandvårdskostnaderna för samhället. I alla partiers förslag som spretar åt olika håll finns det naturligtvis en del guldkorn att hämta och använda i en samlad tandvårdsförsäkring. Ett av problemen med Moderaternas försäkring är att man inte tittar på den förebyggande verksamheten, och det är liksom grunden i tandvården som har varit väldigt bra hittills. Ska man arbeta med en verksamhet där tandhygienisterna får större utrymme måste man använda deras kompetens i det förebyggande arbetet.

Det är inte trovärdigt att säga att man är beredd att göra någonting på tandvårdsområdet när man inte tittar på helheten. Ni har valt att enbart titta på de höga kostnaderna. Som jag sade tidigare har vi kvar att lösa hur vi ökar möjligheterna för dem mellan 20 och 64 år som har höga tandvårdskostnader att få en lägre kostnad.

Anf. 51 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Vi är överens om, utgår jag ifrån, att vi har en bra tandvård i Sverige men att det finns stora brister. Jag tror också att Catherine Persson och jag är överens om – i alla fall har inte jag någon annan upp-

fattning – att vi vill åtgärda de brister som finns, därav min fråga om tidsplan och omfattning. Jag har fått svar om tidsplanen – tack för det! Men vi är ju brända av erfarenheter, därav den frustration vi känner. Det aviseras förslag och åtgärder, helst före valet. Sedan ser vi efter valet att detta dras på, kanske till slutet på mandatperioden. I värsta fall glöms det till och med bort.

Jag misstror inte viljan, Catherine Persson, men jag är inte så övertygad om förmågan från regeringens sida.

Det jag vill följdfråga om är om vi kan få någon uppfattning om i vilket härad den stora satsning ligger som ni aviseras ska göras, om jag förstår det rätt, 2007. Vilket härad miljardmässigt är det vi pratar om?

För min del tror jag att konkurrens och konsumentmakt är jätteviktigt för att vi ska få ordning på den här frågan. Konkurrensen måste öka. Inte minst måste vi när det gäller konsumentens och patientens möjligheter att både få information och vara med komma till en annan tingens ordning.

På min fråga om uppsökeriet fick jag ett svar som jag är nöjd med. Jag skulle kunna uttrycka mig på samma sätt. Vi måste få ordning på det.

Den fråga jag inte fick svar på var hur vi följer upp så att inte mutor och korrupcion får ett fäste inom detta område. Det får det bara inte få.

Anf. 52 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Fru talman! Kenneth Johansson pratar om att vara bränd av erfarenheter. Vi har också tidigare hört att en del saker har tagit lång tid. Vi har i vårt parti för vana att bestämma oss för att innan vi gör någonting ska vi ha pengar till det. Det hade varit klädsamt om fler tänkte så.

Jag har läst tandvårdsmotionerna genom åren och kan konstatera att det har varit rätt svulstiga förslag från samtliga partier, men väldigt lite pengar. Till Centerns försvar ska jag säga att ni i år i alla fall satsar lite pengar. Dock skriver ni samtidigt i era motioner att det inte finns utrymme nu att satsa ytterligare medel men att ni framöver har för avsikt att göra det.

Då är min fråga till Kenneth Johansson: Om inte det statsfinansiella läget tillåter detta i dag, hur ska ni då ha möjlighet i statsfinanserna lite längre fram när ni samtidigt ska ta bort 250 miljarder ur statskassan? För mig går det inte ihop att öka utgifterna och minska inkomsterna. Hur tänker ni finansiera framtida satsningar?

Den andra frågan var i vilket härad satsningen skulle hamna. Ja, det kostar mycket pengar. Jag kan inte i detalj säga hur mycket, och det är därför vi har en utredning som ska titta på det. Men det är klart att det rör sig om i häradet ett par miljarder för att kunna göra riktigt bra satsningar på ett högkostnadsskydd – men också för att kunna arbeta med förebyggande insatser, följa upp och inte tappa kullarna som går ut från ungdomstandvården.

När vi tidigare pratat om att på sikt införa tandvården i hälso- och sjukvårdssystemet, om det nu är möjligt, har vi pratat om helt andra pengar, kanske 15–20 miljarder och ännu mer. Där är vi inte i dag.

Anf. 53 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! När det gäller att ha pengar till det man vill göra är detta en grunduppfattning inom Centerpartiet. Det är därför vi blir så förtvivlade när statsministern inför ett valår går ut och lovar reformer som för-

sämrrar statsfinanserna. Man har inte täckning för uppåt 27 miljarder kronor. Så hanterar inte Centerpartiet ekonomin. Vi lägger grunden till att ha råd med vår välfärd genom att vi har företagsamhet, genom att vi har folk i jobb och därigenom får inkomster och tillväxt. Så talar en sann centerpartist. Man ska alltid ha täckning för det man gör.

När det gäller häradet är ju ett par miljarder ett besked. Jag har respekt för att detaljer måste få komma i ett senare skede.

Konkurrens och konsumentmakt är kärnan i det jag för min del för fram som ett viktigt arbete att driva fram. För mig handlar det om att vi ska få en ökad konkurrens genom ökad valfrihet, genom att få vårdgivare att konkurrera bättre och genom att få fler vårdgivare. Exemplet från de polska tandläkarna tycker jag är alldeles utmärkt. Jag utgår från att man följer de regler som gäller. Det är ett sätt att få ökad konkurrens, likvärdiga villkor och fler nyföretagare.

När det gäller konsumentmakten handlar det om att man som patient ska få information och kunskap om vad som är på gång inom behandlingen. Självklart ska man ha tillgång till prislistor. Vi har en lång rad med förslag där också.

Konkurrens och konsumentmakt tycker jag att vi måste satsa väldigt mycket på. Här har det varit väldigt sparsamt med kommentarer från Catherine Perssons sida.

Glöm sedan inte frågan om mutor! Det är nödvändigt att vi ser till att alla misstankar försvinner från marknaden.

Anf. 54 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Fru talman! I den senare delen, när det gäller patientens möjlighet att få information om den vård man kan erhålla, råder det ingen oenighet mellan partierna. Det är klart att man som patient ska vara så välinformerad som det bara är möjligt. Här måste vi genom våra vårdgivare och tillsynsmyndigheter ge verktyg för att kunna vara välinformerad. Om detta råder ingen som helst oenighet, vad jag förstår. Däremot är jag inte lika övertygad om att entreprenörskap, konkurrens och valfrihet är det enda medlet för att uppnå det resultatet. Om detta kan vi naturligtvis tvista ytterligare.

Jag tror inte heller, Kenneth Johansson, att det sätt att lösa själva försäkringskonstruktionen som Centern pratar om – till exempel inkomstprövning av försäkringar, som då skulle leda till ytterligare marginaleffekter – skulle vara ett sätt att göra det möjligt att erbjuda tandvård utan att för den skull putta in väldigt mycket mer pengar i försäkringen. Då tror jag att vi får en försäkring som blir alldeles ohanterlig.

Jag ska också ta upp detta med de misstankar om mutbrott som finns när det gäller en del aktörer. Där är det ju så att åklagaren nu har detta på sitt bord, och det välkomnar vi naturligtvis som alla andra. Vi har också initierat och konstaterat att det förs en diskussion mellan Landstingsförbundet, landstingen och vårdgivarna, och det är naturligtvis angeläget att den också leder till resultat.

När det till sist gäller täckning för reformer kan jag konstatera att det finns väldigt många arbetsgrupper inom den borgerliga alliansen i dag. Jag har också sett att Kenneth Johansson tillhör en av dessa. Nu har inte Kenneth Johansson möjlighet att svara, men det blir naturligtvis spän-

nande att se vem som ska ingå i den arbetsgrupp som ska ta bort de 250 miljarderna. Någon ska nämligen göra det också.

Jag är rätt säker på att min statsminister, den vi har i dag, har bättre möjlighet att göra detta än de arbetsgrupper som kommer att finnas framöver. Vi tänker nämligen inte ta bort 250 miljarder, och då har vi lite mer pengar till tandvården än vad Centern kommer att ha.

Anf. 55 GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Fru talman! Det ingår nu i den socialdemokratiska agitationen att säga att alliansen vill ta bort 250 miljarder ur statsfinanserna. Såvitt jag vet är detta en myt – det hotar väl nu att bli en vandringsmyt. Vid det omtalade kafferepet i Bankeryd enades man om skattereformer som landade på 18 miljarder, och de var naturligtvis – och kommer att bli – finansierade. Men jag undrar hur ni har räknat ut att Folkpartiet skulle stå bakom förslag om skattesänkningar på 250 miljarder? Jag känner inte alls igen det. Men om ni slänger er med det måste ni väl ha någon uträkning som visar hur det beloppet har kommit fram.

Sedan till själva tandvårdsfrågan. Jag vill upprepa den fråga som Jan Lindholm ställde tidigare: Varför tar allt så lång tid? Ni har haft tolv år på er att göra någonting på tandvårdsområdet. Det räcker inte att säga att det ska kosta så många miljarder. Det finns saker man kan göra utan att det kostar miljarder, till exempel satsa på abonnemangstandvård.

Nu sade er partikongress, vilket jag tycker är väldigt glädjande, att en tandvårdsreform ska utformas så att abonnemangstandvård kan utvecklas. I utredningsdirektiven står det att abonnemangstandvården inte ska försvåras. Det är väl en lite sämre ambitionsnivå.

Ska det bara vara folktandvården som ska erbjuda abonnemangstandvård? Kanske den halva av den vuxna befolkningen som går hos privata tandläkare också skulle kunna få den möjligheten, utan att behöva gå till ett privat försäkringsbolag.

Nu lovar ni en hel del. Frågan är varför vi ska tro på detta nu. Finns det något område som är mer misskött än tandvårdsområdet?

Anf. 56 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Fru talman! Det är alldeles fascinerande att höra Gabriel Romanus när det gäller pengarna till tandvården. Han har inte en spänn mer än vad jag har i budgeten.

Jag minns när vi hade den här debatten för, kan det ha varit drygt ett år sedan? Jag pressade Gabriel Romanus på hur det skulle finansieras. Då sade han: Men kommer vi till makten finns det säkert pengar någonstans. Det går att läsa i protokollet. Så säger inte vi.

Det handlar också om varför det har tagit lite längre tid. Jag kanske ska påminna om att under de värsta åren var det en folkpartistisk finansminister. Jag ska inte på något sätt ge henne skulden för allting som hände under den tiden, innan eller efter, men vi kan inte bortse från att det har varit rätt besvärliga år. En del av de här åren, när vi tvingades skära i tandvårdsförsäkringen, städades det rätt friskt efter de år då vi hade 500 % ränta och huslånens ränta låg på över 20 %.

Det har tillförts medel vid flera tillfällen under de senaste åren. Vid två tillfällen har det varit lite större belopp till bastandvården och till 65-plusreformen. Nu ser vi sedan ett tag tillbaka att det finns ytterligare

medel i statsbudgeten med möjlighet att fördela. Då väljer vi att lägga det på tandvården framöver.

Gabriel Romanus frågade var vi får uppgifterna ifrån. Det är från de uttalanden som olika borgerliga politiker gör. När man räknar på det som uttalats hamnar man på alltifrån 250 till 350 miljarder, därför att det är de belopp som man har rört sig med.

Anf. 57 GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Fru talman! Det räcker inte att säga att olika borgerliga politiker har gjort uttalanden. Om ni beskyller den borgerliga alliansen för att ha förslag om skattesänkningar på 250 miljarder får ni vara lite mer preciserade. Vilka uttalanden har gjorts av vem och när? Jag känner inte till att Folkpartiet någonsin har skrivit under på några uttalanden om att vi skulle försvaga statsfinanserna på det sättet. Då går det inte bara att säga allmänt att man har hittat några uttalanden någonstans. Det duger inte som seriös samhällsdebatt.

Nu har vi faktiskt lite mer pengar än Socialdemokraterna i vår budget för 2006, väl finansierade. Det alternativet har majoriteten avslagit.

Men det som jag tycker är det väsentliga här är att man inte får vara så handlingsförlamad att man säger att eftersom vi inte har många miljarder låter vi utvecklingen gå, som ni har gjort i tolv år, och låter en miljon människor hamna i ett läge där de anser att de inte har råd med den tandvård de skulle behöva. Det är inte för ros skull som ni hade 50 motioner till partikongressen och 29 motioner från kammarens socialdemokratiska ledamöter som vi behandlar nu. Det speglar att det här området är misskött.

Jag frågar: Finns det något annat område som regeringen har misskött så till den milda grad som detta område? Nu tänker jag inte på tsunamin och sådana mer speciella saker utan mer allmänt. Jag kan inte komma på något område som är så illa skött som detta.

Före förra valet, på sommaren 2002, lade Anders Sundström fram en utredning. Den har ni inte gjort någonting med på fyra år. Varför har det inte hänt någonting? Det var inte så att han föreslog så förskräckligt många miljarder. Men ingenting av det han föreslog har ni gjort. Det har varit under beredning i fyra år, är det verkligen att visa att man kan regera?

Anf. 58 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Fru talman! Det är möjligt att Gabriel Romanus inte vet om det, men Gabriel Romanus har inga pengar till tandvården i budgeten för 2006. Det är på det sättet. Jag kan lämna papperet till Gabriel Romanus efter debatten. *That's it!* Gabriel Romanus har inga pengar, så ni vet det.

När det gäller möjligheterna att förändra tandvårdsförsäkringen finns det, som jag sade tidigare, en del förslag. Vi är också angelägna om att vi ska ha pengar till dem. Vi säger inte att vi har pengar fast vi inte har några pengar. När vi de närmaste åren ser vad förslagen kostar säger vi att vi är beredda att avsätta medel för dem. Det är ganska viktigt. Det är en viktig signal att ge till väljarna.

I det här sammanhanget är det ändå angeläget att undra hur den borgerliga alliansen tänker finansiera sin tandvård. Det går inte att bortse

från att man vill sänka skatterna väldigt mycket. Jag har också citaten från en av de borgerliga politikerna som visar detta. Då går det inte ihop.

Sedan vill jag bara för vetenskaps skull säga att det redan är möjligt med abonnemangstandvård. Vi har redan en lagstiftning som tillåter abonnemangstandvård. Vi har redan möjlighet, både från landstingen och från de privata vårdgivarna, att erbjuda abonnemangstandvård. Problemet är att den ofta väldigt uppskattade marknaden, som många av de borgerliga partierna alltid tycker är så himla piffig, inte har varit så intresserad av att gå in på abonnemangstandvården, därför att man inte ser att man kan göra de snabba klippen.

Då är naturligtvis frågan: Ska vi med politisk styrning, som vi ibland framhårdar är rätt bra, stimulera den privata marknaden ytterligare när det gäller abonnemangstandvård? Det finns redan möjlighet till abonnemangstandvård i dag, men man har inte tyckt att man kunnat tjäna pengar på den.

Anf. 59 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag är faktiskt glad att Gabriel Romanus tog i lite grann om de 250 miljarderna. Jag är också urtrött på det snacket. Det finns ju ingen som helst grund för det. Det finns inte det, Catherine Persson. Vad som gäller i denna kammare är att varje parti lägger fram sin budget i förhållande till regeringens budget. Den budgeten måste gå ihop. Vi har de reglerna här i riksdagen. Vi kan inte lägga fram förslag, vare sig på 1, 10 eller 20 miljarder mer, utan vi lägger fram en budget som går ihop. Alltså går varje partibudget som läggs fram här i riksdagen ihop. Okej!

Jag vill bara ställa en fråga. Vänsterpartiets kongress öste ju på ordentligt med miljarder, anser Catherine Persson att vi ska säga att ni har bestämt det? Det är ju den koalitionen som vad jag förstår ska regera om det skulle vara så eländigt att vi förlorar. Men det gör vi inte.

Jag vill också upprepa frågan som Maud Ekendahl ställde. Varför har Catherine Persson eller Ylva Johansson inte bjudit in oss, som hon utlovade i Göteborg?

Det andra jag skulle vilja påstå är att Kristdemokraterna tydligt har lagt mer pengar i sin budget för tandvården. Det handlar om kirurgisk behandling av tandlossningssjukdomar som vi har haft med i ett par tre år. Det är människor med kroniska infektionssjukdomar som har behov av kirurgisk behandling. Där har vi avsatt 60 miljoner varje år. I år avsatte vi 75 miljoner för de patienter som man behöver ta PAD på. Allt detta ska gå under högkostnadsskyddet. Alltså har vi talat om tydligt att detta har vi prioriterat. Och vi vill fortsätta allteftersom det går.

När det gäller mitt sätt att känna empati vill jag påpeka att jag verkligen gör det. Jag beklagar, Catherine Persson, att inte Socialdemokraterna, med ansvaret i tolv år, känner empati för den del av befolkningen som i dag mår jättedåligt på grund av dålig tandhälsa. Det hade varit klädsamt om ni också hade gjort det.

Anf. 60 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag undanber mig att någon människa talar om för mig vad jag känner. Chatrine Pålsson har inte en aning om mina känslor. Det är inte anständig politik, och det är inte anständigt mänskligt samtal att tro att man vet hur någon annan människa känner.

Först och främst har Kristdemokraterna en partimotion på sju sidor. Där finns långa berättelser och beskrivningar av fakta. Visst är det jättebra att få en bild av vilka behov som finns. Det är också hedersamt att sätta av 65 miljoner. Vi har valt strategin att ha ett större grepp, att inte bara tillsätta de 65 miljonerna som Chatrine Pålsson beskriver i det sammanhanget.

Kristdemokraterna har en förmåga att få nästan ingenting eller ingenting att se ut som mycket eller som allting. Efter denna sjudidiga motion skriver man att det statsfinansiella läget för närvarande inte ger utrymme för stora satsningar inom tandvårdsområdet. Då blir det naturligtvis angeläget att veta vad man tänker sig om det statsfinansiella läget framöver.

Den ekonomiske talesmannen för Kristdemokraterna har inte nöjt sig med 250 miljarder utan har uttryckt att man är beredd att gå ned till OECD-nivå, till skattetrycket i Europa. Då landar vi på 350 miljarder. Han har till och med raljerat om att han skulle behöva en skottsäker väst mot väljarna, därför att han inser att väljarna inte vill ha den enorma skattesänkningen. Men han framhårdar i alla fall. Han är till och med glad över att tala om att han vill sänka skatterna så mycket. Det uttrycktes på ett skatteseminarium.

Vi har helt olika uppfattning om hur landet ska styras efter nästa val. Nu är min talartid slut. Jag återkommer till detta i nästa replik.

Anf. 61 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Anledningen till att jag tog upp frågan om empati är att Catherine Persson tog upp frågan i talarstolen. Hon raljerade över mitt sätt att känna empati. Då tycker jag att jag har rätt att replikera som jag gjorde.

När det gäller Kristdemokraternas budget är det riktigt att vi vill ha in mer skatteintäkter av fler. Vi vill ha folk i jobb. Vi vill skapa förutsättningar för fler jobb. Då är det inte de som i dag betalar skatt som nödvändigtvis ska betala lika mycket och mer utan det är *fler* i befolkningen som ska betala skatt. Det är inte så svårt att förstå.

Var någonstans, Catherine Persson, är era miljarder till tandvården? På vilket papper som är lämnat till riksdagen har detta budgeterats? Hur har man fått ihop de stora pengar som både Ylva Johansson och Göran Persson har talat om? Var är de? Jag skulle vilja fråga detta. Det låter nästan som att våra visioner redan ska vara finansierade men era visioner inte behöver vara finansierade. Berätta för kammarens ledamöter var era pengar till tandvårdssatsningen är någonstans.

Anf. 62 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag ser att det finns en god möjlighet till dialog mellan partierna efter det att tandvårdsutredningen läggs fram. Den möjligheten finns alltid. För tandvårdsutvecklingens skull skulle det vara bra om många partier hade kunnat enas om hur man ska finansiera en verksamhet, speciellt en tandvårdsverksamhet. Vi skulle inte drömma om att tippa hälso- och sjukvårdsfinansieringen från den ena mandatperioden till den andra, som vi möjligen ibland tror oss kunna göra med tandvården. Möjligheterna finns till samråd mellan partierna. Det finns vissa delar i förslagen som nog skulle tillfredsställa rätt många partier. Problemet är återigen finansieringen.

Skillnaden är att jag inte har gjort sken av att vi har pengar i budgeten. Jag har inte heller sagt att vi de senaste åren har försökt att satsa mycket pengar. Det är också ett av skälen till – Gabriel Romanus – att vi inte har gått ut med förslagen, det vill säga om vi inte ansett att vi har pengar till dem.

Det finns en skillnad mellan oss som är tydlig. De pengar som vi bedömer kommer in till statskassan och de pengar vi har i dag, beroende på hur tillväxten ser ut i Sverige, är vi beredda att låta vara kvar i statskassan. Vi säger inte heller att vi ska regera tillsammans med tre andra partier, som till exempel Kristdemokraterna gör, som har olika uppfattningar om hur skatterna ska sänkas. Vi säger faktiskt att vi går till val på att vi vill ha den egna regeringsmakten. Men skulle vi inte få den egna regeringsmakten utan skulle behöva söka stöd i kammaren, har vi hittills visat att vi har möjlighet att samverka tillsammans med Vänstern och Miljöpartiet, som har ganska lika inriktning ideologiskt om hur tandvården kan finansieras.

Den stora skillnaden är att vi framöver ser att vi inte vill ta bort pengar från tandvården eller från hela statskassan, 250–350 miljarder. Då blir det väl upp till väljaren vem han eller hon ska tro på. Vi vill ha pengarna kvar för att kunna göra satsningarna medan ni vill ta bort dem.

Anf. 63 GABRIEL ROMANUS (fp):

Fru talman! Jag vill bara rätta en sak där jag gav ett felaktigt intryck.

Folkpartiets förslag till ökade insatser är från och med budgetåret 2007. Catherine Persson har alldeles rätt i att vi inte har något förslag för året.

Däremot kan det självklart göras mycket utan att satsa många miljarder för att få ett bättre förhållande även för de patienter som går till privata tandläkare, om man vill satsa på abonnemangstandvård.

Talet om att de borgerliga partierna är så splittrade faller lite grann till marken i den här debatten. Vänstern, Miljöpartiet och Socialdemokraterna har inte någon större enighet om vad de vill göra långsiktigt på tandvårdsområdet. Vi vet att 1994 lade den dåvarande borgerliga fyrtipartiregeringen fram ett enigt förslag som fälldes av den roliga koalitionen Socialdemokraterna och Ny demokrati – till olycka för alla tandvårdspatienter.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 12 §.)

7 § Fastighetsrättsliga frågor

Föredrogs
lagutskottets betänkande 2005/06:LU6
Fastighetsrättsliga frågor.

Anf. 64 PIA NILSSON (s):

Fru talman! Åhörare! Att köpa eller att bygga ett hus eller en fastighet är för många av oss ett stort åtagande. Det är ett åtagande som är förenat

med många funderingar och noggranna överväganden. Räntan är kanske en avgörande faktor, men det finns åtskilligt annat att fundera över också. Vilken trygghet har jag som köpare om det uppdragas några fel? Vilka krav har jag rätt att ställa på en byggherre?

Den debatt som vi nu ska få lyssna till kommer bland annat att handla om översyn av lagstiftningen kring felreglerna i jordabalken, om bygga-rens ansvar, om historiska arrenden och om vi ska införa ett system för pantsättning av byggnader på annans mark. Som utgångspunkt ligger de åtta motioner som är behandlade och de fyra reservationer som finns i betänkandet.

Med dessa ord, fru talman, överlämnar jag ärendet till debattörerna, som i sina inlägg kommer att klargöra de olika politiska ståndpunkter som finns kring de fastighetsrättsliga frågorna.

Anf. 65 JAN ERTSBORN (fp):

Fru talman! Fastighetsrätt i lagutskottet är väl favoriter i repris. Men önskereprisen saknar vi denna gång sedan regeringen efter ett antal års debatter ändå har tillsatt en utredning av fastighetsmäklarlagen. Övriga frågor är också favoriter i repris.

Jag vill uppehålla mig en kort stund vid två reservationer av Folkpartiet som bygger på motioner som vi har väckt. De är också upprepningar.

Det är tredje gången som vi reserverar oss till förmån för en utredning och översyn av felreglerna i samband med köp och försäljning av fastigheter.

Det finns lite stöd här och var från enskilda riksdagsledamöter, och det finns numera också ett stöd från Fastighetsmäklarsamfundet, för att man ska göra en sådan här översyn. Om vi håller på ytterligare, med några debatter till, kanske vi får till stånd en majoritet här i kammaren.

Jag har tidigare i dessa sammanhang berättat om den situationen då man säljer sin fastighet efter att den ene av två makar har avlidit. Ofta är det mannen som avlider först och änkan som sedan får sälja sin fastighet. Hon får då ett tioårigt ansvar för dolda fel, alltså fel som hon inte har den minsta aning om och som kanske inte heller hennes man kände till.

Vi vet att det finns en bra lösning för att klara ut det här med dolda fel i Danmark. Där har man ett obligatoriskt besiktningsförfarande, och sedan kombinerar man besiktningsutlåtandet med en försäkringslösning. Det gör att köparen har ett försäkringsbolag att vända sig till om det dyker upp fel i fastigheten, och säljaren blir fri från det ansvaret. Det är en förmån för köparen att ha ett försäkringsbolag att vända sig till, för då vet man att det finns någon som kan betala om man har rätt.

Vi är lite förvånade över att man från majoritetens sida inte kan tillstyrka förslaget i reservationen så att vi kan få till stånd den här översynen.

Folkpartiets andra reservation i detta betänkande avser ett ärende som vi har behandlat i riksdagen tidigare och där man har beslutat att inte införa något system för att kunna pantsätta byggnader på annans mark. Det var ett i mitt tycke märkligt beslut. Att riksdagen för så länge sedan som 1998 gjorde ett tillkännagivande att man ville ha en utredning, och den departementspromemoria som blev följden av det tillkännagivandet, visar att det fanns ett behov av att kunna pantsätta byggnader på annans mark.

Vi envisas med att framföra det här förslaget. De skäl som man hade för avslag, kostnadsskäl och att det skulle vara besvärligt att upprätta ett register, har inte någon bäring efter vad vi har kunnat se. Vi vet att man nu kan upprätta till exempel ett lägenhetsregister, och det blir mycket mer omfattande än ett register över byggnader på annans mark. De finns för övrigt redan registrerade hos skattemyndigheterna.

Vi vidhåller alltså även den reservationen. Vi får väl hoppas att vi om inte vid eftermiddagens votering så i ett senare skede till slut får bifall till de här två bitarna som vi tycker är viktiga inom fastighetsrätten.

Jag yrkar för vår del bifall till vår reservation nr 1.

Anf. 66 TASSO STAFILIDIS (v):

Fru talman! Jag kan instämma i mycket av det som Jan Ertsborn har föredragit. Vi har en gemensam reservation, nr 4, om det som Jan Ertsborn pratade om nu senast, Kreditsäkerheter i byggnader på annans mark. Där har vi precis samma åsikt som Folkpartiet. Jag förstår inte varför utskottet inte kunde gå på den linjen, så att man kan se över frågan och införa en möjlighet att pantsätta byggnader på annans mark.

Detsamma gäller felreglerna. Vi har inte en gemensam reservation där, eftersom det är en liten fråga som skiljer oss åt, men annars har vi anslutit oss till Folkpartiet. Vi tycker att det är rimligt att man ska ha det här skyddet, som vi tar upp i reservation nr 2, Felreglerna i jordabalken.

Fru talman! En fråga som kanske har legat på riksdagens bord under ännu längre tid handlar om friköp av historiska arrenden, som tas upp i reservation nr 3 från Vänsterpartiet. Jag tycker att det är tråkigt att Vänsterpartiet är det enda parti som reserverar sig till förmån för det här. Vi hade förväntat oss att vi skulle få en lagstiftning på riksdagens bord som vi kunde besluta om.

Än i dag år 2006, fru talman, finns det människor i Sverige – inte många, men de finns – som känner sig livegna. De känner sig livegna just av den anledningen att de har levt och brukat jord i generation efter generation på någon annans mark och man har kommit fram till att man inte vill låta de människor som vill få friköpsrätt till den här marken. Jag har tidigare sagt det, att det är resterna som i dag finns kvar av vårt gamla feodalsamhälle. Skulle det inte vara skönt att äntligen kunna rensa ut de delarna?

Fru talman! Jag är rätt besviken på regeringen för att man inte har förmått bereda färdigt ärendet. Jag skulle vilja fråga socialdemokraterna här i riksdagen om inte de har tagit ställning till att frågan om historiska arrenden en gång för alla måste avgöras. Vi vet att det inte handlar om många personer, och vi vet att det inte skulle bli en så extremt stor lagstiftning. Men frågan är väldigt viktig principiellt, framför allt för oss partier på vänstersidan, som tycker att människor som befinner sig i underläge och genom tiderna har varit styrda ska få en frihet.

Det är det den här frågan handlar om. Den handlar om människors frihet och möjlighet att friköpa det ställe där generation efter generation har både växt upp och brukat jorden.

Fru talman! Vänsterpartiet fortsätter att ställa det här kravet. Vi förväntar oss också att regeringen lägger fram ett förslag, vilket den inte har gjort än.

Med anledning av det vill jag yrka bifall både till reservation 3 och till reservation 4.

Prot. 2005/06:61
25 januari

Anf. 67 REZENE TESFAZION (s):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka avslag på de motioner som behandlas i betänkande LU6, *Fastighetsrättsliga frågor*.

Jag vill börja med att säga något om motionerna kring jordabalkens felregler.

I ett par motioner begärs ett tillkännagivande av en översyn av jordabalkens felregler, och det sägs i motionerna att gällande rätt ålägger köparen en omfattande undersökningsplikt samtidigt som säljaren inte har en motsvarande upplysningsplikt.

En fastighet säljs i befintligt skick. Det innebär att köparen måste undersöka fastigheten. Fel som köparen har upptäckt eller borde ha märkt vid undersökningen kan inte åberopas. Det framgår av 4 kap. 19 § jordabalken. Paragrafen ger också köparen rätt att göra prisavdrag eller häva köpet om fastigheten inte stämmer överens med vad som följer av avtalet eller om den annars avviker från vad köparen hade kunnat förutsätta vid köpet.

Detta innebär förstås inte att säljaren inte skulle behöva ge några upplysningar som är av betydelse för köparen. Tvärtom gäller ju att säljaren ansvarar för vad han uttryckligen har lovat, både muntligen och skriftligen. Säljaren ansvarar också för att fastigheten är sådan som köparen har rätt att räkna med på grund av vad som har hänt under köpeförhandlingarna. Slutligen ansvarar säljaren också för brister som gäller så kallade dolda fel, det vill säga brister som köparen inte upptäckt – och inte heller borde ha upptäckt – vid undersökningen. Säljaren kan inte heller svära sig fri från sitt ansvar med en allmänt hållen friskrivning i köpekontraktet.

Utskottets majoritet har gjort bedömningen att nuvarande lagstiftning utgör en rimlig avvägning mellan säljarens och köparens villkor. Problemen som finns är heller inte av den omfattningen att det i dag skulle vara aktuellt med översyn av jordabalkens felregler. Jag instämmer i denna uppfattning.

Fru talman! När det gäller Marie Wahlgrens motion om att förlänga byggarens ansvar från två till tio år så gäller redan i dag att näringsidkarens felansvar består i tio år, varför önskemålen i motionen redan genom dagens lagstiftning är tillgodosedda. Utgångspunkten är att näringsidkaren har ett omedelbart ansvar för fel som visar sig de första två åren utan att beställaren behöver bevisa att felet förelegat vid den tidpunkt då arbetena avslutades. Det är en mycket förmånlig regel för konsumenten, eftersom det kan vara så att konsumenten själv har orsakat felet.

Men byggarens ansvar finns även efter tvåårsgränsen. Det enda som skiljer är att konsumenten då har bevisbördan för att felet förelegat redan vid slutbesiktningen eller då arbetena avslutades. Men av § 61 i konsumenttjänstlagen framgår att näringsidkarens felansvar sträcker sig upp till tio år.

Fru talman! Jag vill också säga något om historiska arrenden. Med historiska arrenden avses mark som arrenderats av samma släkt i flera generationer. Både Christer Adelsbo, socialdemokrat, och Tasso Stafilidis, Vänsterpartiet, har motionerat i ärendet, och jag förstår deras ut-

*Fastighetsrättsliga
frågor*

gångspunkt. Motionsyrkanden med liknande inriktning har behandlats av utskottet vid tidigare tillfällen. Sedan det i utredningen *Historiska arrenden* föreslagits ett friköp av historiska arrenden har egendomsrättigheterna i grundlagen förstärkts. Frågan är dock fortfarande under beredning i Regeringskansliet, och det finns ingen anledning att föregripa denna beredning här i kammaren.

Avslutningsvis vill jag också ta upp frågan om kreditsäkerhet i byggnader på annans mark. Innehavare av byggnader på ofri grund har i dag sämre möjligheter än vanliga fastighetsägare att utnyttja sin egendom som säkerhet vid lån.

Frågan har utretts av Byggnadspantsutredningen. Den socialdemokratiska regeringen har vägt fördelarna mot nackdelarna och funnit att riskerna överväger. Förslaget skulle kunna innebära en risk för en ökad privat jorddelning, vilket på sikt kan leda till markpolitiska problem, och en panträtt i registrerad nyttjanderätt skulle under alla förhållanden inte få samma säkerhetsmässiga valör som panträtt i fast egendom eller tomträtt. Det finns därför knappast anledning att anta att byggnadernas ägare normalt skulle kunna minska sina lånekostnader i någon mera betydande mån genom att upplåta panträtt i registrerad nyttjanderätt. Regeringen skriver också att det inte går att vara säker på att statens initialkostnader för ett nytt system över huvud taget kommer att kunna finansieras.

Anf. 68 JAN ERTSBORN (fp) replik:

Fru talman! Jag vill ställa en fråga med utgångspunkt från det exempel som jag väldigt kort redovisade i mitt anförande med det äldre paret som har bott i sin villa i många år, mannen avlider och änkan säljer huset. Med nuvarande regler följer ett ansvar för fel, speciellt dolda fel, i tio år. Det finns många möjligheter att ersätta detta med en försäkringslösning, och det är den jag pläderar för. Min fråga är då: Kan inte Socialdemokraterna se att det skulle vara en fördel för denna änka att kunna komma ifrån ansvaret med en försäkringslösning som dessutom skulle kunna vara till fördel för köparen?

Anf. 69 REZENE TESFAZION (s) replik:

Fru talman! I dagsläget tycker vi socialdemokrater att de regler som finns är tillämpliga och rätt. Det är klart att det kan finnas undantag, men allmänt sett är de regler som finns tillräckliga.

Anf. 70 JAN ERTSBORN (fp) replik:

Fru talman! Vi är naturligtvis inte alls överens på den punkten. Jag är ute ganska mycket i våra domstolar i det här landet. Jag har under senare år alltid tagit upp en fråga med domare: Vilken typ av tvistemål är det vanligaste i svenska domstolar? Det vanligaste målet är en tvist mellan köpare och säljare, en tvist mellan en köpare och en mäklare eller en tvist mellan en köpare och en besiktningsman som har varit anlitad i samband med ett fastighetsköp. Vi har oerhört många tvister vid våra domstolar.

Tycker inte Socialdemokraterna att man ska göra något åt en situation när man kan konstatera att den leder till så många tvister i våra domstolar?

Anf. 71 REZENE TESFAZION (s) replik:

Fru talman! Mina kunskaper i dagsläget är inte att det är så många tvister. Därför tycker jag fortfarande – vi har olika meningar i det här fallet – att lagarna är berättigade just för i dag. Det är en diskussion om att det finns många tvistefrågor när det gäller köparen och säljaren. Det är klart att det kan finnas, men i dagsläget, som sagt, är de här lagarna rättvisande och ger rätt till både säljaren och köparen i det här sammanhanget.

Anf. 72 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Jag var inte riktigt nöjd med inlägget vad gäller friköpande av de historiska arrendena. Jag är faktiskt lite förvånad, minst sagt, för det har gått ett år sedan vi debatterade den här frågan sist. Dessförinnan har den ju debatterats varje år. Ännu längre än min ålder, höll jag på att säga. Därför undrar jag om ni i Socialdemokraterna här i riksdagen verkligen inte har tagit någon ställning i den här frågan. Ni kan ju inte bara hänvisa till regeringen hela tiden eller till att äganderätten har förstärkts. Det tycker jag inte räcker. Jag vill faktiskt ha en förklaring av er socialdemokrater om vad ni tycker i den här frågan. Tycker ni att folk ska kunna få friköpa de historiska arrendena? Det är ju inte så många. Det känner Rezene Tesfazion till. Regeringen har ju inte kommit fram med något förslag, men jag kunde väl i alla fall förvänta mig att Socialdemokraterna skulle säga att de minsann tycker precis som Tasso Stafilidis.

Anf. 73 REZENE TESFAZION (s) replik:

Fru talman! Nej, det gör vi inte, Tasso Stafilidis, inte just i dag angående den här frågan. Jag har i mitt anförande försökt hänvisa till frågor och även friköpsfrågan. Det är som du sade inte många som har problem i de här frågorna, utan det är ett fåtal. Vi vet att det finns institutioner som till exempel kyrkan, universitet och även staten som äger de här frågorna, men det finns inte krav i de här frågorna när det gäller friköp. Det är klart att det finns tvister och att det finns vissa människor som frågar efter det här.

Äganderätten är en principfråga för mig. Vi hänvisar till den feodala historiska strukturen som vi har haft i det här landet för länge sedan. Men jag tror att de här frågorna som vi hänvisar till den feodala strukturen är överspelade när det gäller äganderätten och marknadsekonomin.

Anf. 74 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Jag hade hoppats att Rezene inte skulle fortsätta att trycka på äganderätten. Det är ju frågan hur man ska se på det här historiskt. Jag trodde att ett vänsterperspektiv måste vara att ta ställning för dem som har brukat marken och levt där i generation efter generation framför godsägarna som lever i extrem rikedom i många fall.

Rezene tog upp det själv. Det finns institutioner som kyrkan, universitet, staten och så vidare som har gått med på att försälja egendomen. I många fall har man gått med på att arrendatorerna har fått köpa marken. De som stenhårt går emot detta är ju stora godsägare, framför allt i Skåne.

Jag är tydlig med att Vänsterpartiet tar parti för de oftast små lantbrukarna – arrendatorerna – som befinner sig i ett väldigt grovt underläge. Det är inte särskilt sjyst att prata om äganderätten. I deras fall har det handlat om att få äga det som de har brukat och skött i generation efter generation.

Anf. 75 REZENE TESFAZION (s) replik:

Fru talman! Visst finns det aktörer som har kommit överens i de här fallen. Det är bra. De här gårdsärendena är fortfarande under beredning. Även om det har tagit lång tid är det berättigat att ge chansen även till det fåtal människor som kräver friköp. Det är fortfarande berättigat att bereda frågan.

Jag är överens med regeringens förslag och inställning till detta. Det gäller ett fåtal människor. Den principfråga som jag citerade är äganderätten och den är viktig i det här sammanhanget.

Anf. 76 VIVIANN GERDIN (c):

Fru talman! Jag vill börja med att göra ett tillrätaläggande. Jag vill från Centerpartiets sida bifalla reservation nr 1. Vi ansluter oss till Folkpartiets reservation. Det gör vi eftersom vi själva har en motion, L280, och innehållet i den överensstämmer med de krav och önskemål som Folkpartiet har framfört.

Vi har däremot inte yrkat bifall i utskottet till den motionen.

Vi tycker att det finns starka skäl att göra en översyn av jordabalken 4 kap. 19 §. Vi är säkert många som får ta del av vad det innebär med de oklara reglerna.

Det är en katastrof för ett ungt par som köper sitt första hus och sedan upptäcker dolda fel som ingen vill stå till svars för. Det kan vara dolda fel som det har varit svårt att upptäcka och det kan vara svårt att jämföra vad värdet på huset skulle vara i förhållande till en annan fastighet.

Det finns alla skäl att verkligen göra en översyn av detta också för att undvika belastning på domstolarna. Det är både kostsamt och tidsödande och tär på krafterna hos dem som drabbas av detta. Det handlar ju om väldigt stora pengar. Fastighetsköp är för många den största affär man gör.

Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Anf. 77 CHRISTER ADELSBO (s):

Fru talman! Ja, nu står jag här i talarstolen igen för att tala om vikten av att vi äntligen ska ha modet att fullfölja det beslut som Sveriges riksdag tog den 30 november 1989. Jag pratar om friköp av historiska arrenden.

Sverige är i dag ett av världens mest utvecklade länder när det gäller demokrati, jämställdhet, offentlig insyn och andra saker som vi förknippar med ett modernt samhälle. Jag tycker därför att det är lika häpnadsväckande som oförståeligt att vi fortfarande har kvar rester av det gamla feodalsamhället – rester som är direkt odemokratiska.

Det handlar om rätten, eller snarare avsaknaden av rätten, för jordbruksarrendatorer att friköpa de gårdar som man i generationer har bebyggt, bebott och brukat under adligt förmyndarskap.

Det kan inte vara rätt att generationer brukare av självständiga gårdar som en gång i tiden hamnat under fideikommiss med flera historiskt betingade ägarkategorier för all framtid ska vara fråntagna rätten att på fri grund kunna utveckla sina jordbruk.

Arrendatorerna har själva fått svara för samtliga investeringar. De har fått svara för hela riskkapitalet och därmed bära den totala företagsekonomiska risken för växtodling och djurhållning. Det värde som arrendegårdarna representerar för jordägarna har ju skapats genom det arbete som arrendatorerna och deras släkt har utfört och genom de ekonomiska uppoffringar som de gjort.

Inget annat land i Europa har sedan demokratin infördes tillåtit en fortsatt osjälvständighet för en jordbruksbefolkning under ett feodalt grundat ägarsystem.

I Danmark och andra nordiska länder har man gjort något åt detta och infört en laglig rätt till friköp av historiska arrenden. I Danmark gjorde man detta redan 1919.

Detta är något som vi inte kan vara stolta över, men det är inte för sent att göra något åt det.

Fru talman! Det har gjorts vissa frivilliga överenskommelser där arrendatorer av stat och kyrka har getts rätten att köpa loss det land som man har brukat i århundraden. Men kartläggningar visar att förhållandet är tvärtom för adel och storgods. De medger i princip inga friköp i dag.

Däremot har jordägare på flera håll chockhöjt arrendeavgifter. Krav på både 50- och 100-procentiga höjningar av avgifterna har förekommit. Under senare år har det också förekommit rena indragningar av åkermark till storgods från arrendeställen, även med välrustade ekonomibyggnader, i det uppenbara syftet att komma i åtnjutande av EU-bidrag.

Denna fråga har stötts och blötts här i riksdagen, men vi har tyvärr inte lyckats komma till skott, trots att det redan 1989 med stor majoritet togs ett beslut om att avskaffa denna kvarleva. Det var ett beslut som väckte förhoppning, inte minst hos den yngre generationen arrendatorer. Många unga vägrar att ta över jord för att stå under adligt förmyndarskap så som deras föräldrar har gjort. De känner olust att gå in i ett system som de anser hör det förgångna till.

1990 års arrendekommitté följde upp 1989 års beslut genom att enhälligt förorda en friköpslag som skulle omfatta bönder under adeln, Kyrkan, Domänverket och universiteten.

Det känns både tungt och trist att konstatera att vi nu 16 år senare fortfarande inte har infört friköp av historiska arrenden.

Det senaste som har hänt i frågan är att Regeringskansliet våren 2000 gav i uppdrag att frågan om historiska arrenden skulle utredas på nytt. Det är en utredning som nu har varit föremål för beredning i Regeringskansliet i över två år.

Det som är oroväckande är om man väljer att lägga locket på i detta ärende och om man i så fall bygger sitt ställningstagande på slutsatsen i den här utredningen.

Utredningen slog fast att det inte fanns tillräcklig anledning till att lagstiftningsfrågan ska utredas på nytt. Och det är ingen tvekan om att vi alla kan instämma i detta. Frågan har faktiskt genom åren blivit ordentligt utredd, och den har som sagt var redan stötts och blötts här i riksdagen under en alldeles för lång tid.

Däremot kan jag inte instämma i utredningens slutsats när man hänvisar till att de som drabbas är så få att man inte behöver göra någonting. Det är oerhört tveksamt att resonera på det sättet. Och jag undrar vad vi skulle få för samhälle om vi skulle föra samma resonemang så fort det handlar om minoritetsgrupper.

Det har också förekommit nya alarmerande saker efter det att den här utredningen kom. Något som bekymrar arrendatorerna är en häpnadsväckande dom mot dem. Det var några arrendatorer som hade haft sin gård i fyra generationer, och den femte generationen var beredd att ta över. Sonen i familjen hade hela livet varit inställd på just detta. Av någon anledning motsatte sig greven detta. Och trots att verksamheten bedrivs på nästan 70 hektar och att man hade börjat ta flera nya grepp kom man fram till att verksamheten inte var utvecklingsbar. Om inte närmare 70 hektar räknas som utvecklingsbart faller närmare 85 % av alla arrendatorerna på detta. Detta är en otroligt allvarlig dom för i princip de flesta arrendatorer.

Ett annat problem som har dykt upp på senare tid och som också är alarmerande är att jordägare försöker komma åt kontrollen av de stödrätter som tillhör brukarna. Det är för brukarna och absolut inte för jordägarna. Men här har det också dykt upp ett problem.

En tredje sak som man också har börjat märka av är att banker har börjat kräva större säkerhet för kredit. Det är något som också har drabbat flera arrendatorer som inte äger sin egen fastighet.

Denna aggressiva attityd som man har börjat märka hos adeln och storgodsägarna gör mig och inte minst arrendatorerna djupt oroade. Detta gör inte att de blir mer benägna att självmant bevilja friköp, utan det ger snarare signalen att de inte ens godkänner att släktingar tar över.

Fru talman! Jag tycker att det är dags att vi vaknar och börjar reagera och faktiskt tar till oss vad som håller på att ske eftersom tiden definitivt håller på att rinna ifrån oss. Ska det finnas några kvar att rädda över huvud taget när det gäller enskilt ägande är det hög tid att riksdagen slutligen beslutar om friköp av historiska arrenden.

Denna fråga kan tyckas liten, och vi har, som sagt, tidigare hört att detta inte berör så många. Men för dem som det berör har det en enorm betydelse.

Avslutningsvis skulle jag vilja vädja till lagutskottets ledamöter: Låt inte denna fråga sopas under mattan och framför allt inte med motiveringen att detta berör bara ett fåtal eller att ägarätten skulle vara ett jätteproblem. Här är man nämligen inte överens inom juridiken. Det får vi inte glömma.

Jag tycker att det är dags att vi i Sverige faktiskt inför något som man i Danmark gjorde redan 1919, det vill säga en laglig rätt till friköp av historiska arrenden.

I detta anförande instämde Tasso Stafilidis (v).

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 12 §.)

Föredrogs
lagutskottets betänkande 2005/06:LU9
Förmyndarskap och föräldraskap.

*Förmyndarskap
och föräldraskap*

Anf. 78 ANNELI SÄRNBLAD (s):

Fru talman! I lagutskottets betänkande 9 behandlas 40 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden år 2005.

Lagutskottets frågor är mycket viktiga i människors vardag, och civilrätten kommer alltmer i fokus. Detta betänkande handlar om viktiga frågor som förmyndare, god man, ensamkommande barn, adoption, föräldraskap, könsneutrala författningar, assisterad befruktning med mera.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden med hänvisning till tidigare ställningstaganden från riksdagens sida.

I betänkandet finns 14 reservationer och 2 särskilda yttranden.

Anf. 79 BERTIL KJELLBERG (m):

Fru talman! Jag får säga som min kollega Jan Ertsborn: Även detta betänkande är en favorit i repris.

Betänkandet är tudelat. Det handlar dels om förmyndare och gode män, dels om föräldraskapets olika aspekter.

När det gäller förmyndare och gode män kan man tycka att vi antingen skulle ha kunnat lägga denna debatt bakom oss eller i vart fall i år ha kunnat diskutera detta med utgångspunkt i en proposition.

Utredningen om förmyndare, gode män och förvaltare överlämnade i december 2004 sitt betänkande. Betänkandet har remissbehandlats, och regeringen har meddelat att man först våren 2007 avser att avlämna en proposition i ämnet.

Jag anser det inte vara försvarligt att man ska behöva vänta i närmare tre år innan regeringen lägger fram förslag till förbättringar av lagstiftningen när det gäller sådana viktiga frågor.

När regeringen uppfattar att frågan har mer medial bäring går det att handlägga lagändringar betydligt fortare.

Vårdnadskommittén lade fram sitt betänkande i juni 2005, och regeringen har aviserat att en proposition kommer att läggas fram redan i mars 2006. Det går om man bara vill.

Fru talman! Till saken. Vi moderater står bakom det mesta i betänkandet, men jag anser att det är viktigt att gode män för ensamkommande barn förordnas inom 24 timmar. Det är viktigt att vi som lagstiftare är tydliga när vi slår vakt om dessa barn. Det är bättre att bestämma gränsen till 24 timmar och öppna för undantag om synnerliga skäl föreligger än att som i dag låta det vara ett tolkningsutrymme när det gäller vad som är skyndsamt. För den saktmodige är skyndsamt en vecka, medan det för andra kan vara just 24 timmar. Ett tydligt tidskrav tvingar också kommunerna att ha en viss beredskap.

De rapporter som vi får om ensamkommande barn inger oro. Ett allt större antal barn försvinner vidare ut i världen utan att vi i Sverige vet till vilken tillvaro.

En snabb kontakt med en ansvarig företrädare kan därför vara av yttersta vikt för dessa barn. Det kan också vara så att de vill avbryta sin resa och verkligen stanna i Sverige.

Jag ska nu övergå till betänkandets andra del som gäller föräldraskapet.

Den moderna tekniken har utvecklat våra möjligheter att positivt fastställa föräldraskap. Det innebär att vi inte som tidigare bara kan utesluta eller i bästa fall uppnå en viss grad av sannolikhet för att en viss person är förälder till ett barn. Ofta gällde det fadern.

Med modern DNA-teknik kan vi med en mycket hög grad av säkerhet fastställa att en person är förälder till ett barn. Denna nya kunskap väcker naturligtvis nya frågor. När tekniken var osäker och oprecis var det naturligt att man begränsade antalet personer som hade rätt att föra talan om faderskap. Med modern teknik som ger positiva utfall är det naturligt att vi utvidgar kretsen för vilka som kan väcka talan. Vi anser att det är viktigt att ingen felaktigt förklaras vara far till ett barn.

När det gäller faderskap som följer av faderskapspresumtionen i samband med äktenskap har lagstiftare gjort en avvägning vad gäller talerätten för den avlidna mannens maka och arvingar mellan de olika intressen som gör sig gällande.

När det gäller faderskap som är en följd av en faderskapsbekräftelse har inte motsvarande avvägning gjorts av talerätten för mannens änka och arvingar.

När det gäller faderskap som fastställts genom dom måste rättsläget anses vara osäkert.

Vi vill därför att regeringen tillsätter en utredning som genomlyser de olika aspekterna i denna fråga.

När jag för ca 25 år sedan läste juridik i Uppsala lärde jag mig ett fåtal latinska sentenser, bland annat att *mater semper certa est*, som ska uttydas: modern aldrig är i tvivelsmål. Denna historiska sanning är inte i denna föränderliga värld lika entydig.

Vi anser därför att det finns skäl för en revision av reglerna för hävande och fastställande av föräldraskap. Vidare finns det behov av att i större utsträckning kunna använda blodundersökningar för att fastställa föräldraskapet. Det måste dock lagregleras, varför vi anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med lagförslag i frågan.

Vi kan konstatera att regeringen har aviserat att man ska komma med ett sådant förslag i februari 2006. Vi tycker att det är bra. Vi vill avvakta och se vad det handlar om.

Slutligen anser vi att adoptionslagstiftningen bör ses över. Ett antal ändringar bör komma till stånd, bland annat bör 25-årsgränsen för att bli prövad som adoptivförälder ses över.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 3 under punkten 2.

Anf. 80 MIA FRANZÉN (fp):

Fru talman! Åhörare! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 5 i lagutskottets betänkande nr 9, som rör förmynderskap och föräldraskap. I reservation 5 menar vi att talerätten i mål om hävande av faderskap bör ses över i det perspektivet att i dag växer väldigt många barn upp i olika former av familjebildningar, och vi har också en väl utvecklad

teknik, som Bertil Kjellberg så väl beskrev. Då framstår det som en brist att talerätten förblir inskränkt.

Reservation nr 5 har vi tillsammans med Kristdemokraterna, Moderaterna och Centern. Folkpartiets alla övriga reservationer står jag givetvis också bakom, liksom betänkandet i de stora delar där vi inte har reserverat oss.

Det här betänkandet heter som sagt *Förmynderskap och föräldraskap*. Men jag skulle vilja kalla det här betänkandet "Alla barns rätt till sina föräldrar och skydd för barn som saknar föräldrar". Utifrån ett barnperspektiv är det av stor vikt att vi som lagstiftare tar större hänsyn till barnens olika situationer och en mångfald av familjebilder.

Folkpartiet menar att ett ensamt barn som kommer till Sverige borde vara garanterad en god man inom 24 timmar. En sådan 24-timmarsgaranti vore rätt i ett barnperspektiv eftersom den gode mannens uppgift är att träda in i föräldrarnas ställe och se till vad som är bäst för det enskilda barnet.

Barnet är ensamt och behöver snabbt ett skydd av en vuxen. Barnet står utan sin familj och behöver snabbt få en trygg situation runt sig.

Varför anser Folkpartiet att lagstiftningen ska vara könsneutral? Här är det också utifrån ett barnperspektiv oerhört viktigt att lagen behandlar barns olika familjebilder på ett likvärdigt och ett inte fördömande sätt. Ett barn kan i dag växa upp med två mammor eller två pappor, liksom ett barn kan växa upp med en mamma och en pappa, med en ensam mamma och så vidare.

Lagen har i stora delar moderniserats, men historiska vingslag kvarstår i viss utsträckning i lagtexten. Detta ger ett slags unken och instängd doft. Att göra lagen könsneutral är därför viktigt och brådskande, och Folkpartiet kan inte se någon anledning att vänta. Vi vill att man byter ut orden "far" och "mor" mot det könsneutrala begreppet "förälder".

Vidare: Varför ska lagstiftningen vara verklighetsanpassad? I dag är det alltmer vanligt att barn föds av sambor i stället för gifta föräldrar. Att bli sämre behandlad som oäkting tillhör det förgångna och det förlegade. Därför, menar Folkpartiet, måste lagen snarast verklighetsanpassas så att faderskap enklare kan fastställas även för barn i samboförhållanden. En sådan förändring värnar barnets rätt till bägge sina föräldrar oavsett om föräldrarna har ett vigselbevispapper eller ej.

Detsamma gäller också barnens rätt till bägge sina föräldrar när barnen kommer till genom insemination. Här borde en föräldraskapspresumtion gälla även när föräldrarna är registrerade partner i stället för att som nu hänvisas till omvägen via domstol eller ännu en bekräftelse. I realiteten innebär den här omvägen via domstol eller bekräftelse att partner vid insemination har ett slags ångervecka på nio månader. Det är inte rimligt i ett barnperspektiv.

Slutligen vad gäller adoptioner är det förvånande att det finns så lite forskning kring adopterade barns utveckling och uppväxt, särskilt som statistik faktiskt visar att adopterade barn är överrepresenterade i självmordsstatistiken. Folkpartiet ser ingen anledning att ytterligare avvakta fler utredningar innan adoptionslagstiftningen ses över. Redan 1989 föreslog Förmynderskapsutredningen en revision av adoptionslagstiftningen, men mycket lite har hänt sedan dess. Och åren går.

Folkpartiet menar att det är hög tid att adoptionslagstiftningen ses över i syfte att låta även den präglas av barnperspektivet, med en uttrycklig inskrivning i lagen att adoption bara får ske om det är förenligt med barnets bästa.

Folkpartiets förslag är sammantaget små men viktiga steg för att lagen ska bli så barnvänlig som möjligt och lämna så stor frihet som möjligt åt familjerna att själva i övrigt bestämma över sina liv.

Anf. 81 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Lagutskottets betänkande 9 om förmynderskap och föräldraskap är ett angeläget betänkande. Riksdagen ska fatta beslut i frågor som rör många människors allra innersta önskningar och känslor. Det handlar om barns rättigheter, om barns tillblivelse, om vuxnas förmodade rätt till barn. Det handlar om de barn som ofrivilligt kommer till vårt land, som har tvingats fly från sina hemländer och som ofrivilligt är skilda från sina föräldrar.

Kristdemokraterna ställer sig bakom samtliga sina reservationer, som handlar om god man för ensamkommande barn, talerätt vid faderskap, partnerskap och adoption respektive assisterad befruktning för registrerade partner och homosexuella sambor. För tids vinning yrkar jag bifall enbart till reservation 12 under punkt 10.

Fru talman! De former för familjebildningar som finns i dag för med sig en rad juridiskt komplicerade överväganden. Verkligheten har förändrats sedan föräldrabalken tillkom, och lagstiftningen behöver ändras för att bättre passa dagens behov. Precis som med lagstiftningen inom andra områden måste olika intressen vägas mot varandra. I varje fråga som rör barn måste utgångspunkten dock vara barnets bästa. Detta är i sig inte en kristdemokratisk synpunkt, det är en universellt accepterad uppfattning. Den finns nedtecknad i barnkonventionen.

För drygt 15 år sedan trädde barnkonventionen i kraft i Sverige. Konventionen syftar till att ge en universell definition av vad som borde gälla för alla barn i världen. Portalparagrafen går ut på att barnets bästa alltid ska komma i första och främsta rummet. Sverige var bland de första länderna att ratificera konventionen. Är det kanske för att det var så länge sedan som vi ibland tycks glömma bort den?

Fru talman! När riksdagen våren 2002 tog ställning för att registrerade partner skulle ges möjlighet att prövas som adoptivföräldrar var det inte med utgångspunkt i barnets bästa. Det var tvärtom de barnrättsliga experter som hördes i frågan: Rädda Barnen, Bris, Socialstyrelsen, Barnombudsmannen, och så vidare. Till och med Lagrådet var kritiskt. I stället tillskriver man vuxna människor en rättighet som inte står i proportion till barns behov av närhet, trygghet och omvårdnad av sina biologiska föräldrar och en uppväxt med en mamma och en pappa som vuxna förebilder. Den vuxna människans förmodade rättighet bör i rimlighetens namn inte gå före barnets. Det är just därför vi har en barnkonvention; för att säkra att barnets intressen tas till vara i alla situationer. Konventioner låter tjuvig, men tyvärr är problemet att det sällan blir några sanktioner om de inte efterlevs.

Barnets bästa har dock slagit igenom som vägledande princip i nästan alla sammanhang. Det är jättebra. Det innebär att myndigheterna ska skapa förutsättningar för barn att i möjligaste mån få växa upp med sina

biologiska föräldrar. På alla andra områden som rör barn och familj betonas ju vikten av att barnet ska få träffa både sin mamma och sin pappa även om föräldrarna går skilda vägar, att kontakten ska upprätthållas. Precis som det i Sverige finns ett motstånd mot att lagstifta i frågan om aktiv döds hjälp, till exempel med anledning av att sjukvården påtvingas dubbla roller om den ska både aktivt rädda och aktivt avsluta liv, kan vi inte ha myndigheter som talar med klaven tunga då det gäller barnets intressen.

Staten har det yttersta ansvaret för att Sverige lever upp till barnkonventionens krav om barnets bästa. Det innebär att barnperspektivet måste finnas i alla verksamheter. Därför bör inte staten medverka till att barn från början berövas rätten till en av sina föräldrar, som är fallet då man tillåter partner att adoptera och lesbiska att inseminera. Det kan aldrig ligga i ett barns intresse. Att det de facto finns många barn som växer upp tillsammans med en förälder är inget argument för att redan i konceptionsögonblicket – som fallet är vid assisterad befruktning – beröva barn rätten till en biologisk pappa.

Fru talman! Om vi accepterar att det vid varje beslut måste finnas med en konsekvensbeskrivning av hur ett beslut kan tänkas drabba barnen kan inte denna förpliktelse gälla mindre i frågor som direkt handlar om barns tillblivelse.

Fru talman! Lika lite som ett barn får berövas rätten till sin förälder får en förälder felaktigt förklarats vara far till ett barn. Att felaktigt bli utpekad som far till ett barn eller att som barn leva i ovisshet om vem som är ens egentliga far är lika illa. Det ligger i alla parter intresse att se till att faderskap blir riktigt fastställt. Lagstiftningen måste därför vara konsekvent på området.

I dagsläget kan arvingar eller avliden mans maka väcka resningstalan i faderskapsmål. Har faderskapet fastställts i domstol, saknar dock modern till barnet eller mannens arvingar talerätt. Det förefaller ytterst märkligt att efterlevande har vissa möjligheter att ifrågasätta ett faderskap som bekräftats av mannen men inte ska kunna ifrågasätta ett faderskap som fastställts genom dom. Det är lika angeläget att få saken utredd för båda. Den nuvarande inskränkningen i talerätten innebär en rättsosäkerhet för såväl barnet som kvinnan.

Medan förutsättningarna för att genom modern DNA-analys säkert fastställa faderskap är bättre i dag är någonsin, släpar alltså lagstiftningen efter. I ljuset av de nya familjebildningar som debatteras här i dag behöver vi få en ordentlig översyn av reglerna gällande faderskapspresumtionen.

Jag har ytterligare en sak som jag vill ta upp i dag, och det rör barn i särskilt utsatt position. Det handlar om de ensamkommande flyktingbarnen. Kristdemokraterna har länge fört fram kravet på att de ensamkommande flyktingbarnen ska få en särskild företrädare utsedd inom 24 timmar efter ankomst. Kravet fördes fram inför den nya lagen om god man för ensamkommande flyktingbarn som trädde i kraft den 1 juli 2005. Utskottet avvisade då yrkandena, eftersom man menade att en uttrycklig tidsfrist var "en mindre lämplig ordning". Detta är märkligt eftersom flera remissinstanser har påtalat vikten av en bortre tidsgräns för när en god man ska ha förordnats. 24 timmar är inte någon orimlig tid. Men i

dag tar det långt över 24 timmar och det är en orimligt lång tid – särskilt sett i ett barns perspektiv.

Anf. 82 TASSO STAFILIDIS (v):

Fru talman! Frågor om förmyndarskap och föräldraskap är viktiga frågor. Jag vill instämma i det som Mia Franzén sade här innan om att det här betänkandet kanske borde ha haft ett annat namn just med betoning på att det är barnen det handlar om. Alla partier i riksdagens utskott verkar vara överens om att det är barnets bästa vi är ute efter, men ändå framhåller vi det på lite olika sätt. Jag kommer att komma tillbaka till det alldeles strax, och det gäller då så klart Yvonne Anderssons inlägg här kring både adoption och assisterad befruktning.

Först, fru talman, har ju Vänsterpartiet fyra reservationer och ett särskilt yttrande som jag självfallet står bakom i betänkandet. Jag kommer kanske inte att hinna gå in på allting. Men i frågan om förmyndare och god man hänvisar vi i betänkandet till det pågående arbetet och den utredning som håller på att beredas. Det är med anledning av det som Vänsterpartiet har valt att inte reservera sig i frågan.

När vi behandlade frågan om ensamkommande barn var mycket riktigt frågan om 24-timmarsregeln uppe. Vi kom då fram till att det skulle bli en ännu bättre situation för barnen om man inte skrev in just den fasta 24-timmarsregeln utan att det skulle handla om att utse en god man så snabbt som möjligt, givetvis utan några ursäkter för att kunna dra ut på tiden. Målsättningen är ändå att man som ensamkommande barn inom ett dygn ska få en god man. Frågan ska ses över efter det att lagstiftningen har trätt i kraft. Om det här kommer att missbrukas ute i kommunerna måste vi återkomma till det. Jag hoppas att vi inte ska behöva slå kommunerna på fingrarna och tala om att så här måste de göra för att verka för barnens bästa, utan jag förutsätter att kommunerna också har barnens bästa för sina ögon. Klarar de inte av det får vi återkomma. Då har jag absolut ingen anledning att inte kräva till och med en ännu kortare tid än 24 timmar. Jag förstår inte varför de borgerliga partierna, i alla fall m, fp och kd, i dag fortsätter att framhärda med de 24 timmarna innan vi har sett hur den förändrade lagstiftningen faktiskt fungerar.

Fru talman! Könsneutrala författningar är en väldigt viktig förändring som vi behöver i lagstiftningen. Vi behöver egentligen se över all lagstiftning som vi har på området. Då gäller det inte bara föräldrabalken, utan all lagstiftning ska göras könsneutral. Det ska vara en neutral lagstiftning som inte på något sätt pekar ut eller osynliggör olika familjesituationer. Framför allt handlar det om ett sätt att faktiskt uppvärdera barnen, oavsett vilka föräldrar de lever tillsammans med. Som lagstiftningen ser ut i dag pekas vissa barns föräldrar ut. Då kan man tro att lagstiftningen i sig vill framhärda med att lyfta upp de föräldrarna framför andra föräldrar. Det är det som jag tycker är felaktigt. Vi har en reservation tillsammans med Folkpartiet i den frågan.

När det gäller utredning om faderskap, samma sak där, instämmer jag i det som Mia Franzén sade tidigare. Det ska inte vara krångligt för personer som inte är gifta, till exempel sambopar, att få ett fastställande av faderskap. Det finns faktiskt redan i dag möjligheter att förenkla det förfarandet. Det som är problematiskt är när man inte är överens, och då får man så klart vidta lite krångligare åtgärder, men som det ser ut i dag

ska det inte vara krångligare för föräldrar som inte är gifta än det är för de föräldrar som är gifta, för vilka faderskapspresumtionen gäller.

Fru talman! Jag går över till frågan om adoption. Här skulle jag vilja fråga inte bara Yvonne Andersson utan faktiskt också resten av utskottet: Hur kommer det sig egentligen att utskottet inte kan ställa upp på Vänsterpartiets krav om att barn som kommer till genom assisterad befruktning eller barn som adopteras i lagstiftningen ska ha rätt att få veta sitt ursprung genom att man inför en sådan skyldighet för föräldrarna? Varför vill ni inte genomföra en sådan förändring? Den är ju absolut utifrån barnets bästa. Ett barn ska ha rätt att få kunskap om sitt ursprung oavsett om föräldrarna har lust att ge den informationen eller ej. I dag vet vi att 90 % av de barn som kommer till genom assisterad befruktning och inte har kommit till genom celler från sina föräldrar, biologiskt sett, aldrig får reda på hur de har kommit till. Det här är ett exempel på att vi genom lagstiftningen inte ger barnen rätt utan att vi ger föräldrarna rätt att undanhålla sådan här information.

Detsamma gäller barn som adopteras. Barn som adopteras som skiljer sig utseendemässigt från sina adoptivföräldrar får ju reda på sitt ursprung rätt snabbt, men de barn som i dag adopteras av föräldrar som har ett utseende som liknar barnets får aldrig reda på sitt ursprung. Ett exempel är de så kallade Finlandsbarnen som adopterades under krigstiden. De får i dag, vid föräldrarnas bortgång, 40 år senare, reda på att de faktiskt är adopterade, och det är ingen trevlig upplevelse för de här personerna. Slåss man för barnets bästa borde man alltså faktiskt stödja även den här frågan.

Vad gäller adoptioner vill ju Vänsterpartiet att även sambopar ska få lov att adoptera, vilket vi också har reserverat oss till förmån för.

Slutligen, fru talman, vill jag tala om Kristdemokraterna och assisterad befruktning. Vänsterpartiet välkomnar den lagstiftning som har antagits tillbaka i tiden vad gäller partnerskap och adoption, nu senast när vi införde möjligheten för lesbiska att inseminera inom sjukvården. Vi vill ha lika regler för alla. Vi vill det. Vi tycker att det är viktigt. Det är beklämmande att Kristdemokraterna fortsätter envisas med att lägga fram krav om att lagen om assisterad befruktning för lesbiska kvinnor ska avskaffas.

Kom ihåg det här, kristdemokrater: Redan den 3 juni 2005 hade ni en förkrossande majoritet i kammaren emot er, och förhoppningsvis blir det så även när vi ska votera i dagens ärende.

Vad är det som gör att Kristdemokraterna fortsätter blunda för verkligheten? Kristdemokraterna säger ändå att om det inte var för alla barns bästa så skulle de inte göra det och att barnets intresse tas till vara i alla situationer. Men då pratar inte Kristdemokraterna om alla barn, fru talman.

Vänsterpartiet vill gå vidare i frågan om assisterad befruktning för lesbiska kvinnor, och vi vill även att ensamstående kvinnor ska få lov att inseminera.

Med det, fru talman, har jag överträtt min tid. Jag vill yrka bifall till reservationerna 11 och 14.

Anf. 83 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag måste först ställa en fråga till Tasso Stafilidis. När han talar om vikten av att de ensamkommande flyktingbarnen ska få en god man redan inom 24 timmar, väldigt snabbt, varför vågar man då inte sätta ett dygn som tidsfrist? Vi vet mycket väl att god man inte är enkelt att få tag på hur som helst ute i kommunerna. Genom att vara tydliga med tiden kan vi medverka till att man kanske hittar andra organisatoriska möjligheter för att det snabbt ska kunna komma fram en god man till barnen. Ett barn som kommer hit måste väl ändå ha någon att ty sig till väldigt snabbt, någon som ser till barnets bästa. Det förvånar mig att Vänsterpartiet, som talar varmt om barnens bästa och till flyktingbarnens bästa, inte ställer sig bakom tidsmarginalen 24 timmar.

Det andra jag vill ta upp, fru talman, är lagen om insemination inom sjukvårdens område för lesbiska kvinnor. Även om vi här i parlamentet har en stor majoritet emot oss vågar vi stå fast vid det experterna har uttalat i olika sammanhang, nämligen att ett barn behöver både en mamma och en pappa under sin uppväxt, och vi tycker inte att man inom samhället ska bidra till att barnet inte har en chans att få en pappa under sina uppväxtår, som är så viktiga. Vi vågar stå emot denna lagstiftning. Därför kommer vi att fortsätta säga det här, såvida inget annat framkommer som gör att inte fadern behövs för ett barns liv.

Anf. 84 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Frågan om assisterad befruktning för lesbiska kvinnor handlar inte om att en far inte behövs. Det är just där som Kristdemokraterna helt och hållet har missat att människor väljer att leva sitt liv på olika sätt. Lesbiska kvinnor väljer att leva tillsammans med andra kvinnor. En lesbisk kvinna gifter sig alltså med en annan kvinna. I den familjen finns det alltså per automatik ingen far, Yvonne Andersson – det finns ingen man. Men vi vet ändå att de här kvinnorna är fullt kapabla att föda ett barn, och på samma sätt gör kvinnor det. Kvinnor har åkt utomlands och har gjort det hemma år efter år. Oavsett vad Kristdemokraterna säger har lesbiska kvinnor i Sverige fött barn år ut och år in. Problemet med Kristdemokraternas inställning i den här frågan är att de väljer att bortse från det och i stället talar om ett faderskap.

Självfallet är pappor viktiga. Självfallet är fäder viktiga. Men det är inte det som den här frågan handlar om. Den här frågan handlar om de barn som kommer till, oavsett hur de kommer till. När de kommer till ska lagstiftningen ge dem det bästa möjliga skyddet och den bästa möjliga tryggheten. Det är det som det här förslaget handlar om. Vi tar inte ifrån några barn deras fäder. Det är inte det som det handlar om. Där har Kristdemokraterna fått förslaget helt om bakfoten. Det vi gör är att vi synliggör olika familjeförhållanden och olika familjesituationer. Därmed ger vi barnen det klara godkännandet och den status som alla barn ska ha.

Men Kristdemokraterna gör inte det. Ni stämplar och demoniserar vissa barn och säger: Ni får inte ens existera.

Vart tar de barnen vägen i ert så kallade barnens bästa?

Anf. 85 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! När Tasso Stafilidis läser protokollet i morgon och analyserar sitt eget inlägg nu kommer han att se att det är solklart att man utgår ifrån ett vuxenperspektiv.

Tanken är väl inte att vi ska lagstifta utifrån hur människor lever. Vi vet mycket väl att den här omvärlden och de här uppfattningarna finns, men det innebär fortfarande inte att vi, när vi ser på barnets bästa, vill tala om att samhället ska hjälpa till så att det blir barn som aldrig får en chans att växa upp med sin pappa.

Pappan är viktig i varje barns liv, det är vår övertygelse, och samhället ska medverka till att pappan också får vara viktig för varje barn. Det gör vi när vi ser på översynen av vårdnadsregler och annat. Då tittar vi på hur barnet ska ha kontakt med sin pappa, hur vi ska ge möjligheter för barnet att få träffa sin pappa när föräldrarna går skilda vägar.

Det är ni som reducerar bort barnets egen rättighet. Barnet har rättigheter till en pappa och en mamma medan ni talar om att vuxna människor har rätt att fixa de barn de vill. Men det handlar inte om det. Lagstiftaren ska se till hur vi önskar att samhället ska vara, och då ska barnets behov sättas i första rummet. Det är därför vi säger nej till detta. Det måste man göra. Det måste finnas motkrafter när vi får en lagstyrning som inte stämmer överens med de behov som finns.

Anf. 86 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Yvonne Andersson säger att pappan är viktig för alla barn, och jag kan instämma i att pappan är viktig för de barn som har en pappa. Det är vi helt överens om. Frågan är bara vad Kristdemokraterna gör med alla de barn som inte har någon pappa. Problemet är att Kristdemokraterna för sin diskussion, sin debatt och sin politik utifrån något som inte finns.

Vänsterpartiet, och tydligen även resten av riksdagen, ser till att lösa de lagstiftningsproblem som uppstår när de barn som föds, och redan finns, inte har ett lagrum i lagstiftningen. Där kommer vi in. Vi vill ge de barnen samma status. Vi går inte in och säger att vuxna har rätt till det ena eller det andra. Vi lägger oss inte i vad vuxna människor gör, och vi lägger oss inte i på vilket sätt vuxna människor skaffar barn.

Däremot har vi som lagstiftare ett ansvar att se till att de barn som föds i Sverige ska ha samma juridiskt rättsliga status när de växer upp. Om ett barn fötts och växt upp utan en aktiv pappa kan vi inte helt plötsligt hitta på att det barnet har en pappa och ska växa upp med honom. Det är det som det handlar om, Yvonne Andersson, och det är det som är skillnaden.

Vi pratar om helt olika saker, och för vår del är det ingen som helst tvekan. När vi pratar om barnets perspektiv och barnets parti handlar det om att lyfta fram de barn som föds, växer upp och lever i Sverige i dag. Det är deras parti vi tar. Vi tar barnets parti, och då måste vi synliggöra alla barn, även dem som inte har en pappa – eller en mamma.

Anf. 87 VIVIANN GERDIN (c):

Fru talman! Ledamöter! Jag vill börja med att ta upp frågan om talarrett i mål om hävande av faderskap. Det är ett ärende som varit återkommande ända sedan jag kom in i riksdagen 1998. Jag vill hävda att

frågan fortfarande är angelägen. Den är faktiskt mer angelägen i dag både i ett barn- och ett föräldraperspektiv.

Alltfler människor kräver att få veta sitt ursprung. Alltfler söker sina rötter och även sina arvingar. Barn från tidigare förhållanden och med nya partner är i dag fler än tidigare, vilket medför att fler lever i ombildade familjer. Därmed kan många också få en stor överraskning efter en makes död.

Om den situationen skulle uppstå att ett okänt barn, ett så kallat särkullbarn, dyker upp efter en makes död, och det finns starka skäl att tro att den uppdykande arvingen inte är ett biologiskt barn till den avlidne, har änkan inga rättigheter att pröva detta. Argumentet mot att utvidga talerätten har ofta varit att inget barn ska mista rätten till sin far.

Det förslag som vi reserverar lagt fram syftar emellertid inte till att rasera några pappa–barn–relationer. Skälet till att vi vill se över och utvidga talerätten är att man ska undersöka och utröna hur faderskap kan fastställas när det finns tvivel och starka skäl att tro att den uppdykande arvingen inte är ett biologiskt barn till den avlidne.

Hur dagens faderskap fastställs får konsekvenser för arvingarna. Det finns en hel del att säga om detta. Att det kan ske på sannolika skäl innebär att där finns en stor osäkerhetsfaktor. Det kan också ske genom faderskapspresumtion, som är väldigt vanligt, och det kan ske under faderskapsbekräftelse. Återigen vill jag understryka att syftet inte är att rasera någon pappa–barn–relation, en relation där barnet växer upp med någon som de betraktar som sin pappa, utan det handlar om att sätta fokus på de barn som är okända. I dag finns DNA-teknik att tillgå, vilket ju inte fanns för 30–40 år sedan. Därmed skulle man kunna undanröja just sannolikhetsbedömningarna liksom en del bedömningar som ansetts vara tillfredsställande.

Med detta vill jag från vår sida yrka bifall till reservation 5.

Jag vill från Centerns sida också yrka bifall till reservation 3 under punkt 2 som gäller god man för ensamkommande barn. När propositionen lades fram i riksdagen hade Centerpartiet en motion i detta ärende. Andemeningen är densamma som övriga reserverans. Vi hade föreslagit att en god man ska utses omedelbart. Här diskuterar vi om det ska vara snarast möjligt, inom 24 timmar eller omedelbart. Vi ligger väldigt nära varandra. Jag vill dock säga att om man fastställer att det ska ske inom 24 timmar ger man därmed en signal till kommunerna från riksdagen och från oss beslutsfattare om att ha beredskap inför de barn som kan komma.

Jag vill även säga några ord angående godmanskap. Jag har läst motionerna till detta betänkande och tycker att det finns många bra förslag i dessa. Vi vet alla att utredningen blev klar i december 2004, och den har därefter varit ute på remiss. Det är synd att regeringen inte kunnat komma med något förslag under våren utan aviserar att det kommer först 2007.

Att vara god man och förvaltare är ett mycket speciellt uppdrag. De som åtar sig detta ska fungera på många olika sätt, både som jurister, ekonomer och kuratorer. De ska dessutom ha social kompetens. Att vara god man och förvaltare tycker jag är ett fint uppdrag, men det finns också vissa ställen och vissa delar som inte fungerar så bra. Som lagstiftare har vi en skyldighet att åtgärda detta i syfte att skydda huvudmannen. Jag

tänker på den ekonomiska situationen för den som finns i gränzonen och passerar de två basbeloppen. Detta urgröper ekonomin för huvudmannen. Detsamma gäller den som råkar ut för något som innebär att man lider ekonomisk skada.

Vi måste dessutom se på detta utifrån den gode mannens perspektiv, när han eller hon får förändrade livsförhållanden, kanske genom att mista en anhörig eller bli sjuk. Den personen måste kunna bli befriad från uppdraget. Då får det inte från överförmyndarens sida heta att god man själv ska skaffa en ersättare, vilket framförts och redovisats i radioprogrammet Efter 3. Jag tycker att det är jätteviktigt att detta åtgärdas.

Man måste dessutom ta större ansvar för de överförmyndare som inte fungerat eftersom de i sin tur ska granska gode män, förvaltare och också förmyndarskap. Det har i medier och olika program framkommit att det brustit i överförmyndarskapet. Förhoppningsvis ska alla dessa brister kunna åtgärdas i samband med det förslag som regeringen aviserat att de kommer att lägga fram.

Vi står bakom övriga ställningstaganden i detta betänkande.

Anf. 88 RAIMO PÄRSSINEN (s):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i lagutskottets betänkande nr 9, som behandlar frågor om förmyndarskap och föräldraskap, och samtidigt yrkar jag avslag på samtliga reservationer.

Det finns mycket värderingar som ryms i de frågor som tas upp i betänkandet. Som många tidigare här har sagt är det viktiga frågor, och det handlar väldigt mycket om barn, om barns rättigheter och barns situation.

Många frågor fångas upp av redan pågående beredningsarbete i Regeringskansliet. Många har hänvisat till utredningen *Frågor om förmyndare och ställföreträdare för vuxna*. Den utredningen ligger till grund för ett fortsatt arbete, och så småningom kommer en proposition 2007. Även om Moderaterna beklagar att den kommer sent vet vi att den kommer. Därför finns det, som vi ser det, ingen anledning att gå det arbetet i förväg. Vi får anledning att ta ny ställning i frågorna när propositionen läggs fram. Av det enkla skälet vill vi avslå de två första reservationerna.

Vi har debatterat ensamkommande barn och ett förslag om att god man ska förordnas för dem. Frågan är om detta är ett relevant krav eller inte. Förra riksmötet fastställde lagutskottet att det verkligen är angeläget att ärenden om ensamkommande barn handläggs så skyndsamt som möjligt. Men är det bästa att låsa fast det vid en 24-timmarsgräns? Är det i praktiken alltid för barnens bästa? Det finns en praktik att hantera också. Sedan kan man fråga sig varför man ska nöja sig med 24 timmar. Varför är det ingen som föreslår 20 timmar? Vi resonerar om att det ska ske skyndsamt, inom ett dygn.

Fru talman! När det gäller reservationen angående könsneutrala författningar kan vi konstatera att regeringen har påbörjat det arbetet. Som jag sade handlar detta om värderingar. Man har gjort en genomgång av aktuella lagrum i samband med propositionen om assisterad befruktning och föräldraskap. Jag är övertygad om att det sker en förflyttning i alla dessa värderingsfrågor. Arbetet kommer att fortsätta så småningom.

Vad gäller den gemensamma borgerliga reservationen om talerätt i mål om hävande av faderskap säger man från bland andra Moderaterna att detta måste komma till stånd, och man kräver att det utreds nu. Vi vidhåller att det måste göras en tillfredsställande avvägning. Det har även Bertil Kjellberg sagt. Det ska vara en avvägning mellan moder, barn och fader. Det ska präglas av hänsyn till barnets bästa. Jag kan inte låta bli att säga att samtidigt som man kräver utredningar i snart sagt de flesta frågor kräver borgerligheten en minskning av resurserna i Regeringskansliet med 560 miljoner. Frågan återkommer säkert så småningom och kommer att hanteras senare. Nu tar vi ställning till om den ska tas upp i dag, och det säger vi nej till. Vi ser det inte som så angeläget i dag.

Även vad gäller reservationen om fastställande och hävande av moderskap har också Bertil Kjellberg hänvisat till ett pågående arbete. Det kommer snart ett förslag från regeringen om DNA-analys för att visa släktskap.

De flesta frågor om adoption är också under beredning. Vi har nyligen ändrat i lagen om internationell adoptionsförmedling i syfte att stärka barnens rätt i adoptionsprocesser. Vi har från lagutskottet föreslagit – och också fått godkänt av kammaren – att ett adoptivförhållande ska jämföras med biologiskt släktskap vid tillämpning av äktenskapshinder. Frågan om att ålägga adoptivföräldrar att informera barnet om att det är adopterat håller man faktiskt på att bereda för närvarande inom Regeringskansliet. Innan vi tar ställning till om vi ska göra en översyn av hela adoptionsinstitutet vill vi invänta uppföljningen av den nyligen förändrade lagstiftningen.

Kristdemokraterna vill riva upp möjligheten för registrerade partner att prövas som adoptivföräldrar och möjligheten till assisterad befruktning för registrerade partner och homosexuella sambor. Det är man ganska ensam om. Alla vi som finns i denna kammare kommer in i detta arbete och möter nya frågor. Då sker det en värderingsförskjutning. Jag skulle enkelt och snällt vilja säga: Tiden och verkligheten har hunnit i kapp oss socialdemokrater. Den kommer säkert att hinna i kapp er kristdemokrater också.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 12 §.)

9 § Arvsrättsliga frågor

Föredrogs
lagutskottets betänkande 2005/06:LU10
Arvsrättsliga frågor.

Anf. 89 CHRISTINA NENES (s):

Fru talman! Nu ska vi behandla lagutskottets betänkande nr 10. Det handlar om arvsrättsliga frågor. I betänkandet behandlar utskottet 18 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden. Det handlar om olika arvsrättsliga frågor. Som exempel kan nämnas Allmänna arvsfondens rätt till arv, registrering av testamenten, efterlevande makes och särkullbarns arvsrätt, sambos arvsrätt och arvsrätt för kusiner.

I behandlingen av frågan om registrering av testamenten har det varit en utfrågning med Kammarkollegiets generaldirektör Anders Eriksson. Det pågår nu ett arbete i Regeringskansliet för att tillsätta en utredning. Det pågår också ett arbete med beredning av Ärvdabalksutredningens betänkande.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden.
I betänkandet finns också 5 reservationer.

Anf. 90 BERTIL KJELLBERG (m):

Fru talman! Dagens debatter i lagutskottets ärenden liknar programtablån för sommar-tv: Det är bara repriserna. Det gäller även det här ärendet.

Vi ska diskutera arvsrätten mellan makar. Att den efterlevande ärver sin make eller maka är en relativt ny företeelse i svensk rätt. Huvudregeln infördes 1988. Tidigare ärvde barnen, bröstarvingarna, sin avlidna förälder. Genom lagändringen 1988 ärver den efterlevande maken eller maken om det endast finns gemensamma barn. Hade den avlidna egna barn, så kallade särkullbarn, ärver de direkt.

Det är en sympatisk ordning, och jag anser inte att det finns någon anledning att ändra på detta, utom vad gäller en form av egendom, nämligen enskild egendom. Enskild egendom är i dessa sammanhang egendom som någon ärvt eller erhållit i gåva med föreskrift om att den ska vara enskild, eller egendom som makarna kommit överens om ska vara enskild. Syftet med en sådan föreskrift är att man vid en äktenskapsskillnad ska skydda egendomen från den andra makens krav. Vi anser att det finns liknande skäl för att enskild egendom inte ska ärvas av den efterlevande maken.

Låt mig ta ett exempel. Den avlidne maken har ärvt en släktgård som varit i hans familjs ägo under mycket lång tid. Fastigheten är enskild egendom. När han dör ärver den efterlevande maken fastigheten med fri förfoganderätt, vilket innebär att hon kan sälja fastigheten och antingen leva upp pengarna eller ge bort dem utan att de gemensamma barnen kan påverka detta. Det anser vi vara fel. Det naturliga är att huvudregeln är att enskild egendom ärvs direkt av bröstarvingarna. Makarna har naturligtvis möjlighet att genom ett äktenskapsförord göra enskild egendom till giftorättsgods eller genom ett testamente förordna att den enskilda egendomen ska ärvas av den efterlevande.

Fru talman! Så till en annan fråga. I svensk rätt har inte kusiner arvsrätt. Det finns inga sakliga grunder för att begränsa arvsrätten och låta staten överta egendomen, utan detta grundar sig på en gången tids rättspolitiska värderingar. På den tiden ifrågasattes hela arvsrätten.

Familjen är den mest grundläggande gemenskapen i ett samhälle, och ett återinförande av arvsrätten för kusiner anser vi kan stärka denna gemenskap. I det globala samhället, som nu Sverige har blivit en del av, har synen på vilka som tillhör familjen och släkten fått en vidare innebörd än vad den har haft under modern tid hos oss. Vi anser att det principiellt är felaktigt att staten går in som arvinge när det finns andra nära släktingar, som kusiner. Det kan vara särskilt stötande när Allmänna arvsfonden använder pengarna, som man fått ärvat, till ändamål som varit helt främmande för den avlidne. För oss är det naturligt att arvsrätten utvidgas till att gälla även kusiner.

Fru talman! Slutligen yrkar jag bifall till reservation 1 under punkt 1.

Anf. 91 JAN ERTSBORN (fp):

Fru talman! Jag ska uppehålla mig lite vid efterlevande makes och särkullbarns arvsrätt och det motsatsförhållande som uppenbarligen finns. Låt mig börja med att citera:

”När Bengt gick bort blev det ett hårt slag. Varken Bengt eller jag hade en aning om att hans barn från förra äktenskapet hade rätt till hälften av bostadsrätten och fritidshuset. Efteråt har jag förstått att vi kunde ha ordnat så att hans barn fick ut sitt arv först när vi båda var borta. Nu har jag fått sälja fritidshuset och flytta från bostadsrätten och tar en dag i sänder...” Sedan står det: ”Ulla 57 år”.

Det här är hämtat ur en annons som en juristfirma här i Stockholm publicerar med jämna mellanrum för att göra reklam för sina juridiska tjänster som alldeles uppenbarligen går ut på att någon av dessa parter, antingen efterlevande make eller, som i detta fall, särkullbarnet, ska få mindre än vad vi lagstiftare har tänkt oss.

Ska vi låta det vara så, eller ska vi titta över det här problemet, när den efterlevande maken sitter i en bostadsrätt och inte kan lösa ut särkullbarnen på annat sätt än genom att sälja bostadsrätten eller villan?

Vi vill genom vår reservation, som bygger på en motion från oss, att man ska titta på det här problemet och se om man kan hitta en vettig avvägning mellan de här intressena. Kanske – jag säger det som en tanke – skulle man kunna göra så att särkullbarnen får nöja sig med att få en säkerhet i bostadsrätten. På det viset skulle den efterlevande maken kunna bo kvar.

Under alla förhållanden måste man titta noga på detta, men jag tycker att det är ett mycket angeläget spörsmål. Det är ett av de spörsmål som jag tycker att vi ska prioritera när man, som Raimo Pärssinen sade för en stund sedan, måste prioritera i de utredningskrav som vi reser här från riksdagen gentemot regeringen. Det här känns mycket angeläget.

En del av den här problematiken behandlades i Ärvdabalksutredningen. Den kom 1998, och vad har hänt sedan dess? Jo, frågan om dödförklaring togs upp för ett år sedan på grund av den tragiska katastrofen som inträffade. Men övriga frågor i den utredningen har inte kommit till oss här i riksdagen. De bereds i departementet, alltså sedan 1998. Det är dags att man gör någonting åt den där utredningen och att man tittar på just det här problemet med efterlevande makes och särkullbarns motstridiga intressen.

Jag yrkar bifall till vår reservation nr 2.

Slutligen vill jag bara uttrycka min tillfredsställelse över vårt gemensamma ställningstagande beträffande registrering av testamenten. Detta är också en angelägen reform som jag hoppas att vi får se ganska snart.

Anf. 92 TASSO STAFILIDIS (v):

Fru talman! Även jag är glad över utskottets ställningstagande vad gäller möjligheten att registrera testamenten. Vänsterpartiet lyfte upp frågan redan under förra mandatperioden, och nu är det roligt att hela utskottet är inne på samma linje.

Fru talman! Vänsterpartiet har två reservationer i det här betänkandet, och den ena reservationen handlar om efterlevande makes och särkullbarns arvsrätt. Jag instämmer i det som Jan Ertsborn tog upp här om att vi måste se över frågan. Det är inte skäligt så som det ser ut i dag, framför allt inte när man på olika sätt kan tricksa sig till lösningar som i alla fall inte vi som lagstiftare har tänkt oss ska var möjliga enligt det regelverk som finns.

Men jag vill säga emot Bertil Kjellberg som sade att det här var en repris. Det finns faktiskt en ny fråga, och det är den jag tänker prata om, fru talman. Det handlar om sambors arvsrätt.

Människor vill ha trygghet, och vår roll som lagstiftare är att skapa system för människors samlevnad som kan garantera att alla får det. Ibland är det svårt eftersom lagen inte alltid kan täcka in alla de fall som uppstår i det verkliga livet. Men när vi som lagstiftare ser uppenbara luckor i lagen bör vi agera för att täppa till dem.

Tsunamikatastrofen visade vilka brister som finns i sambolagen, och vi har sett det förut, efter Estonias förlisning, till exempel. Plötsligt blir människor tvungna att gå från hus och hem efter att ha mist en livskamrat, som om inte det räckte. Man upptäcker att den lagstiftning som man trott skulle vara ett skydd inte alls är något skydd, bara för att man valt att inte gifta sig eller registrera partnerskap.

Fru talman! I höstas träffade jag en kvinna, Eva, som levt tillsammans med sin man i 25 år när han plötsligt gick bort. Mannen var Stieg Larsson, författaren som vigde sitt liv åt att bekämpa högerextremismen. Stieg levde periodvis under dödshot, och för att undvika att han skulle spåras av nazisterna via offentliga register valde paret helt enkelt att inte gifta sig, av säkerhetsskäl. Som i så många andra fall skrev inte Eva och Stieg något inbördes testamente. När jag frågade Eva om detta sade hon att de hade utgått från att sambolagen skulle skydda den efterlevande om någon av dem avled. För sent upptäckte hon att sambolagen inte gav henne någon som helst trygghet.

Konsekvenserna av bristerna i sambolagen blev i Evas fall att rättigheterna till hela Stiegs livsverk, som journalist och författare, hamnade hos släktingar till Stieg som han enbart haft sporadisk kontakt med under de senaste 30 åren.

Fru talman! Utskottet har valt att avslå Vänsterpartiets motion om arvsrätt för sambor med motiveringen att man inte vill införa ett äktenskapsliknande system av lägre dignitet. Det är verkligen inte det som har varit vår tanke när vi skrev den här motionen. Alla som har läst motionen har också kunnat se att vårt förslag handlar om att domstolen, efter det att den efterlevande sambon har väckt talan, ska göra en skälighetsprövning av sambons rätt till arv. Det handlar alltså inte om något som ska ske automatiskt, och det handlar inte om ett äktenskap *light*.

Fru talman! En sådan här möjlighet finns faktiskt i dag i de situationer där det inte finns någon som kan arva den avlidne. Då hamnar det hela hos Kammarkollegiet. Och Kammarkollegiet, fru talman, gör sådana här skälighetsbedömningar. De gör skälighetsbedömningar just när det gäller sambopar.

Men om en avlidne person har arvingar, som i det exempel som jag lyfte upp, så kan det inte göras en skälighetsbedömning. I det här exemplet, där en person har levat i 30 år tillsammans med sin livskamrat, kommer personen att mista allt som man inte har förvärvat gemensamt.

Det finns människor som precis som Eva och Stieg av olika anledningar inte kan gifta sig eller registrera partnerskap. Det finns också människor som helt enkelt inte tänker på döden och att de borde skriva ett inbördes testamente. Det finns även människor som tror att sambolagen faktiskt innehåller regler som ger sambor arvsrätt.

Jag tycker inte att människors valfrihet när det gäller samlevnadsform ska få gå ut över enskilda personers möjlighet att bo kvar i sin bostad eller, som i Evas fall, ta del av rättigheterna till verk som hon själv har varit med och skapat. Eva och Stieg levde i symbios. Hans författarskap förutsatte hennes stöd och engagemang.

Därför, fru talman, står jag bakom de reservationer som Vänsterpartiet har lämnat. Men för tids vinnande yrkar jag bifall bara till reservation 4 under punkt 2.

Anf. 93 MARIA HASSAN (s):

Fru talman! Som tidigare har sagts har arvsrättsliga frågor debatterats förut. Jag tror inte att det har tillkommit några nya argument eller motargument. Men dessa frågor är intressanta att debattera eftersom de berör oss alla förr eller senare.

Jag börjar mitt anförande med att läsa ett litterärt stycke:

Han såg hur syskon reste sig mot syskon, barn mot far eller mor, far eller mor mot barn. De heligaste blodsband slets som om de varit sköra som de spindelvävstrådar, som höstetid flyger omkring i luften. Några tusentals kronor, ja, en enda liten möbel, kunde plötsligt få en betydelse som om det varit fråga om omistliga livsvärden. Hela den mänskliga lumpenheten steg ohöljd fram för honom i dessa, ofta med finstil tryckta notiser.

Detta är ett stycke ur Gustaf Hellströms skärgårdsroman *Storm över Tjurö*. Trots att romanen är skriven 1935 kan detta vara en målande beskrivning av arvstvister som utspelas även i dag och inte bara i Sverige utan i vilket land som helst. I Välfärds-Sverige handlar arvet i dag inte endast om ekonomi, utan om känslor. I dag, när det inte är ovanligt att människor bildar familjer mer än en gång och får barn i både två och tre kullar kan tillhörighetskänsla, ett minne efter den avlidne, kärlek eller bitterhet betyda mer än pengar.

En människa dör – vad vi vet – bara en gång. Vi måste därför ta ställning till hur reglerna ska se ut när detta händer. Det är inte alltid lätt för lagstiftaren att tillgodose de sammansvetsade känslomässiga och ekonomiska intressena i arvsrättsliga frågor.

Hur lätt är det att göra avvägningen mellan efterlevande makes och särkullbarnens arvsrätt? I sina reservationer vill Moderaterna, Folkpartiet och Vänsterpartiet stärka den efterlevande makens rätt, särskilt i de fall när tillgångarna i ett dödsbo består av en bostad.

Förändringar i svensk arvsrättslagstiftning återspeglar samhällsutvecklingen, bland annat förändringar i kvinnans och barnens ställning och dagens familjebildning. Sedan 1987 ärver efterlevande make före makarnas gemensamma bröstarvingar. Ett enda undantag gäller, och det

är för så kallade särkullbarn – bröstarvingar som är avkomlingar till den avlidne. Det finns tydliga förklaringar till särkullbarnens rätt att få ut sin laglott direkt. Oftast har särkullbarn inte samma känslomässiga förhållande till den efterlevande make som makarnas gemensamma barn har. Det föreligger en risk att det efter den andra makens död inte finns kvar något arv för dessa barn. Men situationen kan bli otillfredsställande om bostaden är den enda förmögenheten i kvarlåtenskap och den överlevande måste sälja sin bostad.

Fru talman! Politik är att vilja, men det är också att välja. I denna fråga måste vi beakta dels efterlevande make eller maka, dels särkullbarnen. Dessa intressen är principiellt motstridiga. Vi måste välja hur prioriteringen ska gå till. Särkullbarnet vill ha arvet efter sin mamma eller pappa, men den efterlevande vill bo kvar. Vi är inte beredda att låta efterlevande ha rätt till särkullbarnets inestående laglott eftersom det kan äventyra särkullbarnets hela arv. Som bekant går det inte att äta tårtan och samtidigt behålla den. Man kan inte ge laglotten till särkullbarnet samtidigt som den efterlevande får behålla den.

Dagens regler fyller sitt syfte och utgör i normala fall en god balans mellan efterlevande make och särkullbarnens befogade möjligheter att begära ut sin laglott. Samtidigt finns det enligt 12 kap. 2 § ärvdabalken en jämningsregel som innebär att den efterlevande maken får behålla sitt giftorättsgods som sin andel vid bodelningen. Den efterlevande maken disponerar ensam denna jämningsmöjlighet. Genom jämningsregeln kan den efterlevande maken skydda sin egendom mot den avlidne makens särkullbarn och testamentstagare. Dessutom bör man nämna den så kallade basbeloppregeln, som ger efterlevande make rätt att behålla en så stor del av egendomen i kvarlåtenskapen att det motsvarar fyra gånger prisbasbeloppet. Regeln går före särkullbarnens rätt att genast utfä sitt arv.

Särkullbarn får i stället nöja sig med att dela på den avlidnes egendom, vilket också är rimligt med tanke på att det var deras pappa eller mamma.

I dag finns också redan en möjlighet för särkullbarnet att avstå sin rätt till förmån för den avlidnes efterlevande make. Detta sker naturligtvis i sådana fall där särkullbarnens relation till den efterlevande är god. Men det skulle vara olyckligt att införa ett krav på att särkullbarnet skulle tvingas avstå sin rätt ifall relationen är dålig, inte minst med tanke på att efterlevande har en fri förfoganderätt över egendomen.

Ärvdabalksutredningen nämndes här. Jag har läst betänkandet, och jag finner inte att det finns något förslag om att se över dessa regler. Utredningen anser att reglerna motsvarar allmänhetens rättsuppfattning i de frågorna.

Enligt svensk lagstiftning omfattar arvsordningen tre arvsklasser, och ordningen mellan dem bygger på den allmänna uppfattningen om släktskapets närhet. Kusiner och avlägsnare släktingar uteslöts från arvsrätten 1928. När arvsberättigad släkting saknas tillfaller arvet Allmänna arvsfonden. Moderata riksdagsledamöter föreslår i sin motion att man ska återinföra kusinernas rätt till arv. Det har inte framkommit att den lagändringen efterfrågats av allmänheten.

Det är ganska sällsynt att en person helt saknar närmare anhöriga än kusiner, och det finns alltid en möjlighet att testamentera. Dessutom kan Allmänna arvsfonden i vissa fall avstå arv eller försäkringsbelopp till arvlåtarens släkting eller någon annan person som har stått arvlåtaren nära om det kan anses skäligt eller stämmer överens med arvlåtarens yttersta vilja.

Fru talman! Människorna väljer i dag olika samlevnadsformer, bland annat samboförhållande. Vänsterpartiet anser att rättsligt skydd för sambor bör stärkas, och yrkar att man inför en möjlighet för efterlevande sambo att, efter prövning i domstol, få arva sin partner. När den nya sambolagstiftningen infördes 2003 anförde lagutskottet att man inte borde införa så utförliga regler för samboförhållanden att de skulle efterlikna reglerna för äktenskap utan att i själva verket ge samma rättsliga skydd som äktenskap. Enligt sambolagen delas gemensam bostad och bohag vid samboförhållandets upplösning, och vid dödsfall kan endast den efterlevande begära bodelning. Efter bodelning har den efterlevande alltid rätt att som sin andel få ut så mycket av den behållna egendomen som motsvarar värdet av två basbelopp. Det bästa borde förstås vara att sambopar reglerade arvsfrågor genom testamente. Lagutskottet vidhåller sitt tidigare ställningstagande i den frågan.

Med detta yrkar jag bifall till förslaget i lagutskottets betänkande och avslag på samtliga motioner.

Anf. 94 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Maria Hassan! I talarstolen tidigare sade jag att det inte är så att vi begär någon *light*-variant av äktenskapet. Du har väl märkt tidigare att vi i Vänsterpartiet tvärtom vill ha många olika samlevnadsformer som gör det möjligt för folk att själva välja utan att någon uppifrån talar om hur de ska ha det.

Det vi vill ha är en liten klausul som gör att en domstol kan göra en skälighetsbedömning. Det handlar inte om någon automatisk arvsrätt på något sätt. Det handlar om en klausul som gör att man kan pröva detta i domstol. Det är alltså inte kreti och pleti eller du och jag som ska göra bedömningen, utan det är en domstol. Det är en väldigt stor skillnad mot det avslagsmotiv som lagutskottet för fram där man försöker påstå att Vänsterpartiet vill införa samma arvsrätt i samboförhållanden som i äktenskap.

Anf. 95 MARIA HASSAN (s) replik:

Fru talman! Jo, Tasso, om vi accepterar olika samlevnadsformer får vi acceptera att det finns olika rättsskydd bakom dem. Det fall som du berättade om i ditt anförande tyder snarare på att vi måste satsa mer på upplysningskampanjer. Efter 25 år i ett samboförhållande visste inte Eva vilka rättsskydd som hon hade i det förhållandet. Bli det inte så att vi lurar människor att de har ett rättsskydd som de i själva verket inte har?

Anf. 96 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Jag har tjtat om hur viktigt det är med informationskampanjer, inte minst när vi antog den nya sambolagen med de ändringar som vi gjorde där. Nu har det framkommit att människor inte har all information. De tror att de omfattas av vissa regler, framför allt när det

gäller sambolagen och arvsrätt. Många tror att de får arva fast de inte får det. Informationskampanjer når inte ut.

När vi här i riksdagen är medvetna om det, när vi vet att informationen inte når ut till alla, när vi vet att det förekommer sådana här fall och framför allt när vi vet att Kammarkollegiet kan göra sådana skälighetsbedömningar i fall där den avlidne inte har några bröstarvingar, varför ska vi då inte ha en liknande möjlighet i domstolar i de fall där det finns skäl? I det här fallet handlade det framför allt om att man skulle skydda sig mot att bli utsatt för våld och hot från nynazister. Det var grundorsaken till att de till exempel inte gifte sig. Och det finns ju många fler. Detta var bara ett exempel. Varför ska det inte vara möjligt att göra en skälighetsbedömning? Det är inte detsamma som att likställa samboförhållanden med äktenskap och partnerskap vad gäller arvsrätten.

Anf. 97 MARIA HASSAN (s) replik:

Fru talman! Jag är rädd för att om vi inför den nämnda klausulen in-
vaggas vi människor i tron att den ger samma rättsliga skydd som äkten-
skapet. Vilka andra rättsskydd ska vi undanta eller införa i sambolagen?
Är det inte bättre att upplysa människor om att de ska vara medvetna om
vilket rättsligt skydd de har när de ingår samboförhållande respektive
äktenskap? Då kan människor ta konsekvenserna av sitt handlande.

Anf. 98 VIVIANN GERDIN (c):

Fru talman! Även i det här betänkandet finns det flera intressanta
motioner under rubriken Arvsrättsliga frågor. Det är förslag väl värda att
fundera på och även att stödja.

Angående särkullbarns rätt att utkräva arv direkt efter en anhörigs
död vill jag här ge till känna att vi stöder reservation 2 under punkt 1. Det
framgår inte av betänkandet. Vi gör det därför att Folkpartiets motion
L276 yrkande 1 överensstämmer med Centerpartiets motion L257. Det
har inte tidigare yrkats bifall till denna i utskottet, och därför gör jag det
här i kammaren.

Det är flera partier som har framfört förslag på att vi behöver se över
reglerna för särkullbarns arvsrätt. Vi tycker faktiskt att det finns skäl för
det utifrån några exempel från verkligheten som andra tidigare har åter-
givit här.

Regler för arvsrätt väcker ofta känslor, och oftast till förmån för den
som betecknas som den svagare parten. När tillgångarna i ett dödsbo
endast består av bostaden och bohaget och särkullbarn kräver ut sin arvs-
rätt finns det faktiskt skäl att fundera över om inte reglerna borde kunna
balanseras bättre mellan arvtagarna, exempelvis mellan en änka och
särkullbarnet. Jag tycker att särkullbarnets arvsrätt bör ses över. Vi anser
att man även måste ta hänsyn till de övriga arvtagarna. Det kan vara en
gammal änka som tvingas sälja huset och flytta.

Det kan faktiskt också vara en småbarnspappa. Det kan vara en hustru
som har dött och som har ett barn som bor på ett annat håll. Med dagens
regler blir den här unga pappan med små barn tvungen att bryta upp från
hemmet. Det är olyckligt när den ena barnkullen ställs emot den andra.
Vilka barn ska ha företräde till arv före andra barn?

Låt mig ta ytterligare ett exempel från verkligheten. En pensionerad änka tvingades sälja sitt hus där makarna hade levt i över 30 år för att ett särkullbarn skulle få ut sitt arv. Först kommer förlusten av en nära anhörig och sedan också förlusten av bostaden där man har bott nästan hela sitt liv.

Det borde vara möjligt att genom en utredning komma fram till ett förslag där vi förenar de här berördas önskemål. Av uppdraget bör det också framgå att fokus bör vara på arv just där dödsboets tillgångar endast är bostaden och bohaget. De fyra basbelopp som i dag undantas, där arvingen eller änkan inte behöver dela med sig, är alltså drygt 100 000. Det räddar inte den här situationen där det handlar om en bostad och en fastighet med mycket större värde.

Sedan vill jag också säga att vi i Centerpartiet är mycket positiva till att regeringen har ambitioner att göra en översyn och en utredning för att en registrering av testamenten ska kunna komma till stånd. Det är mycket otillfredsställande i dag när testamenten försvinner att det inte finns någon form av registrering. Det skulle underlätta betydligt för många om det fanns någon som ansvarar för och säkrar att testamenten finns kvar efter den dödes bortgång så att man kan ta hänsyn till dennes vilja. Det kan man göra genom att det sker en frivillig registrering.

För övrigt står vi i Centerpartiet bakom övriga ställningstaganden i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 12 §.)

10 § Namnlagen

Föredrogs
lagutskottets betänkande 2005/06:LU11
Namnlagen.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 12 §.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.00 på förslag av andre vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 16.00 då votering skulle äga rum.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 16.00.

TU3 Post- och kassaservice

Punkt 1 (Ansvar för post- och kassaservice)

1. utskottet
2. res. 1 (m, fp)
3. res. 2 (c, kd)
4. res. 3 (v)
Förberedande votering 1:
39 för res. 2
24 för res. 3
202 avstod
84 frånvarande
Kammaren biträdde res. 2.
Förberedande votering 2:
77 för res. 1
41 för res. 2
147 avstod
84 frånvarande
Kammaren biträdde res. 1.
Huvudvotering:
126 för utskottet
74 för res. 1
65 avstod
84 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 113 s, 1 fp, 11 mp, 1 -
För res. 1: 39 m, 35 fp
Avstod: 1 s, 24 kd, 22 v, 17 c, 1 -
Frånvarande: 30 s, 16 m, 12 fp, 9 kd, 6 v, 5 c, 6 mp
Gunnar Nordmark (fp) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Punkt 2 (Prisreglering)

1. utskottet
2. res. 5 (v)
Votering:
197 för utskottet
24 för res. 5
40 avstod
88 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 75 s, 38 m, 35 fp, 23 kd, 16 c, 10 mp
För res. 5: 22 v, 2 -
Avstod: 36 s, 1 m, 1 fp, 1 kd, 1 c
Frånvarande: 33 s, 16 m, 12 fp, 9 kd, 6 v, 5 c, 7 mp
Carina Adolfsson Elgestam, Peter Jonsson, Sonia Karlsson, Rolf Lindén,
Anne Ludvigsson, Christina Nenes, Fredrik Olovsson och Marina Pet-

tersson (alla s) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Axel Darvik (fp) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 5 (Tillgängligheten vid Postens serviceställen m.m.)

1. utskottet
2. res. 8 (fp, kd, c)

Votering:

188 för utskottet

76 för res. 8

85 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 39 m, 1 fp, 22 v, 11 mp, 2 -

För res. 8: 35 fp, 24 kd, 17 c

Frånvarande: 31 s, 16 m, 12 fp, 9 kd, 6 v, 5 c, 6 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

TU4 Från IT-politik för samhället till politik för IT-samhället

Punkt 1 (Avslag på propositionen)

1. utskottet
2. res. 1 (m, fp, kd, c)

Votering:

149 för utskottet

116 för res. 1

84 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 22 v, 11 mp, 2 -

För res. 1: 39 m, 36 fp, 24 kd, 17 c

Frånvarande: 30 s, 16 m, 12 fp, 9 kd, 6 v, 5 c, 6 mp

Punkt 5 (Samverkan inom offentlig förvaltning)

1. utskottet
2. res. 4 (m, fp, kd, c)

Votering:

149 för utskottet

115 för res. 4

85 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 22 v, 11 mp, 2 -

För res. 4: 39 m, 35 fp, 24 kd, 17 c

Frånvarande: 30 s, 16 m, 13 fp, 9 kd, 6 v, 5 c, 6 mp

Punkt 13 (Bredbandsutbyggnad m.m.)

1. utskottet
2. res. 12 (m, fp, kd, c)

Votering:

148 för utskottet

117 för res. 12

84 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 22 v, 11 mp, 2 -

För res. 12: 1 s, 39 m, 36 fp, 24 kd, 17 c

Frånvarande: 30 s, 16 m, 12 fp, 9 kd, 6 v, 5 c, 6 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

TU7 Haveriutredningen vid mindre allvarliga luftfartsolyckor

Kammaren biföll utskottets förslag.

12 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

SoU6 Psykiatri

Punkt 1 (Den psykiatriska vårdens organisation, finansiering, arbetsmetoder m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

3. res. 2 (fp)

4. res. 3 (kd)

5. res. 5 (c)

Förberedande votering 1:

24 för res. 3

17 för res. 5

223 avstod

85 frånvarande

Kammaren biträdde res. 3.

Förberedande votering 2:

36 för res. 2

24 för res. 3

205 avstod

84 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Förberedande votering 3:

39 för res. 1

36 för res. 2

189 avstod

85 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Prot. 2005/06:61

25 januari

Huvudvotering:
144 för utskottet
39 för res. 1
82 avstod
84 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 114 s, 18 v, 10 mp, 2 -
För res. 1: 39 m
Avstod: 36 fp, 24 kd, 4 v, 17 c, 1 mp
Frånvarande: 30 s, 16 m, 12 fp, 9 kd, 6 v, 5 c, 6 mp

Punkt 3 (Barn- och ungdomspsykiatri)

1. utskottet
2. res. 9 (mp)
Votering:
231 för utskottet
13 för res. 9
20 avstod
85 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 114 s, 38 m, 36 fp, 24 kd, 2 v, 17 c
För res. 9: 1 m, 11 mp, 1 -
Avstod: 19 v, 1 -
Frånvarande: 30 s, 16 m, 12 fp, 9 kd, 7 v, 5 c, 6 mp

Punkt 4 (Evidensbaserade behandlingsmetoder)

1. utskottet
2. res. 10 (kd, m)
Votering:
203 för utskottet
62 för res. 10
84 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 114 s, 1 m, 36 fp, 22 v, 17 c, 11 mp, 2 -
För res. 10: 38 m, 24 kd
Frånvarande: 30 s, 16 m, 12 fp, 9 kd, 6 v, 5 c, 6 mp

Punkt 11 (Stödpersoner)

1. utskottet
2. res. 19 (v)
Votering:
242 för utskottet
23 för res. 19
84 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 39 m, 36 fp, 24 kd, 17 c, 11 mp, 1 -

För res. 19: 22 v, 1 -

Frånvarande: 30 s, 16 m, 12 fp, 9 kd, 6 v, 5 c, 6 mp

Prot. 2005/06:61

25 januari

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU8 Tandvårdsfrågor

Punkt 1 (Tandvårdsförsäkringen m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

3. res. 2 (fp)

4. res. 4 (c)

Förberedande votering 1:

36 för res. 2

17 för res. 4

212 avstod

84 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Förberedande votering 2:

39 för res. 1

35 för res. 2

191 avstod

84 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

148 för utskottet

39 för res. 1

76 avstod

86 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 22 v, 10 mp, 2 -

För res. 1: 39 m

Avstod: 35 fp, 24 kd, 17 c

Frånvarande: 30 s, 16 m, 13 fp, 9 kd, 6 v, 5 c, 7 mp

Punkt 3 (Ändring i tandvårdsförordningen m.m.)

1. utskottet

2. res. 5 (kd)

Votering:

240 för utskottet

22 för res. 5

1 avstod

86 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 39 m, 36 fp, 22 v, 16 c, 11 mp, 2 -

För res. 5: 22 kd

Avstod: 1 kd

Frånvarande: 30 s, 16 m, 12 fp, 10 kd, 6 v, 6 c, 6 mp

Punkt 4 (Biverkningar av dentala material)

1. utskottet

2. res. 6 (m, kd)

Kammaren biföll utskottets förslag med acklamation.

Punkt 5 (Amalgamanvändningen m.m. i Sverige och inom EU)

1. utskottet

2. res. 8 (v)

Votering:

197 för utskottet

22 för res. 8

46 avstod

84 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 39 m, 35 fp, 8 mp, 1 -

För res. 8: 21 v, 1 -

Avstod: 1 fp, 24 kd, 1 v, 17 c, 3 mp

Frånvarande: 30 s, 16 m, 12 fp, 9 kd, 6 v, 5 c, 6 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

LU6 Fastighetsrättsliga frågor

Punkt 1 (Felreglerna i jordabalken)

1. utskottet

2. res. 1 (fp)

Votering:

201 för utskottet

41 för res. 1

22 avstod

85 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 38 m, 24 kd, 2 v, 11 c, 11 mp, 1 -

För res. 1: 36 fp, 5 c

Avstod: 20 v, 1 c, 1 -

Frånvarande: 30 s, 17 m, 12 fp, 9 kd, 6 v, 5 c, 6 mp

Punkt 4 (Friköp av historiska arrenden)

1. utskottet
2. res. 3 (v)

Votering:

226 för utskottet

35 för res. 3

4 avstod

84 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 39 m, 36 fp, 24 kd, 15 c, 1 -

För res. 3: 1 s, 22 v, 11 mp, 1 -

Avstod: 2 s, 2 c

Frånvarande: 30 s, 16 m, 12 fp, 9 kd, 6 v, 5 c, 6 mp

Karin Svensson Smith (-) anmälde att hon avsett att rösta nej men markrats ha röstat ja.

Punkt 5 (Kreditsäkerhet i byggnader på annans mark)

1. utskottet
2. res. 4 (fp, v)

Votering:

205 för utskottet

59 för res. 4

85 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 39 m, 23 kd, 17 c, 11 mp, 1 -

För res. 4: 36 fp, 1 kd, 22 v

Frånvarande: 30 s, 16 m, 12 fp, 9 kd, 6 v, 5 c, 6 mp, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

LU9 Förmyndarskap och föräldraskap

Punkt 2 (God man för ensamkommande barn)

1. utskottet
2. res. 3 (m, fp, kd)

Votering:

147 för utskottet

116 för res. 3

86 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 112 s, 22 v, 11 mp, 2 -

För res. 3: 39 m, 36 fp, 24 kd, 17 c

Frånvarande: 32 s, 16 m, 12 fp, 9 kd, 6 v, 5 c, 6 mp

Punkt 5 (Talerätt i mål om hävande av faderskap)

1. utskottet
2. res. 5 (m, fp, kd, c)

Votering:

148 för utskottet

117 för res. 5

84 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 22 v, 10 mp, 2 -

För res. 5: 39 m, 36 fp, 24 kd, 17 c, 1 mp

Frånvarande: 30 s, 16 m, 12 fp, 9 kd, 6 v, 5 c, 6 mp

Punkt 9 (Adoption)

1. utskottet

2. res. 11 (v)

Votering:

157 för utskottet

33 för res. 11

73 avstod

86 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 3 m, 1 fp, 23 kd, 16 c, 1 mp

För res. 11: 22 v, 9 mp, 2 -

Avstod: 36 m, 35 fp, 1 kd, 1 c

Frånvarande: 31 s, 16 m, 12 fp, 9 kd, 6 v, 5 c, 7 mp

Beatrice Ask (m) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Gunnar Andrén (fp) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 10 (Assisterad befruktning för registrerade partner och homosexuella sambor)

1. utskottet

2. res. 12 (kd)

Votering:

235 för utskottet

25 för res. 12

2 avstod

87 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 37 m, 34 fp, 22 v, 16 c, 11 mp, 2 -

För res. 12: 1 fp, 24 kd

Avstod: 1 m, 1 c

Frånvarande: 31 s, 17 m, 13 fp, 9 kd, 6 v, 5 c, 6 mp

Punkt 11 (Assisterad befruktning)

1. utskottet
2. res. 14 (v)

Votering:

194 för utskottet
34 för res. 14
37 avstod
84 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 39 m, 24 kd, 17 c, 1 mp
För res. 14: 22 v, 10 mp, 2 -
Avstod: 1 s, 36 fp
Frånvarande: 30 s, 16 m, 12 fp, 9 kd, 6 v, 5 c, 6 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

LU10 Arvsrättsliga frågor

Punkt 1 (Efterlevande makes och särkullbarns arvsrätt)

1. utskottet
2. res. 1 (m)
3. res. 2 (fp)

Förberedande votering:

47 för res. 1
52 för res. 2
165 avstod
85 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Huvudvotering:

139 för utskottet
51 för res. 2
69 avstod
90 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 1 fp, 24 kd, 2 v, 1 c
För res. 2: 35 fp, 16 c
Avstod: 36 m, 20 v, 11 mp, 2 -
Frånvarande: 33 s, 19 m, 12 fp, 9 kd, 6 v, 5 c, 6 mp

Punkt 2 (Sambos arvsrätt)

1. utskottet
2. res. 4 (v)

Votering:

241 för utskottet
23 för res. 4
85 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Prot. 2005/06:61
25 januari

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 114 s, 39 m, 36 fp, 24 kd, 1 v, 16 c, 10 mp, 1 -
För res. 4: 21 v, 1 mp, 1 -
Frånvarande: 30 s, 16 m, 12 fp, 9 kd, 6 v, 6 c, 6 mp

Punkterna 3–5
Kammaren biföll utskottets förslag.

LU11 Namnlagen
Kammaren biföll utskottets förslag.

13 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Proposition
2005/06:68 Försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi –
Fakultativt protokoll till konventionen om barnets rättigheter

14 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 25 januari

2005/06:219 av *Maria Hassan* (s) till statsrådet Jens Orback
Behovet av ett ökat antal flyktingplatser
2005/06:220 av *Sven Gunnar Persson* (kd) till statsrådet Lena Som-
mestad
Beredskapen i händelse av oljeolyckor

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabb-
protokoll tisdagen den 31 januari.

15 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 25 januari

2005/06:859 av *Lars Tysklind* (fp) till finansminister Pär Nuder
Fastighetsskattens påverkan på inflyttning i kustsamhällen
2005/06:860 av *Jan Emanuel Johansson* (s) till justitieminister Thomas
Bodström
Medicinsk kastrering av sexualförbrytare
2005/06:861 av *Joe Frans* (s) till statsrådet Ibrahim Baylan
Landets skolböcker och det mångkulturella perspektivet

2005/06:862 av *Per Bill* (m) till samhällsbyggnadsminister Mona Sahlin
Gasledning under Östersjön

2005/06:863 av *Ewa Thalén Finné* (m) till samhällsbyggnadsminister
Mona Sahlin

Risk för effektbrist

2005/06:864 av *Erling Wälivaara* (kd) till statsrådet Ulrica Messing

Minskade bidrag till Länstrafiken i Norrbotten

2005/06:865 av *Krister Hammarbergh* (m) till statsrådet Hans Karlsson

Socialförsäkringarna och en fungerande arbetsmarknad över gränserna

2005/06:866 av *Ulla Hoffmann* (v) till statsrådet Ylva Johansson

Sjukvård för asylsökande

2005/06:867 av *Birgitta Ohlsson* (fp) till utrikesminister Laila Freivalds

Dödsdomar mot homosexuella i Nigeria

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 31 januari.

16 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 24 januari

2005/06:753 av *Ulf Sjösten* (m) till statsrådet Ibrahim Baylan

Oavslutade gymnasiestudier

den 25 januari

2005/06:780 av *Anna Grönlund Krantz* (fp) till statsrådet Ulrica Messing
Flygskatten

2005/06:794 av *Anita Brodén* (fp) till statsrådet Morgan Johansson

Handlingsplan för att minska självmorden

2005/06:795 av *Anne-Marie Ekström* (fp) till statsrådet Barbro Holmberg

Handläggning av medborgarskapsärenden vid Migrationsverket

2005/06:796 av *Krister Hammarbergh* (m) till statsrådet Hans Karlsson

Arbetslösa ungdomar i Norrbotten

2005/06:797 av *Gunnar Nordmark* (fp) till statsrådet Ylva Johansson

Ekonomiska villkor för dementas makar och sambor

2005/06:798 av *Åsa Domeij* (mp) till jordbruksminister Ann-Christin

Nykvist

Djurskydd vid bekämpning av fågelinfluensa

2005/06:799 av *Susanne Eberstein* (s) till justitieminister Thomas Bod-
ström

E-postadresskapning

2005/06:800 av *Ingegerd Saarinen* (mp) till finansminister Pär Nuder

Bärbranschens villkor

2005/06:801 av *Magdalena Andersson* (m) till statsrådet Ulrica Messing

Taxametertvång i limousiner

2005/06:802 av *Jeppe Johnsson* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Länsrätten i Skåne
2005/06:803 av *Bertil Kjellberg* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Kriminalisering av tvångsäktenskap
2005/06:804 av *Ulf Sjösten* (m) till försvarsminister Leni Björklund
Svensk-rysk militär samövning
2005/06:805 av *Ulf Sjösten* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Åtgärder för att minska brottsligheten bland unga lagöverträdare
2005/06:806 av *Ulf Sjösten* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Kostnader för polisinsatser i samband med EM i friidrott
2005/06:807 av *Monica Green* (s) till statsrådet Ulrica Messing
Planskilda korsningar för säkerhet vid järnvägen
2005/06:809 av *Gunilla Tjernberg* (kd) till justitieminister Thomas Bodström
Nyttjandet av PKU-registret vid brottsutredningar
2005/06:811 av *Holger Gustafsson* (kd) till statsrådet Lena Hallengren
Mobbning på Internet
2005/06:813 av *Cecilia Wigström* (fp) till försvarsminister Leni Björklund
Svensk-rysk försvarsövning
2005/06:814 av *Bertil Kjellberg* (m) till näringsminister Thomas Östros
Vattenfalls verksamhet
2005/06:815 av *Christin Hagberg* (s) till statsrådet Ulrica Messing
Provbörning efter uran
2005/06:816 av *Sven Bergström* (c) till statsrådet Ulrica Messing
Tunga fordon på vintervägar
2005/06:817 av *Hans Backman* (fp) till statsrådet Sven-Erik Österberg
Olaglig sophantering
2005/06:818 av *Anna Grönlund Krantz* (fp) till näringsminister Thomas Östros
Vattenfall
2005/06:819 av *Krister Hammarbergh* (m) till finansminister Pär Nuder
Momsen och svensk turistnäring
2005/06:820 av *Gabriel Romanus* (fp) till vice statsminister Bosse Ringholm
Lägre priser på alkohol i statens kasinon
2005/06:822 av *Per Bill* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Företagares rättssäkerhet
2005/06:823 av *Eva Arvidsson* (s) till statsrådet Hans Karlsson
Utvecklings- och trygghetsanställningar
2005/06:826 av *Tina Acketoft* (fp) till statsrådet Jens Orback
Justitiedepartementets syn på tvångsäktenskap
2005/06:827 av *Anita Brodén* (fp) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist
Illegalt fiske i Barents hav
2005/06:828 av *Christer Nylander* (fp) till justitieminister Thomas Bodström
Pass till svenskar i utlandet

2005/06:829 av *Lena Adelson Liljeroth* (m) till utbildnings- och kulturminister Leif Pagrotsky

Kontoriseringen av Skeppsholmen

2005/06:830 av *Ragnwi Marcelind* (kd) till statsrådet Ulrica Messing
Utbyggnad av E 4 mellan Enånger och Hudiksvall

2005/06:831 av *Rigmor Stenmark* (c) till justitieminister Thomas Bodström

Fastighetsmäklares neutralitet

2005/06:832 av *Jörgen Johansson* (c) till näringsminister Thomas Östros
Haverikommission för läkemedels- och medicintekniska industrin

2005/06:833 av *Inger Gustafsson* (fp) till statsrådet Ulrica Messing
Riksfärdtjänst

2005/06:834 av *Karin Pilsäter* (fp) till näringsminister Thomas Östros
Casino Cosmopol

2005/06:835 av *Lena Adelson Liljeroth* (m) till utbildnings- och kulturminister Leif Pagrotsky

Textning av regionala tv-program

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 31 januari.

17 § Kammaren åtskildes kl. 16.34.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början till och med 6 § anf. 28 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med 7 § anf. 65 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 15.00 och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

PER PERSSON

/Monica Gustafson

Innehållsförteckning

1 § Justering av protokoll	1
2 § Avsägelse	1
3 § Meddelande om försök med allmän debattimme.....	1
4 § Hänvisning av ärenden till utskott	1
5 § Psykiatri	2
Socialutskottets betänkande 2005/06:SoU6	2
Anf. 1 MAGDALENA ANDERSSON (m)	2
Anf. 2 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp)	4
Anf. 3 CHATRINE PÅLSSON (kd)	6
Anf. 4 GUNILLA WAHLÉN (v)	8
Anf. 5 KENNETH JOHANSSON (c)	11
Anf. 6 GUNILLA WAHLÉN (v) replik	13
Anf. 7 KENNETH JOHANSSON (c) replik	13
Anf. 8 GUNILLA WAHLÉN (v) replik	14
Anf. 9 KENNETH JOHANSSON (c) replik	14
Anf. 10 JAN LINDHOLM (mp)	15
Anf. 11 JAN EMANUEL JOHANSSON (s)	17
Anf. 12 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	20
Anf. 13 JAN EMANUEL JOHANSSON (s) replik	21
Anf. 14 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	21
Anf. 15 JAN EMANUEL JOHANSSON (s) replik	22
Anf. 16 KENNETH JOHANSSON (c) replik	22
Anf. 17 JAN EMANUEL JOHANSSON (s) replik	22
Anf. 18 KENNETH JOHANSSON (c) replik	23
Anf. 19 JAN EMANUEL JOHANSSON (s) replik	23
Anf. 20 MAGDALENA ANDERSSON (m) replik	24
Anf. 21 JAN EMANUEL JOHANSSON (s) replik	24
Anf. 22 MAGDALENA ANDERSSON (m) replik	25
Anf. 23 JAN EMANUEL JOHANSSON (s) replik	25
Anf. 24 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	25
Anf. 25 JAN EMANUEL JOHANSSON (s) replik	26
Anf. 26 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	26
Anf. 27 JAN EMANUEL JOHANSSON (s) replik	27
(Beslut fattades under 12 §.)	27
6 § Tandvårdsfrågor	27
Socialutskottets betänkande 2005/06:SoU8	27
Anf. 28 MAUD EKENDAHL (m)	27
Anf. 29 GABRIEL ROMANUS (fp)	29
Anf. 30 CHATRINE PÅLSSON (kd)	31
Anf. 31 GABRIEL ROMANUS (fp) replik	33
Anf. 32 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	33
Anf. 33 GABRIEL ROMANUS (fp) replik	34
Anf. 34 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	34

Anf. 35 GUNILLA WAHLÉN (v)	34
Anf. 36 KENNETH JOHANSSON (c)	37
Anf. 37 JAN LINDHOLM (mp).....	38
Anf. 38 GABRIEL ROMANUS (fp) replik	41
Anf. 39 JAN LINDHOLM (mp) replik	41
Anf. 40 GABRIEL ROMANUS (fp) replik	42
Anf. 41 JAN LINDHOLM (mp) replik	42
Anf. 42 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	43
Anf. 43 JAN LINDHOLM (mp) replik	43
Anf. 44 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	44
Anf. 45 JAN LINDHOLM (mp) replik	44
Anf. 46 CATHERINE PERSSON (s).....	44
Anf. 47 MAUD EKENDAHL (m) replik	48
Anf. 48 CATHERINE PERSSON (s) replik	48
Anf. 49 MAUD EKENDAHL (m) replik	48
Anf. 50 CATHERINE PERSSON (s) replik	49
Anf. 51 KENNETH JOHANSSON (c) replik	49
Anf. 52 CATHERINE PERSSON (s) replik	50
Anf. 53 KENNETH JOHANSSON (c) replik	50
Anf. 54 CATHERINE PERSSON (s) replik	51
Anf. 55 GABRIEL ROMANUS (fp) replik	52
Anf. 56 CATHERINE PERSSON (s) replik	52
Anf. 57 GABRIEL ROMANUS (fp) replik	53
Anf. 58 CATHERINE PERSSON (s) replik	53
Anf. 59 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	54
Anf. 60 CATHERINE PERSSON (s) replik	54
Anf. 61 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	55
Anf. 62 CATHERINE PERSSON (s) replik	55
Anf. 63 GABRIEL ROMANUS (fp).....	56
(Beslut fattades under 12 §.).....	56
7 § Fastighetsrättsliga frågor	56
Lagutskottets betänkande 2005/06:LU6	56
Anf. 64 PIA NILSSON (s)	56
Anf. 65 JAN ERTSBORN (fp).....	57
Anf. 66 TASSO STAFILIDIS (v)	58
Anf. 67 REZENE TESFAZION (s).....	59
Anf. 68 JAN ERTSBORN (fp) replik.....	60
Anf. 69 REZENE TESFAZION (s) replik	60
Anf. 70 JAN ERTSBORN (fp) replik.....	60
Anf. 71 REZENE TESFAZION (s) replik	61
Anf. 72 TASSO STAFILIDIS (v) replik	61
Anf. 73 REZENE TESFAZION (s) replik	61
Anf. 74 TASSO STAFILIDIS (v) replik	61
Anf. 75 REZENE TESFAZION (s) replik	62
Anf. 76 VIVIANN GERDIN (c)	62
Anf. 77 CHRISTER ADELSBO (s)	62
(Beslut fattades under 12 §.).....	64
8 § Förmynderskap och föräldraskap.....	65

Lagutskottets betänkande 2005/06:LU9	65
Anf. 78 ANNELI SÄRNBLAD (s)	65
Anf. 79 BERTIL KJELLBERG (m).....	65
Anf. 80 MIA FRANZÉN (fp)	66
Anf. 81 YVONNE ANDERSSON (kd)	68
Anf. 82 TASSO STAFILIDIS (v)	70
Anf. 83 YVONNE ANDERSSON (kd) replik	72
Anf. 84 TASSO STAFILIDIS (v) replik	72
Anf. 85 YVONNE ANDERSSON (kd) replik	73
Anf. 86 TASSO STAFILIDIS (v) replik	73
Anf. 87 VIVIANN GERDIN (c)	73
Anf. 88 RAIMO PÄRSSINEN (s)	75
(Beslut fattades under 12 §.)	76
9 § Arvsrättsliga frågor.....	76
Lagutskottets betänkande 2005/06:LU10	76
Anf. 89 CHRISTINA NENES (s)	76
Anf. 90 BERTIL KJELLBERG (m).....	77
Anf. 91 JAN ERTSBORN (fp).....	78
Anf. 92 TASSO STAFILIDIS (v)	78
Anf. 93 MARIA HASSAN (s)	80
Anf. 94 TASSO STAFILIDIS (v) replik	82
Anf. 95 MARIA HASSAN (s) replik	82
Anf. 96 TASSO STAFILIDIS (v) replik	82
Anf. 97 MARIA HASSAN (s) replik	83
Anf. 98 VIVIANN GERDIN (c)	83
(Beslut fattades under 12 §.)	84
10 § Namnlagen	84
Lagutskottets betänkande 2005/06:LU11	84
(Beslut fattades under 12 §.)	84
Ajournering.....	84
Återupptagna förhandlingar	84
11 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 19 januari	85
TU3 Post- och kassaservice.....	85
TU4 Från IT-politik för samhället till politik för IT- samhället	86
TU7 Haveriutredningen vid mindre allvarliga luftfartsolyckor	87
12 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde.....	87
SoU6 Psykiatri	87
SoU8 Tandvårdsfrågor	89
LU6 Fastighetsrättsliga frågor.....	90
LU9 Förmynderskap och föräldraskap	91
LU10 Arvsrättsliga frågor	93
LU11 Namnlagen	94
13 § Bordläggning.....	94
14 § Anmälan om interpellationer	94
15 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	94

16 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	95	Prot. 2005/06:61
17 § Kammaren åtskildes kl. 16.34.....	97	<u>25 januari</u>

Elanders Gotab, Stockholm 2006